

2020/2. szám

Börtönügyi Szemle

A Büntetés-végrehajtási Szervezet szakmai és tudományos folyóirata

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

2020/2. SZÁM

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * 2020. 2. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

DR. TÓTH TAMÁS

Tagok:

DR. CSORDÁS SÁNDOR

DR. HUSZÁR LÁSZLÓ

DR. KABÓDI CSABA

LEHOCZKI ÁGNES

DR. LŐRINCZ JÓZSEF

DR. MEZEY BARNA

DR. NAGY FERENC

DR. PALLO JÓZSEF

DR. VÓKÓ GYÖRGY

Kiadásért felelős:

DR. CSATÓ KORNÉLIA

Főszerkesztő:

VÁRKONYI ZSOLT KRISTÓF

Olvasószerkesztő:

RUTKAI KATA

KELLNER GERGELY

Nyomdai előkészítés és nyomdai munkálatok:

Duna-Mix Kft., Vác

www.dunamix.hu

Felelős vezető:

SAKOLCZAI LÓRÁNT

ISSN 1417-4758 (Nyomtatott)

ISSN 2559-9771 (Online)

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,

Steindl Imre utca 8.

E-mail: szemle@bv.gov.hu

SZÁMUNK SZERZŐI

DR. CZENCZER ORSOLYA PHD. bv. őrnagy, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Büntetés-végrehajtási Tanszék

GÁLOSI NATÁLIA bv. főhadnagy, szakpszichológus, Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet

GYÖRI MÁRK bv. százados, mb. osztályvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Biztonsági Szolgálat, Központi Támogató Főosztály, Készenléti Osztály

HINKEL TAMÁS bv. alezredes, osztályvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Biztonsági Szolgálat, Ügyeleti és Védelmi Osztály

DR. LŐRINCZ JÓZSEF c. egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

RUTKAI KATA bv. százados, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Hivatal, Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály

SÁNTA LÍVIA bv. őrnagy, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Hivatal, Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály

SZENCZI ATTILA bv. százados, mb. büntetés-végrehajtási osztályvezető-helyettes, Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet

VÁRKONYI ZSOLT KRISTÓF főosztályvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Hivatal, Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály

Borítófotó: Bv. fotó

A megjelenő írások nem a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, hanem a szerzők saját, tudományos szabadságon alapuló álláspontját képviselik.

Szerkesztőségünk olyan dolgozatokat vár a szerzőktől, amelyek

a társadalmi devianciákat, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó joganyagot, a fogva tartás, a fogvatartotti népesség sajátosságait, problematikáját a tudományos közvélemény által elfogadott tudományterületek (kriminológia, szociológia, pszichiátria, pszichológiai, vezetéselmélet, pedagógia, műszaki tudományok, szakmatörténet stb.) szempontjából elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetéért és tartalmáért a szerző vállalja a felelősséget. Kérjük, a kéziratokon tüntessék fel nevüket, munkakörüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímüket és – ha van – tudományos fokozatukat, rendfokozatukat is.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A beérkezett írásokat a szerkesztőség név nélkül továbbítja a bíráló bizottság tagjainak, véleményezés céljából. A megjelenés feltétele ezen tagok támogató véleménye, illetve a szöveg szerzőhöz való visszaküldését követően az átdolgozásra javasolt szövegrészek (ha vannak) javítása.

Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot – a szerzővel egyeztetve – a kéziratok stilizálására, szerkesztésére, esetleges javítására. Amennyiben a beérkezett kézirat nem felel meg a formai követelményeknek, vagy tartalma nem illeszkedik a kiadvány szellemiségéhez, úgy a szerkesztőségnek nem áll módjában megjelentetni azt.

TARTALOM

VÁRKONYI ZSOLT KRISTÓF: Búcsúzunk Prof. Dr. Nagy Ferenc büntetőjogásztól	5
---	---

TANULMÁNYOK

CZENCZER ORSOLYA – SZENCZI ATTILA: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai <i>Legal, technical, security and social aspects of electronic monitoring in reintegration custody</i>	7
GÁLOSI NATÁLIA: Irodalomterápián alapuló csoportfoglalkozás a Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben <i>Group therapy based on literary therapy at the Békés County Remand Prison</i>	31
GYŐRI MÁRK: A fogvatartotti foglalkoztatás hatásai a fogvatartás biztonságának vetületében <i>Impacts of inmate employment in terms of detention security</i>	41
HINKEL TAMÁS: Az innovatív technikai megoldások hatása a fogvatartás biztonságára <i>The impact of innovative technical solutions on detention security</i>	65

RÖVIDEN

LŐRINCZ JÓZSEF: Egy szintetizáló mű margójára – Gondolatok Pallo József: „A magyar börtönügy kodifikációs csomópontjai” című munkájához	92
RUTKAI KATA – SÁNTA LÍVIA: Megjelent az új Börtönstatisztikai Szemle	100

BÚCSÚZUNK PROF. DR. NAGY FERENC BÜNTETŐJOGÁSZTÓL

Megrendülten búcsúzunk Prof. Dr. Nagy Ferenc büntetőjogásztól, a Magyar Tudományos Akadémia doktrától, a Magyar Börtönügyi Társaság egykori elnökétől, a Börtönügyi Szemle Szerkesztőbizottságának tagjától, aki életének 73. évében hunyt el.

Professzor úr a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán 48 éven keresztül oktatta és kutatta a büntetőjog több területét. Jogász generációk sokaságát, hallgatók ezreit tanította a tételes jogok legabsztraktabikára, a büntetőjogra. Gazdag publikációs listájáról számos írást alapműnek, tudománytörténeti jelentőségűnek minősíthetünk, a „*Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*” című akadémiai doktori értekezése mérföldkőnek számít a szakterületén. Professzor úr kiemelt figyelmet fordított a börtönpasztoráció és a hazai börtönnépeség alakulásának vizsgálatára, kutatásának középpontjában a büntetőjogi alapelvek, a szankciók, valamint a büntetés elméleti és gyakorlati kérdései álltak.

Az 1990-ben megjelent, öt európai állam büntetés-végrehajtásának szabályozását és valóságát bemutató munkája meghatározónak számít a büntetés-végrehajtási jog területén. Több száz tudományos értékkel bíró közleményt jelentetett meg élete során, szorgalma és elkötelezettsége jelentős mértékben járult hozzá a Büntető Törvénykönyv átfogó felülvizsgálatára életre hívott Kodifikációs Bizottság munkájához.

Kiemelkedő tudományos és szakmai munkájának elismeréseként a Magyar Börtönügyi Társaság 2001 decemberében elnökévé, 2008 októberétől pedig tiszteletbeli elnökévé választotta.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet a Börtönügyi Szemle című szakmai és tudományos folyóirat szerkesztősége fejet hajt Prof. Dr. Nagy Ferenc előtt, emlékéet tisztelettel megőrizzük.

Várkonyi Zsolt Kristóf
 Főszerkesztő

Fotó: Bv. fotó

A REINTEGRÁCIÓS ŐRIZET JOGI, TECHNIKAI, BIZTONSÁGI ÉS TÁRSADALMI ASPEKTUSAI

Legal, technical, security and social aspects of electronic monitoring in reintegration custody

A hazai büntetés-végrehajtás egyik legérdekesebb jogintézménye a reintegrációs őrizet. Érdekes, mert kettős célt szolgál: hatékonyan reintegrál és eredményesen csökkenti a zsúfoltságot. Érdekes, mert kifejezetten szoros együttműködést feltételez és igényel a büntető igazságszolgáltatás több területéről. Érdekes, mert nagyon pozitív eredményeket mutat és nagyon hatékony mutatókkal dolgozik. De nemcsak érdekes, hanem eljárásrendileg megalapozott, jogilag kimunkált, társadalmilag elfogadott. Jelen tanulmány ezeket az eredményeket igyekszik górcső alá venni és bemutatni, hogy mitől is ilyen sikertéma a reintegrációs őrizet.

Kulcsszavak: reintegrációs őrizet, túlszűfolttség, reintegráció, jeladó, távfelügyeleti rendszer

One of the most interesting legal institutions in the Hungarian penitentiary system is electronic monitoring of the reintegration custody. It is interesting because it also serves a dual purpose: it effectively reintegrates and reduces overcrowding in prisons. It is interesting because it specifically assumes and requires close cooperation in several areas of criminal justice. It is interesting because it shows very positive results and works with very effective indicators. But it is not only interesting, but also procedurally grounded, legally developed and socially acceptable legal institution. The present study seeks to scrutinize these results and demonstrate why reintegration custody is such a success topic.

Keywords: reintegration custody, overcrowding, reintegration, beacon, monitoring system

Bevezető

A hazai büntetés-végrehajtás az elmúlt években minden lehetőséget megfontolt, ami szakmailag alkalmazható, eredményes és hatékony eszköz lehet az intézetek telítettségének szabályozására és a fogvatartottak hatékony társadalmi visszailleszkedésére. Minden új eszköz, program, annak bevezetése előtt alaposan górcső alá kerül. Ha egy eszköz vagy program kétszeresen is hatékony – biztonsági szempontból is eredményes és a reintegrációt is elősegíti – akkor máris „két legyet ütöttünk egy csapással”. Így volt ez a 2015. április 1-jén bevezetett reintegrációs őrizet új jogintézményével is.¹

Jelen tanulmány a teljesség lehetősége nélkül vizsgálja a reintegrációs őrizet jogintézményének elmúlt 5 évét, feltételezve, elemezve, majd bizonyítva annak hatékonyságát és eredményességét a maga nemében.² A téma felvetésekor abból a hipotézisből indultunk ki, hogy a reintegrációs őrizet hatékony alternatív büntetés-végrehajtási eszköz, jogilag kimunkált, szakmailag és eljárásrendileg megalapozott, társadalmilag eredményes jogintézmény. Vizsgálni kívántuk ezen jogintézmény nemzetközi jelenlétét és hatékonyságát, illetve hazai társadalmi hatásait is elsősorban gazdaságossági, valamint a szociális megítélés szempontjából is.

Az Electronic Monitoring rendszer

Mi is tulajdonképpen a reintegrációs őrizet? Honnan eredeztethető az elektronikus nyomkövetés? Ki fedezte fel, vezette be és mi volt az eredeti célja? Az elektronikus nyomkövető rendszer, eszköz az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg először 1960-ban. A Harvard Egyetem pszichológusa, Robert Schwitzgebel úgy gondolta, hogy az elektronikus ellenőrzés humánus és költséghatékony formája lehet a bebörtönzés intézményének, így egy szakmai írásában részletesen kifejtette, hogy milyen előnyökkel járna az általa elgondolt eszköz használata, illetve, hogy magának a rendszernek a működése milyen elven alapulna. Az elv nem volt más, mint hogy azok a bűnelkövetők, akik bizonyos feltételeknek megfeleltek, és egyben vállalták azt, hogy a nap 24 órájában hajlandóak viselni egy, a kezükre vagy a lábukra rögzített jeladó eszközt, peracet, büntetésüket otthon is letölthetik. Ezen kívül ezeknek az embereknek ahhoz is hozzá kellett járulniuk, hogy az otthonukban jeltovábbító eszköz (angol nevén „HMD” – home monitoring device) kerüljön telepítésre, amely vagy vezetékes telefonvonalat használt, vagy a helyi energia-

1 Czenczer O. (2020) p. 99.

2 Jelen tanulmány Szenczi Attila bv. százados a Nemzeti Közszerzői Jogi Bizottság, Rendészettudományi Kar, Rendészeti Vezető mesterképzés tanulmányok alatt folytatott kutatásainak eredményeit tartalmazza, amelyet diplomamunka formájában 2020 májusában sikeresen megvédett. A kutatási eredmények értékelésében és értelmezésében segítette őt konzulense, Dr. Czenczer Orsolya egyetemi docens. A diplomamunka a Börtönügyi Szemle szakfolyóirat jellegéből adódó terjedelmi korlátok miatt nem publikálható, azt teljes terjedelemben az érdeklődők megtalálhatják az egyetem vagy a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának könyvtárában.

ellátásra volt kapcsolva. A Schwitzgebel által kigondolt eszköz 1969-ben került szabaddalmi oltalom alá, azonban ténylegesen alkalmazni csak az 1980-as években kezdték az Amerikai Egyesült Államokban. Az eszköze neve „Dr. Schwitzgebel Machine” volt.³ Schwitzgebel nemcsak a jogi kereteket határozta meg, hanem a technikai feltételeket is rögzítette. Amennyiben a „peracet” viselő egyén a jeltovábbító eszköz által meghatározott és megengedett hatósugarat – amely általában több tíz méter volt –, vagyis az otthonát elhagyta, akkor az elektronikus felügyeletet ellátó ezt azonnal észlelte, és a szükséges intézkedéseket haladéktalanul meg tudta tenni. Az alaprendszer működésének elve az évek során – a műszaki és technikai oldal tekintetében – szinte semmit nem változott. Az ilyen módon megfigyelt és felügyelt személy csuklójára vagy alsó lábszárára, bokájára egy rádiós jeladó készülék kerül felhelyezésre, amelyet rongálás nélkül nem lehet eltávolítani, csak az erre létrehozott speciális eszközzel. A felhelyezett eszköz folyamatos rádiós kapcsolatban van a megfigyelt és felügyelt személy otthonában telepített jeltovábbító eszközzel, így amennyiben a kapcsolat a két eszköz között megszűnik, akkor az azonnal riasztást ad a megfigyelésre jogosult személynek, aki a további szükséges intézkedéseket haladéktalanul végre tudja hajtani.⁴

Az amerikai eszköz hamar megjelent Európában is, és a kontinens szellemiségéhez méltóan máris többfunkciós jogrendszer kialakítására került sor. Európában ugyanis az Electronic Monitoring elnevezés alatt kétféle alkalmazási modell jelent meg, a frontdoor és a backdoor modell. A két modell abban különbözik egymástól, hogy a frontdoor modellnél az elítélt be sem kerül a büntetés-végrehajtási intézetbe, míg a backdoor modellnél az elítéltet a büntetésének teljes letöltése előtt kiengedik a büntetés-végrehajtási intézetből lábbilincs alkalmazásával. Ez utóbbi a klasszikus értelemben vett reintegrációs őrizet.

Európában hazánkon kívül Anglia, Portugália, Észtország, Lengyelország, Spanyolország, Franciaország, Belgium, Hollandia, Dánia, Svájc, Németország, Ausztria, Luxemburg, Svédország, Lettország és Oroszország is alkalmazza az Electronic Monitoring rendszert az olyan tevékenységek felügyeletére, mint: távfelügyeleti alkoholfogyasztás-ellenőrzés, távfelügyeleti jelenlét-azonosítás beszédazonosítással, GPS jelenlét- és nyomkövetés, fogvatartotti jelenlét és mozgás követése. Európában az Electronic Monitoring rendszert gyakorlatilag három igazságszolgáltatási szerv használja: a rendőrség, a büntetés-végrehajtás, illetve a bíróságok. A büntetés-végrehajtási alkalmazások közé tartozik például a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli őrzés (pl. polgári egészségügyi intézménybe kihelyezett fogvatartott elektronikus távfelügyeleti eszközzel történő megfigyelése), a büntetés-végrehajtási intézeten kívül található munkahelyen történő foglalkoztatás vagy a büntetés-végrehajtási intézetből történő engedélyezett ideiglenes inté-

3 Nagy A. (Letöltés: 2020. 01.)

4 Szabó F. (Letöltés: 2020. 01.)

zetelhagyás. A bírósági rendelkezések, illetve az ítélet alapján történő alkalmazások közé tartozik például a távortartás (lásd például családi erőszak, futball-huliganizmus) betartásának ellenőrzése, az alkoholfogyasztás tilalmának ellenőrzése, a bűnügyi felügyelet. A rendőrségi alkalmazások közé tartozik például a rendőrségi fogdán kívüli őrzési helyzetek, valamint a rendőrségi szállítások – különleges biztonsági intézkedésként.⁵

Látható tehát, hogy a kezdetekhez képest – az 1960-as években történő elgondoláshoz, majd az 1980-as évekbeli tényleges alkalmazáshoz viszonyítva – az elektronikus nyomkövető rendszer alkalmazhatóságának feltételei, valamint annak céljai, és alkalmazási területei is jelentősen megváltoztak, átalakultak az idő előrehaladtával, azonban a rendszer szükségességének létjogosultsága minden bizonnyal megkérdőjelezhetetlen, amely eredményes alternatív büntetési formaként is alkalmazható.

A reintegrációs őrizet és a jogintézmény kialakulásához vezető út

A belügyminiszter 2013-ban a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának szabta feladatul, hogy készítsen egy szakmai koncepciót egy új büntetés-végrehajtási törvény megalkotására, amely tartalmában, szabályozási elveiben és irányában is megfelel egy, a 21. századi modern kor igényeit kielégítő jogszabálynak. Ennek eredményeként született meg a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban: Bv. Kódex).

A feladatmeghatározásnak történő eredményes és sikeres megfelelés tükrében több munkacsoport is létrejött, amelyek közül a központi munkacsoport kapta meg feladatul, hogy vizsgálja meg a rendőrség által alkalmazott elektronikus házi őrizet jogintézményét abban a tekintetben, hogy a Büntetés-végrehajtási Szervezet a feladatainak és a céljainak való megfelelés tükrében bármilyen formában is alkalmazni tudná-e azt. A Büntetés-végrehajtási Szervezet számára ezt a feladatot már korábban meghatározta a Kormány.⁶ Ennek tükrében az elektronikus távfelügyeleti rendszer büntetés-végrehajtási jogrendszerbe történő bevezetésének érdekében a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága mindent megtett, mind a technikai feltételek, mind a jogi szabályozás tekintetében megvizsgálta ezen jogintézmény használatának lehetőségeit.

Első körben megvizsgálták Ausztria felhasználási tapasztalatait, hiszen ott már 2010 óta eredményesen használták az elektronikus távfelügyeleti eszközt a büntetés-végrehajtási rendszeren belül, valamint egyeztetések történtek az Országos Rendőr-főkapitánysággal is a házi őrizet alkalmazása során összegyűlt és rendelkezésre álló infor-

⁵ Szabó F. i. m.

⁶ Veszeli D. (2015)

mációkról és tapasztalatokról. Az elméleti alapok kidolgozása során elsődleges feladat volt az, hogy meghatározásra kerüljenek azok a szakmai feladatok, amelyek során az elektronikus távfelügyeleti eszközt a Büntetés-végrehajtási Szervezet használni tudná a szakmai indokolttságot és a jogrendszerbe történő illeszthetőséget figyelembe véve. Mindezekre tekintettel az eszközt és az elektronikus távfelügyeleti rendszert elsősorban elítéltekre kívánták alkalmazni, tekintettel arra, hogy a letartóztatottak és egyéb jogcímen fogvatartottak esetében más jogintézmények alkalmazása célravezetőbb.

A munkacsoport az elektronikus távfelügyeleti rendszer alkalmazását így elképzelhetőnek tartotta többek között a büntetés-végrehajtási intézeten kívül történő munkavégzés, a polgári egészségügyi intézménybe történő elhelyezés, valamint a különböző ideiglenes intézetelhagyások alkalmával, mint például a súlyos beteg hozzátartozó meglátogatása, a hozzátartozó temetésén történő részvétel, illetve a csoportos kimaradások vagy a rendkívüli munkavégzések (pl. árvízvédelmi feladatok ellátása) során. A munkacsoport végül arra az álláspontra jutott, hogy az elektronikus távfelügyeleti rendszert a büntetés-végrehajtási feladatok kapcsán egyfelől a különböző szakfeladatok ellátásakor biztonsági intézkedésként, másfelől a jogerősen elítéltek esetében a jogerősen kiszabott szabadságvesztés utolsó részének „elengedésére” lehetne alkalmazni, mely során az ítélet egy fennmaradó részét otthoni körülmények között, a büntetés-végrehajtási intézet falain kívül tölthetnék le az erre érdemes személyek.⁷

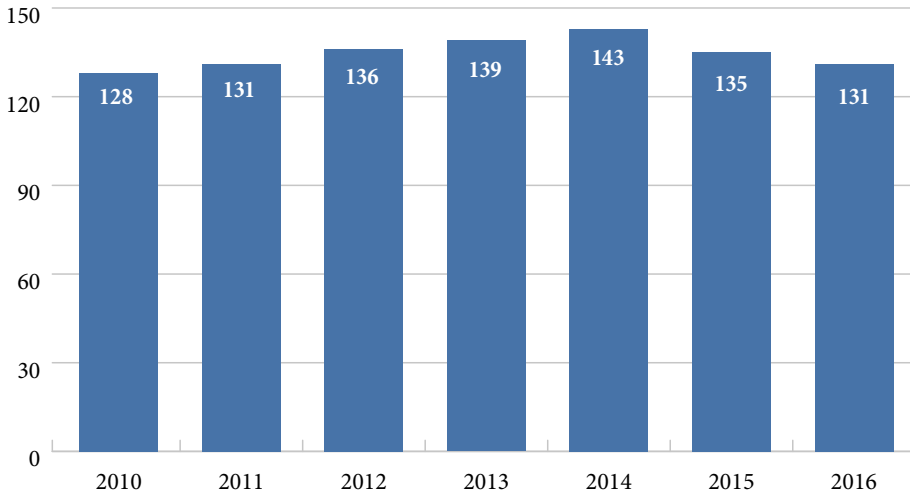
Világossá vált, hogy ezen jogintézmény megfelelne a modern Bv. Kódex szellemiségének, s ezáltal a belügyminiszteri elvárásnak. A reintegrációs őrizet célja ugyanis kettős. Elsődleges cél az elítéltek társadalomba történő sikeres és eredményes visszailleszkedésének elősegítése. Ennek során gyakorlatilag egy átmeneti életszakasz kezdődik a büntetés-végrehajtási intézet falain kívül, de még a jogerősen kiszabott és végrehajtás alatt álló ítélet töltése folyamán, mikor az elítéltek családjuk és a barátaik körében, a munka- és a tágabb szociális környezetükben élhetnek, dolgozhatnak, tanulmányokat folytathatnak, de mindezt folyamatos felügyelet és meghatározott magatartási szabályok betartása mellett. Ugyanakkor a jogintézmény célja a túlzásfűlttség, a börtönök telítettségének és a szükségtelen szabadságkorlátozás visszaszorításának csökkentése is.⁸ A reintegrációs őrizet létrejöttének és bevezetésének tehát a fentiek alapján kettős célja van, egyfelől, hogy az elítélt a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen, melyben jelentős szerepet játszanak a szabad életkörülmények (természetesen korlátozásokkal), másfelől a büntetés-végrehajtási intézetek telítettségének csökkentése.

De valós alternatíva-e a reintegrációs őrizet, mint a túlzásfűlttség csökkentésének eszköze? A börtönök túlzásfűlttsége Magyarországon nem új keletű probléma, mint

7 Veszeli D. (2015)

8 Bogotyán R. (2015)

ahogyan Európában, leginkább a kelet-közép-európai országokra is ez a jellemző.⁹ A nyilvános statisztikai adatok alapján a fogvatartottak száma 2010-től folyamatosan növekvő tendenciát mutatott, csökkenés csupán a 2016-os évtől figyelhető meg, mely többek között betudható a folyamatos férőhelybővítési projekteknek (pl. új büntetés-végrehajtási intézet létrehozása), valamint a telítettség-kiegyenlítő programnak, illetve a reintegrációs őrizet jogintézményének is. A legfrissebb adataink szerint a 2019. december 31-i fogvatartotti létszám 16 334 fő, ami ugyanezen dátum szerinti telítettség szempontjából 110%-os szintet jelent. Ehhez mérten egy 2010-2016-os ábrán kiválóan szemléltethető az átlagtelítettség akkori lényegesen magasabb mértéke:

1. számú ábra¹⁰: Az átlagtelítettség mértéke (%)

A hazai Büntetés-végrehajtási Szervezet a büntetés-végrehajtási intézetek túltelítettsége okán számos intézkedést kezdeményezett és vitt véghez, olyanokat, mint a férőhelybővítési program, a reintegrációs őrizet jogintézménye, a telítettség-kiegyensúlyozó programok vagy éppen a felhívás jogintézménye. Ezek a jogintézmények és intézkedések nagyban hozzájárulnak a túlszűfoltosság csökkentéséhez, vagyis nem passzív elszenvedői vagyunk az ítélkezési hatásoknak a befogadási kötelezettségeink miatt, hanem maga a Büntetés-végrehajtási Szervezet is hatással tud lenni a létszámbeli elhelyezési körülményekre. Megítélésünk alapján ezen jogintézmények és intézkedések, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők (a továbbiakban: bv. pártfogó felügyelő) által ellátott feladatok nagymértékben hozzájárulnak a bűnisméltés és a visszaesési kockázatok csökkentéséhez, amely kihatással lehet akár a büntetés-végrehajtási intézetek telítettségére is.¹¹

9 Varga-Koritár Gy. (2017)

10 Börtönstatisztikai Szemle 2017/1. <https://bv.gov.hu/sites/default/files/B%C3%B6rt%C3%B6nstatistikai%20Szemle%202017%201.pdf> (Letöltés: 2020. 01. 31.)

11 Bogotján R. (2015) p. 40-41.

De konkrétan a reintegrációs őrizet hogyan járul hozzá a büntetés-végrehajtási intézetek túlzásfoltosságának csökkenéséhez? Azt már évek óta vallja a szakma, hogy a jogerősen elítéltek esetében a szükségtelen szabadságkorlátozás fogalma már nem önmagában értelmezhető, hiszen az ő esetükben a bíróság a szabadságelvonással járó büntetés kiszabását indokoltnak és az elkövetett cselekmény(ek) tekintetében arányosnak tartotta, ezért is került kiszabásra. A reintegrációs őrizet jogintézményének létrejötte előtt is több olyan lehetőséget biztosított a jogrendszer, amelyekkel az elítélt kedvezőbb helyzetbe kerülhetett, melyben akár a fogvatartási körülmények színvonala is változott, vagy akár a büntetőhatalom a büntetés egy részét el is engedte. A reintegrációs őrizet tulajdonképpen e kettő tényezőnek a kombinációja (a büntetés egy részének elengedése, kedvezőbb helyzet biztosítása), melynek során a szabadságvesztés utolsó szakaszában az arra érdemes és jogszabályi feltételeknek megfelelő elítéltek a civil életben, a börtön falain kívül tölthetik le a hátralévő büntetésüket, mely egyben végrehajtási kedvezményt és életkörülményeinek megváltozását is jelenti, ezáltal hozzájárulva a börtönök túltelítettségének csökkentéséhez is.¹²

A reintegrációs őrizet végrehajtására szolgáló technikai eszköz és rendszer

A jogi szabályozás kidolgozásához és a szakmai preferenciák meghatározásához elengedhetetlen volt a rendőrség által működtetett elektronikus házi őrizet rendszerének pontos ismerete is, hiszen ezen információk szolgálták alapul a felmerülő költségekről, valamint valós képet lehetett kapni a rendszer képességeiről és a pontos működéséről, mind az előnyökről, mind a hátrányokról. Az elektronikus távfelügyeleti rendszer működéséhez szükséges technikai eszközök beszerzése az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK) által történt, melynek során a 3M cégcsoport biztonságtechnikai termékei kerültek szállításra. Az elektronikus távfelügyeleti rendszer három elemből áll össze, ezek a jeladó eszköz, amellyel az elítélt pontos tartózkodását, mozgását követhetjük nyomon, továbbá a központi infrastruktúra és a távfelügyeleti szoftver.¹³

A jeladó eszköz

A 3M biztonsági cégcsoport többféle modellel is rendelkezik, azonban a beszerzést az ORFK bonyolította le, melynek keretében a ITrack (egyreszes) nyomkövető került kiválasztásra, amelyet műanyag szíjjal kell a végtagra felhelyezni és a hozzá tartozó beacon (jeladó) egység kerül telepítésre az elítélt lakásába. A nyomkövető eszközbe az egyik telefonszolgáltató SIM kártyája kerül bele már a gyártás folyamán, és az eszköz így a hálózat segítségével kommunikál a központtal. Ez az eszköz a felhelyezést és az aktiválást

¹² Veszeli D. (2015) p. 90.

¹³ Veszeli D. (2015) p. 90-91.

követően a jeladó helyzetéről és állapotáról ad tájékoztatást. A helymeghatározás műholdas navigációval, tehát GPS-el működik, ebből következően az eszköz folyamatosan keresi és kapcsolatban van a helymeghatározó hálózat műholdjával, így – amennyiben a jelerősség megfelelő – pár méteres pontossággal képes megadni a pozíciót. Abban az esetben pedig, amikor a jel megszűnik vagy annak erőssége nem megfelelő, az eszköz arra is képes, hogy a mobilhálózat adótornyaitól mért távolság alapján is meghatározza a helyet). Ez azonban csak tartalékmegoldás, hiszen így nem tud olyan pontos adatot adni, illetve ez függ attól is, hogy a közelben mennyi adótorony található, valamint a mobilcellák lefedettségétől is. A helymeghatározás harmadik típusa pedig a lakásba telepített egység, azaz a beacon. Itt azonban fontos megjegyezni, hogy ez elsősorban rendőrségi felhasználás során ajánlott és alkalmazott, hiszen abból kifolyólag, hogy az egység a lakásba van telepítve, így az és a végtagra szerelt eszköz felismerik egymást, nincs szükség műholdas kapcsolatra vagy mobilcella-adatokra. A reintegrációs őrizet során azonban ezen alkalmazási mód nem került előtérbe, hiszen a jogintézményben érintettek a rendszeres tartózkodási helyüket büntetés-végrehajtási bírói döntés alapján elhagyhatják például munkavégzés, oktatás, bevásárlás vagy egyéb ügyintézés céljából, mely során így ez nem lenne alkalmazható, valamint az eszköz telepítése és beállítása rendkívül időigényes és bonyolult. Az eszköz a helyadatokon kívül még állapotadatokat is közvetít, melyek a működés és az ellenőrzés szempontjából elengedhetetlenek. Ilyen adat például az akkumulátor töltöttségi szintje, a rögzítősíj és a csatok sértetlensége, a hálózati töltőre történő csatlakoztatás és levétel, a jeladó külső burkolatának sértetlensége, a GPS-jel, a mobilhálózati térerő megléte, jelerőssége, a nyomkövető nyugalmi állapota (mozdulatlan) vagy ismételt mozgása. Az állapotvizsgálat gyakorisága beállítható, így egy esetlegesen bekövetkező olyan esemény, amely a folyamatos ellenőrzést befolyásolná – mint rongálás, az erőszakos eltávolítás vagy az eszköz lemerülése – riasztást eredményez a központba, ahol ezen rendszert felügyelik és ellenőrzik, így a személyzet azonnal reagálni tud ezekre.¹⁴

2. számú ábra: 3M ITrack nyomkövető (balra) és beacon (jobbra) egység

¹⁴ Veszeli D. (2015) p. 91-92.

A központi infrastruktúra

A második lényegi elem a központi infrastruktúra. Ez magában foglalja az összes olyan informatikai eszközt, amely elengedhetetlen a távfelügyeleti rendszer működéséhez. Az ORFK ezeket az eszközöket már korábban beszerezte, amikor a házi őrizet jogintézményét alkalmazni kezdte. Tekintettel arra, hogy a rendőrség a Büntetés-végrehajtási Szervezetnek 652 eszközt szerzett be, valamint arra, hogy a központi infrastruktúra kialakítása és a licencdíjak megfizetése nagyon magas összeget foglalt magában, az a döntés született, hogy a büntetés-végrehajtás a feladatainak ellátása során az ORFK központi eszközeit fogja használni.¹⁵

A távfelügyeleti szoftver

S végül a harmadik lényegi elem a távfelügyeleti szoftver. Ez az a program, amely a távfelügyeleti rendszer üzemeltetéséhez elengedhetetlen. A program szükséges a jeladók beállításához, a mozgási és tartózkodási adatok nyomon követéséhez és az esetek kezeléséhez.

Gyakorlatilag ez a három fő funkciója a programnak. A Büntetés-végrehajtási Szervezet a reintegrációs őrizet alkalmazása során is ezt használja. A programba be kell táplálni a reintegrációs őrizetes adatait, majd hozzá kell rendelni egy nyomkövetőt és ez után meg kell adni az őrizet kezdő és utolsó napját óra és perc pontossággal. Ezt követően körbehatárolással vagy sokszögeléssel, a Google térképes szolgáltatásával létre kell hozni a zónákat (ahol az őrizetes tartózkodhat vagy nem tartózkodhat). A zónáknak két változatát különböztetjük meg, az egyik az úgynevezett integrációs, ebben kell az őrizetesnek tartózkodnia, a másik pedig a kizárási zóna, ahol nem tartózkodhat. Ezeket a zónákat a program is eltérő színnel jelöli, illetve ezeknek nevet is lehet adni, mint például lakás, munkahely.

3. számú ábra: Integrációs és kizárási zónák. A zöld és piros háromszögek az őrizetes mozgását jelölik.

¹⁵ Veszeli D. i. m. p. 91.

Egy reintegrációs őrizetesre több zónát is be lehet állítani eltérő szabályokkal, ahogy ezt a 3. számú ábra is mutatja, hiszen az őrizetes a munkahelyét elhagyva a parkon át, az iskola érintésével érkezett haza, majd később innen távozott, és ahogyan a képen is látszik, a bal alsó sarokban lévő pozícióban tartózkodik jelenleg. A program zöld színnel jelöli az őrizetes magatartási szabályoknak megfelelő mozgását, tehát az előre beállított és engedélyezett zónát és piros színnel a nem engedélyezett zónát. Az őrizetes gyakorlatilag nem engedélyezett zónában tartózkodott, azonban ezzel mégsem szegte meg a magatartási szabályokat, hiszen a parkon történő keresztülhaladás zöld színű volt azon az útvonalon.

A program képes úgynevezett napirend vagy ütemterv kezelésére is. Minden reintegrációs őrizetben lévőknek saját napirendje vagy ütemterve van a büntetés-végrehajtási bíróság által megszabott rendelkezéseknek megfelelően. A napirendet még a reintegrációs őrizetbe helyezés előtt fel kell tölteni a programba. Ezt úgy kell elképzelni, mint egy határidőnaplót, csak ez 30 perces blokkokból áll, amelyben el lehet helyezni a korábban már létrehozott és beállított zónákat. A napirendben meg lehet adni többek között azt is, hogy egy programot – mint a munkába járás vagy a rendőrségen történő jelentkezés – naponta vagy hetente ismétlődjön, de be lehet állítani 24 órás időintervallumot is, ha a bíróság úgy döntött, hogy nem hagyhatja el a kijelölt ingatlant az őrizetes. Ezen kívül kettő kötelező tartózkodás között be lehet állítani úgynevezett szabadidőt is, amikor az eszköz folyamatosan nyomon követi a mozgást, azonban nem lehet magatartási szabályt sérteni, hiszen nincs hozzárendelve szabály az adott időszávhoz. Ez például hasznos lehet, ha az őrizetben lévő éppen utazik.¹⁶

A jeladó eszköz tulajdonképpen az előre beállított zónák és a napirend alapján – a pozíciót figyelembe véve és a helyzetértékelést követően – eldönti, hogy a reintegrációs őrizetben lévő személy engedéllyel tartózkodik-e adott helyen vagy nem. A szoftver arra is képes, hogy a reintegrációs őrizetben lévők mozgását külön is megfigyelje, így az összes őrizetben lévő ember közül bármely személyt ki lehet választani és ellenőrizni, hogy a magatartási szabályokat betartja-e. Fontos megjegyezni azonban, hogy a távfelügyeleti rendszer adatait a felhasználók csak a saját jogosultsági szintjükig látják, például adott büntetés-végrehajtási intézetből kihelyezett őrizetes adataihoz másik intézet nem fér hozzá.¹⁷ Az összes reintegrációs őrizetben lévő személy adatait pedig csak a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának Ügyeleti és Védelmi Osztályának meghatározott állománya látja.

Mint ahogyan korábban említettük, a programnak három fő funkciója van, melyek közül a harmadik az események kezelése. Az események kezelését az adott jelzések alapján négy csoportba lehet sorolni. Az első csoportba tartoznak a normál működés-

¹⁶ Veszeli D. (2015) p. 94.

¹⁷ Veszeli D. i. m. p. 95.

sel kapcsolatos jelzések, amelyeket a felügyeletet ellátónak csak nyugtáznia kell, és nem igényelnek semmilyen további intézkedést. Ilyen például a jeladó eszközök hálózatra történő csatlakoztatása vagy az onnan történő levétel. A második csoportba tartoznak azon jelzések, melyek a technikai eszközökkel kapcsolatosak, és amelyek adott esetben igényelhetnek intézkedést a felügyeletet ellátók részéről. Ide tartozik például az akkumulátor alacsony töltöttségi szintjének jelzése, melynek során akár adott esetben fel is kell hívni az őrizetben lévő személyt, hogy csatlakoztassa az eszközt a hálózatra töltés céljából. A harmadik csoportba pedig a napirendekkel és a zónákkal kapcsolatos jelzések tartoznak, amelyek a felügyeletet ellátók részéről már azonnali vizsgálatot igényelnek, ilyen például a zónasértés. A negyedik csoportot azon jelzések alkotják, amelyek a legfontosabbak, és amelyekkel kapcsolatosan a felügyeletet ellátóknak már azonnal intézkedniük kell, ezek az úgynevezett szabotázs jelzések, mint a szíj vagy a jeladó burkolatának rongálása. Az események kezelése történhet előre beállított paraméterek alapján, melyek közül választható, hogy milyen intézkedés foganatosítására kerüljön sor, vagy be is gépelhető az intézkedés. Minden egyes riasztást külön sorban jelenít meg a szoftver, így mindegyiket külön-külön kell indokolni.¹⁸

A távfelügyeleti rendszer tesztelésének időszaka

A Bv. Kódex eredeti szövegtervezetében 2013 decemberében a reintegrációs őrizet jogintézménye még nem szerepelt, melynek oka többek között az volt, hogy a jogalkotó a magas költségek miatt – amely a távfelügyeleti rendszer működtetéséhez kellett volna – nem látta indokoltnak ennek bevezetését a hazai büntetés-végrehajtási rendszerbe. A jogalkotó úgy vélte, hogy a távfelügyeleti rendszer egyfelől sem a büntetés-végrehajtási intézetek túlsúfoltságnak csökkenését nem eredményezné számottevő mértékben, sem az egyéb büntetés-végrehajtási felhasználás során nem mutatna olyan előrelépést, amely arányban állna a ráfordított költségekkel. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága azonban engedélyt kapott arra, hogy a rendőrség által alkalmazott házi őrizet jogintézményét gyakorlati szemszögből megvizsgálja és ezen tapasztalatokat a Büntetés-végrehajtási Szervezet szakmai sajátosságainak megfelelően tesztelje, illetve arra, hogy a fogvatartotti munkáltatás során is kipróbálja a távfelügyeleti rendszert. Ennek megfelelően kiválasztottak 5 kollégát, akik 2014 nyarán tesztjelleggel elkezdték viselni az elektronikus nyomkövető eszközöket. Egy fő a már korábban bemutatott 1Track egységet használta és az ő feladata volt, hogy a házi őrizettel kapcsolatos tapasztalatokat felhasználva megvizsgálja ennek a büntetés-végrehajtási feladatok során történő alkalmazását a szakmai sajátosságok figyelembe vételével. A másik négy kolléga egy újabb típusú, 2Track nevű eszközt kapott, amely már költségghatékonyabb napi használatot tehet lehetővé, ezáltal alkalmas lehet a reintegrációs őrizet végrehajtására is.

¹⁸ Veszeli D. i. m. p. 95.

4. számú ábra: 3M 2Track nyomkövető (balra) és „óra” (jobbra) egység

A 2Track eszköz szintén két részből áll, melynek egyik eleme egy mobiltelefonra hasonlító jeladó, a másik pedig egy végtagra rögzíthető egység, mely olyan, mint egy karóra. Ezen egység működése teljesen megegyezik az 1Track eszközzel, szoftvere és a központi architektúrája ugyanaz. A tesztelés során egyértelművé vált, hogy ez lehet az az eszköz, amely a büntetés-végrehajtási feladatok ellátása során alkalmazható. Ezt bizonyította az is, hogy mint elődjénél, úgy ennél az eszköznél is egymáshoz vannak rendelve az egységek, így amennyiben tíz méternél távolabb kerülnek egymástól, azonnal jelzést ad a felügyeletet ellátónak. Ezen kívül nem cserélgethetők az egységek, valamint nem kell fix helyre telepíteni, hanem azt bárhová el lehet vinni, így zsebben vagy táskában is elfér. További előnyként jelentkezett, hogy a karórára hasonlító eszköz hosszú élettartamú elemmel működik, így nem igényel napi töltést sem, melynek következtében nem kell az eszközt naponta leszedni vagy feltenni a végtagra, amellyel jelentősen csökkenthetők az anyagi költségek, hiszen nem kell új szíjat vagy csatot felhelyezni. Csak a jeladó igényel napi töltést, azonban ez költséggel nem jár.

A tesztelést követően tehát egyértelművé vált, hogy a 2Track eszköz az, amely alkalmas a büntetés-végrehajtási feladatok ellátása során történő alkalmazásra, hiszen sokkal költséghatékonyabb, mint elődje, valamint a jeladó eszköz nem igényel fix telepítést, hanem azt bárhová magával viheti az ember. A lényeg az, hogy tíz méternél távolabb ne távolodjon el egymástól a két eszköz, így több szakmai feladat ellátása során is alkalmazható (például munkáltatás, ideiglenes intézetelhagyások, reintegrációs őrizet).

A reintegrációs őrizet bevezetése

A fent bemutatott eredmények és vizsgálatok eredményeképpen a Belügyminisztérium elfogadta a tesztelési adatokat és úgy vélte, hogy a reintegrációs őrizet jogintézményének van létjogosultsága, ezért támogatta, hogy a Bv. Kódex 2014 őszén összeállított módosító tervezetében szerepeljen. Az Országgyűlés ezt a benyújtott törvényjavaslatot elfogadta, és a reintegrációs őrizet jogintézményének bevezetését 2015. április 1-jei

dátummal határozta meg. Ennek következtében a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának rendkívül rövid időn belül kellett a végrehajtási rendeleteket és a belső szabályozási tevékenységet kialakítania, illetve felkészülnie a jogintézmény bevezetésére, azonban ennek ellenére az átgondolt munka sikerességét támasztja alá az is, hogy a jogszabályi rendelkezés hatálybalépését követően rövid időn belül az első reintegrációs őrizetes elhagyhatta a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetet. Az első reintegrációs őrizetbe történő kihelyezés 2015. május 8-án reggel történt meg egy Budapesthez közeli településre. A hatálybalépést követő másfél hónapban már közel 300 fogvatartotti, illetve büntetés-végrehajtási intézet által előterjesztett kérelem született. Május hónapban már minden héten több reintegrációs őrizetbe történő kihelyezés történt az ország számos pontján, amely azt támasztotta alá, hogy a döntési jogkört gyakorló büntetés-végrehajtási bírók is pozitívan állnak a jogintézmény bevezetéséhez.¹⁹

A reintegrációs őrizet jogi feltételeiről röviden

A reintegrációs őrizet jogi szabályozásának részletességét jelen tanulmány terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé. Csupán nagyon röviden, a teljesség igénye és lehetősége nélkül, néhány jogi alapfeltételt ismertetünk. A Bv. Kódex²⁰ megfogalmazása szerint az elítélt akkor helyezhető reintegrációs őrizetbe, ha a szabadságvesztés így is eléri a célját, az elítélt vállalja a reintegrációs őrizetbe helyezést és gondatlan bűncselekmény elkövetése miatt ítélték el, vagy ha szándékosan elkövetett bűncselekmény miatt, akkor az alábbi feltételeknek kell megfelelnie:

- nem személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítélték el, amelyet a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontja nevesít,
- először ítélték végrehajtható szabadságvesztésre (első büntényes) vagy visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő,
- a jogerősen kiszabott és töltött szabadságvesztés időtartama az öt évet nem haladja meg.

A fiatalokú akkor helyezhető reintegrációs őrizetbe, ha:

- legalább egy alkalommal részt vett családi terápián vagy családi konzultáción a szabadságvesztés végrehajtása alatt,
- a törvényes képviselő hozzájárul ahhoz, hogy az otthonában elektronikus távfelügyeleti eszközt telepítsenek, fogadónyilatkozatot tesz, hogy a fiatalokú lakhatásáról gondoskodik, illetve nyilatkozik a fogvatartott kíséréséről.

¹⁹ Veszeli D. (2015) p. 97.

²⁰ Bv. Kódex 187/A §.

A fentiek alapján tehát csak a társadalomra kevésbé veszélyes elítéltek kerülhetnek reintegrációs őrizetbe, akiknél okkal feltételezhető az, hogy a társadalomba sikeresen vissza tudnak illeszkedni és az előírt magatartási szabályokat betartják, így jogkövető magatartást fognak tanúsítani, valamint az előírt feltételekből következik, hogy csak a fogház és börtön végrehajtási fokozatban lévők élhetnek a jogintézmény igénybevételével. A reintegrációs őrizetben töltött idő a szabadságvesztésbe beleszámít, és annak időtartama függ attól, hogy a bíróság szándékos vagy gondatlan elkövetést állapított meg az ítéletben. Amennyiben a bíróság gondatlanságot állapított meg a bűncselekmény elkövetésénél, akkor legfeljebb egy év, ha szándékosságot, akkor legfeljebb tíz hónap lehet a reintegrációs őrizetben töltött idő. A Bv. Kódex egyértelműen meghatározza azokat az eseteket is, amikor az elítélt nem helyezhető reintegrációs őrizetbe, hiszen az elsődleges jogszabályi feltételeknek sem felel meg. Ilyen például, amennyiben: az elítélttel szemben további szabadságvesztést kell végrehajtani (van még végrehajtásra váró ítélete), illetve ha az elítéltnak van olyan folyamatban lévő büntetőeljárása, amelynek során elrendelt tartóztatását megszakították arra az időre, amíg a jelenlegi szabadságvesztését tölti, valamint ha a már engedélyezett reintegrációs őrizetet olyan ok miatt szüntették meg, aminek kapcsán az elítélt felelősségét állapították meg, továbbá ha a bíróság az elítéltet Magyarország területéről kiutasította. Szintén kizáró tétel, ha az a lakás, amelyben az elítélt a reintegrációs őrizetet töltene, nem alkalmas arra, hogy oda elektronikus távfelügyeleti eszközt telepítsenek, valamint, ha az elítélt olyan szabadságvesztést tölt, amely az egy évet nem haladja meg és abból legalább három hónapot nem töltött le, illetve, ha a szabadságvesztés tartama az egy évet meghaladja, de abból legalább hat hónapot nem töltött le.

A jogintézmény alkalmazhatóságának vannak egyéb jogi feltételei is, így ahhoz, hogy az elítélt reintegrációs őrizetbe helyezhető legyen, a lakásnak vagy ingatlannak meg kell felelnie a 10/2015. BM rendeletben²¹ foglaltaknak. Itt azért mindenképpen említést érdemel az, hogy ez csak az eljárás megindulását követően derül ki, amikor a bv. pártfogó felügyelő a környezettanulmányát elkészíti, illetve a büntetés-végrehajtási intézet adott szakterülete (informatikai osztály) az ingatlanban a szükséges ellenőrzéseket elvégezte. A rendelet 4. §-a az, amely leírja, hogy milyen feltételeknek kell teljesülnie ahhoz, hogy az ingatlanban távfelügyeleti eszközt telepítsenek. Az egyik ilyen feltétel az, hogy az ingatlanban rendelkeznie kell elektromos hálózattal és folyamatos tápellátással, valamint az elektronikus távfelügyeleti eszközök adatforgalmazásához szükséges hálózati lefedettségnek és jelerősségnek megfelelőnek kell lennie.

A reintegrációs őrizet engedélyezése iránti eljárást terjedelmi korlátok miatt nem tudjuk bemutatni, azt viszont mindenképpen meg kell említeni, hogy az eljárás fontos-

21 10/2015. (III. 30.) BM rendelet az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a bv. szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól

ságát bizonyítja az, hogy azt a büntetés-végrehajtási bíró (a továbbiakban: bv. bíró) vizsgálja. A jogintézménynek ez a legfőbb garanciális eleme, hiszen ez biztosítja azt, hogy a személyi szabadság részbeni visszaállításáról csak és kizárólag bíró dönthet. A bv. bíró a reintegrációs őrizet elrendelésén kívül még dönt annak megváltoztatásában és megszüntetésében is. Szintén kardinális szerepe van az eljárásban a bv. pártfogó felügyelőnek, aki környezettanulmányával és külön eljárásaival (ellenőrzés) segíti a döntést és a jogintézmény fenntartását.

A reintegrációs őrizet elrendelését követően, tehát a bv. bírói határozat beérkezése után, a büntetés-végrehajtási intézet előkészíti az elítélt szabadítását a határozatban megjelölt határnapra figyelemmel. Amennyiben a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás vagy ingatlan nem a fogvatartó intézet illetékességi területén van, akkor abban az esetben az elítéltet át kell szállítani a kijelölt lakás helye szerinti illetékes büntetés-végrehajtási intézetbe és ott kell szabadítani. Az elítéltet az elektronikus távfelügyeleti eszköz felhelyezése és beüzemelése előtt tájékoztatni kell annak használati szabályairól, együttműködési kötelezettségének tartalmáról, azokról a feladatokról, amelyeket végre kell hajtania az elektronikus távfelügyeleti eszköz működőképességének fenntartása érdekében, illetve a büntetés-végrehajtási intézettel vagy a bv. pártfogó felügyelővel való kapcsolatfelvétel módjáról, ha a reintegrációs őrizet alatt olyan esemény történne, amely intézkedést vonna maga után és a kártérítési felelősségéről. Csak ezek és az elektronikus távfelügyeleti eszköz beüzemelése után kerülhet sor a fogvatartott szabadon bocsátására, melynek során a büntetés-végrehajtási intézet nem szabadulási igazolást, hanem a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli jogszerű tartózkodásról szóló igazolást állít ki. Az elektronikus távfelügyeleti eszközöket az elítélt jegyzőkönyv felvétele mellett köteles átvenni és aláírásával igazolni azt, hogy az ezzel kapcsolatos tájékoztatást megkapta és azt magára nézve kötelezőnek ismeri el.

Mindenképpen említést érdemel az is, hogy amennyiben a bv. bíró az elítélt reintegrációs őrizetbe helyezéséről döntött, akkor annak kezdőnapja előtt a büntetés-végrehajtási intézet személyi állományának erre kijelölt és megfelelő elméleti és gyakorlati tapasztalattal rendelkező tagja (informatikai osztály kijelölt munkatársa) előkészíti a távfelügyeleti eszközt a használatba vételre, melynek során az elektronikus távfelügyeleti rendszerben többek között beállítja a bv. bíró által meghatározott magatartási szabályokat vagy adott esetben elvégzi az ezzel kapcsolatos módosításokat is. Szintén nagyon fontos feladat, hogy az elítéltre történő felhelyezés előtt az elektronikus távfelügyeleti eszközön tesztelést végezzenek a kijelölt ingatlanban, hogy az valóban megfelel-e a reintegrációs őrizet végrehajtására, melyről szintén jegyzőkönyvet kell felvenni.

Gyakorlatilag a különböző szakterületek munkatársai, mint a reintegrációs tiszt, a bv. pártfogó felügyelő, a biztonsági szakterület és az informatikusok ismertetik, és egyben

felkészítik az elítéltet a reintegrációs őrizetre és annak szabályainak betartására, illetve tájékoztatják arról is, hogy milyen esetekben, milyen időközönként és kinél kell jelentkeznie.

A reintegrációs őrizetre vonatkozó szabályok betartását a Büntetés-végrehajtási Szervezet kétféleképpen ellenőrzi. Egyrészt az elektronikus távfelügyeleti rendszeren keresztül, melyben az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv is együttműködik, másfelől a bv. pártfogó felügyelő is lát el ellenőrzési feladatokat. Ebből következik, hogy a reintegrációs őrizet csak és kizárólag az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazása mellett lehetséges. A távfelügyelettel kapcsolatos feladatokat pedig annak a büntetés-végrehajtási intézetnek a technikai ügyelete látja el, ahonnan az elítéltet szabadon bocsátották, tehát ahonnan reintegrációs őrizetbe helyezték, valamint a Büntetés-végrehajtási Szervezet erre a célra létrehozott országos felügyeleti központja a rendőrség által biztosított hozzáféréseken keresztül.²² Az elektronikus távfelügyeleti eszköz biztosítja a reintegrációs őrizet biztonságos végrehajtását, hiszen ez garantálja a folyamatos felügyeletet azáltal, hogy amennyiben az elítélt magatartási szabályt szeg, tehát elhagyja a számára kijelölt mozgási területet vagy tartózkodási helyet, akkor ebben az esetben az eszköz azonnal jelzést ad a felügyeletet ellátó hatóságnak, aki a szükséges intézkedéseket haladéktalanul meg tudja tenni.

Az elektronikus távfelügyeleti eszközt a szabadon bocsátó büntetés-végrehajtási intézet erre kijelölt és kiképzett személye helyezheti csak fel és ennek az eszköznek a sikeres aktiválását követően lehet csak az elítéltet szabadon bocsátani.²³

A reintegrációs őrizet megszűnésének (megszüntetésének) eshetőségei

Amennyiben az elítéltet a feltételes szabadságra bocsátásból nem zárták ki, akkor annak esedékessége előtt legalább három hónappal az a büntetés-végrehajtási intézet, amelyik az elítéltet reintegrációs őrizetbe helyezte és szabadon bocsátotta, megkeresi a területileg illetékes és az ellenőrzésben közreműködő bv. pártfogó felügyelőt, hogy készítsen egy összefoglaló jelentést a reintegrációs őrizet alatt történekről. Amennyiben az összefoglaló jelentés nem tartalmaz olyan negatív körülményt, amely a feltételes szabadságra bocsátást kizárná vagy kétségessé tenné, akkor a büntetés-végrehajtási intézet megteszi a területileg illetékes bv. bírónak történő előterjesztést az elítélt feltételes szabadságra bocsátására annak esedékessége előtt legalább két hónappal, melynek során az összefoglaló jelentést is meg kell neki küldeni. Abban az esetben, ha a bv. bíró az elítéltet feltételes szabadságra bocsátja, az erről szóló határozatban nem kell

²² 10/2015. BM rendelet 6. § (1)

²³ Lőrinczy A. (Letöltés: 2020. 02.)

feltüntetnie a reintegrációs őrizet utolsó napját, azonban dönthet úgy, hogy azt újra megállapítja.²⁴

A reintegrációs őrizet alapesetben akkor szűnik meg, amikor annak a bv. bíró által meghatározott utolsó napja elérkezik, tehát nem történt semmi olyan körülmény, amely indokolta volna azt, hogy annak megszüntetésére intézkedni kellett volna (például magatartási szabályok megsértése, újabb bűncselekmény elkövetése stb.), vagyis tulajdonképpen az elrendelő határozatban megjelölt utolsó napon vagy ha az elítélt feltételes szabadságra bocsátották, akkor az erről szóló határozatban megjelölt napon. Természetesen a reintegrációs őrizet megszűnésével az elektronikus távfelügyelet is megszűnik, ha viszont a reintegrációs őrizet megszüntetésre kerül, akkor az elektronikus távfelügyelet a büntetés-végrehajtási intézetbe történő befogadás napján szűnik meg. Az elítélt a reintegrációs őrizet utolsó napján köteles abban a büntetés-végrehajtási intézetben megjelenni, ahonnan szabadon bocsátották, és egyben köteles leadni az elektronikus távfelügyeleti eszközöket is jegyzőkönyv felvétele mellett, melyben rögzíteni kell az esetleges károkozás tényét is. A büntetés-végrehajtási intézet ezt követően intézkedik az elítélt szabadításáról, melynek során az előírt tájékoztatási kötelezettségének is eleget tesz, majd az elítélt ezt követően kapja meg szabadulási igazolását. Abban az esetben viszont, ha az elítélt a meghatározott napon a jelentkezési kötelezettségének nem tesz eleget, és nem jelenik meg a büntetés-végrehajtási intézetben, akkor a büntetés-végrehajtási intézet felveszi a kapcsolatot a területileg illetékes bv. pártfogó felügyelővel, hogy az elítéltet keresse fel és az elektronikus távfelügyeleti eszközt távolítsa el róla és egyben vegye is át tőle. Ha ez sem vezet eredményre, akkor a kijelölt lakás illetékességi területén található megyei rendőrfőkapitányság segítségét kell kérni az elektronikus távfelügyeleti eszköz eltávolításának megvalósítása érdekében. Ebben az esetben, ha az elítélt a jelentkezési kötelezettségének nem tett eleget, akkor a szabadulási igazolást, illetve a szabadítással kapcsolatos írásbeli tájékoztatót postai úton kell megküldeni a lakcímére.

A büntetés-végrehajtási szerv vezetője, azaz annak az intézetnek a parancsnoka, amelyik az elítéltet reintegrációs őrizetbe helyezte és az elektronikus távfelügyeletet ellenőrzi, haladéktalanul előterjesztést tesz a területileg illetékes bv. bírónak a megszüntetésre, ha arról szerez tudomást, hogy a fogvatartottnak további végrehajtandó szabadságvesztése érkezik, vagy új folyamatban lévő büntetőügye van, illetve ha az elítélt az előírt magatartási szabályokat megszegte vagy az elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálta és egyben használhatatlanná tette, valamint ha olyan objektív körülmény következett be, amely nem a fogvatartottnak róható fel. Ilyen objektív kö-

24 9/2018. (VI. 11.) IM rendelet a fogva tartott személy esetében a büntetőeljárás lefolytatása, továbbá a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról 116 § (1)

rülménynek minősül, ha a kijelölt lakásban a további elektronikus távfelügyelet nem megoldható, hiszen annak végrehajtására alkalmatlanná vált, vagy a tulajdonos a korábbi befogadó nyilatkozatát visszavonta és az elítélt nem tud megjelölni másik lakást a végrehajtás érdekében.

Amennyiben a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka az imént említett információkról a bv. pártfogó felügyelőtől vagy a rendőrségtől szerez tudomást, akkor ebben az esetben a rendőri vagy a bv. pártfogó felügyelői jelentést is csatolni kell a megszüntetésre vonatkozó előterjesztéshez. A megszüntetésre vonatkozó előterjesztésben a büntetés-végrehajtási intézetnek azt az időpontot is meg kell jelölni (amennyiben arra magatartási szabály vagy az elektronikus távfelügyeleti eszköz nem megfelelő használatának megsértése miatt kerül sor), amikor a távfelügyeleti eszköz jelzése alapján az elítélt valamelyik szabályt megsértette. Amennyiben az elítélt ismeretlen helyre távozott és felkutatása nem járt eredménnyel, akkor ebben az esetben kezdeményezni kell elfogatóparancs kibocsátását is a területileg illetékes bv. bírónál. Ha ezzel egyidejűleg a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka az ügyészségnél kezdeményezi a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét, akkor szintén csatolnia kell a rendőri és a bv. pártfogó felügyelői jelentést.

Az ideiglenes foganatba vétel előterjesztésére 2018. január 1-je óta van lehetőség, amellyel például kiküszöbölésre került a fogolyszökés kockázata, hiszen adott esetben az első és másodfokú döntés között akár több hét is eltelt, és így az elítélt reintegrációs őrizetének megszüntetésében sem került sor döntésre, tehát a jogerős másodfokú döntésig még reintegrációs őrizetben maradhatott az elítélt. Ebből következik, hogy a bv. bíró a reintegrációs őrizet megszüntetésének a tárgyában kétféleképpen dönthet. Az egyik, hogy a reintegrációs őrizetet a rendelkezésére álló információk és iratok alapján megszünteti, vagy a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokának előterjesztését elutasítja. Mind a két döntés esetében van jogorvoslati lehetőség, így a fellebbezési jog biztosított.²⁵

Az ideiglenes foganatba vétel kapcsán mindenképpen meg kell azt említeni, hogy a Büntető Törvénykönyv a fogolyszökést a reintegrációs őrizet alatt is bűncselekménynek, azon belül is büntettnek tekinti. Ha az elítélt a reintegrációs őrizet szabályainak megszegésével a számára kijelölt lakást vagy bekerített helyet azért elhagyja, hogy a szabadságvesztés végrehajtása alól kivonja magát, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.²⁶ Ezért is van jelentősége az ideiglenes foganatba vételnek, melynek keretében a fogolyszökés kockázata minimálisra redukálható, ezzel megelőzve egy esetlegesen bekövetkező rendkívüli eseményt.

25 A büntetés-végrehajtási bírói gyakorlat, különös tekintettel a reintegrációs őrizetre - Összefoglaló vélemény. In: https://kuria.birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemen_y_8.pdf (Letöltés: 2020. 02. 27.)

26 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 283. § (3a)

Az ügyészség a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét soron kívül elrendeli, ha a „végrehajtásra váró újabb szabadságvesztés tartamára tekintettel alaposan feltehető, hogy az elítélt szökésével vagy elrejtőzésével a büntetés végrehajtása alól kivonná magát, alappal tartani lehet attól, hogy az elítélt szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekményt vagy szabálysértési elzárással is sújtható szabálysértést követne el, illetve a megkezdett cselekményt folytatná, vagy az elítélt a magatartási szabályokat, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait súlyosan megszegte.”²⁷

Az ideiglenes foganatba vétel csak addig tarthat, amíg a bv. bíró a reintegrációs őrizet megszüntetéséről dönt, de legfeljebb a még letöltendő szabadságvesztés időtartamáig terjedhet. Amennyiben az ügyészség az ideiglenes foganatba vételt elrendelte, akkor annak végrehajtása érdekében a rendőrség útján intézkedik. Az ügyészség ezt követően a határozatát haladéktalanul és soron kívül megküldi a bv. bírónak. Ha az elítélt ismeretlen helyre távozik és kiléte nem ismert, ebben az esetben a bv. bíró a reintegrációs őrizet megszüntetéséről szóló határozat mellett egyidejűleg elfogatóparancsot is kibocsát.

A megszüntető határozatban meghatározott időpont és az elítéltnak a büntetés-végrehajtási intézetbe történő szállításának napja között eltelt idő a szabadságvesztésbe nem számít bele.

Vannak azonban olyan esetek is, amikor az elítélt a bv. bíró által előírt magatartási szabályokat betartja, de mégis olyan életvitelt folytat, ami nem szolgálja és nem segíti a társadalomba történő sikeres visszailleszkedés megvalósulását, és ezáltal a szabadságvesztés sem éri el a célját. Alapvető elvárás ugyanis, hogy az előírt magatartási szabályok megtartása mellett az elítélt betartsa az általános együttélési szabályokat, tartózkodjon a bűnöző életvitelt folytató személyektől és a kábítószeres fogyasztásától, valamint lehetőség szerint kerülje a túlzott alkoholfogyasztást.

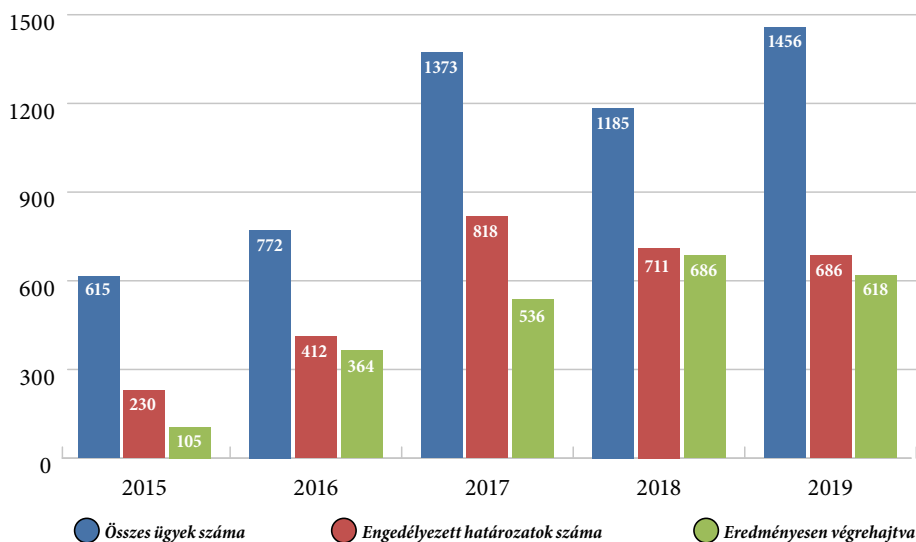
Ha életvitele megbotránkoztatást kelt a lakókörnyezetében, ha tartani lehet a családon belüli erőszak megtörténtétől, ha rendszeresen alkoholt vagy kábítószeres fogyaszt, illetve, ha folyamatosan zónásértést követ el önhibájából és ennek következményeként rendőri intézkedés válik szükségessé, az súlyos magatartási szabály megsértésnek minősül, még akkor is, ha ezzel a bv. bíró által meghatározott szabályokat betartotta. Szintén nem elfogadható magatartás, ha az elítélt a reintegrációs őrizet alatt szándékos önkárosítást vagy egyéb más szuicid cselekményt követ el. Ezekben az esetekben szintén haladéktalanul kezdeményezni kell a reintegrációs őrizet megszüntetését, és egyben előterjesztést kell tenni az ideiglenes foganatba vételre is.

²⁷ Bv. Kódex 61/C § (1b)

Ha a reintegrációs őrizetben tartózkodó elítélt azért követ el zónásértést (tehát elhagyja a bv. bíró által a határozatban megjelölt mozgási területet), mert sürgősségi betegellátása vált indokolttá, akár adott esetben életveszélyben is volt, akkor ez nem minősül a magatartási szabályok megsértésének. Ebben az esetben, ha az őrizetben lévő egészségügyi állapota lehetővé teszi, akkor ő, ha azonban ez nem megoldható, akkor a vele együtt élő hozzátartozó kötelessége az, hogy a büntetés-végrehajtási intézetet telefonon azonnal értesítse.²⁸

A reintegrációs őrizet társadalmi hatásai – Adatok, számok

A jogintézmény bevezetése óta, tehát 2015. április 1-je óta az összes ügyek száma elérte az 5 401 esetszámot.

5. számú ábra: A reintegrációs őrizet számadatainak alakulása éves bontásban²⁹

A fenti ábrából is jól kitűnik, hogy a jogintézmény hatályba lépését követően folyamatosan emelkedett az összes ügyek, egyben a reintegrációs őrizetben lévők száma is, tehát a bv. bírók is pozitívan állnak a jogintézményhez, alkalmasnak, alkalmazhatónak tartják a szabadságvesztés céljának elérésére.

2019-re az engedélyezett határozatok száma elérte a 2 857-et, míg eredményes végrehajtás 2 309 esetben történt öt év alatt. Ez átlagosan évente 461,8 fogvatartott reintegrációját segítette elő, valamint hozzájárult a büntetés-végrehajtási intézetek túl-

²⁸ Juhász et. al. (2019) p. 42-43.

²⁹ A BvOP Fogvatartási Ügyek Szolgálatát által 2020. január 28-án rendelkezésünkre bocsátott adatok

zsúfoltságának és a fogvatartással összefüggő költségek csökkentéséhez is, hiszen ez a közel 500 fő gyakorlatilag egy teljes büntetés-végrehajtási intézet létszámának felel meg. Azzal, hogy ez a 461 fő reintegrációs őrizetben tartózkodik a büntetés-végrehajtási intézet falain kívül, már nem az államnak kell gondoskodnia az ellátásukról.

IDŐSZAKOS KIMUTATÁS A REINTEGRÁCIÓS ŐRIZET ALKALMAZÁSA IRÁNT INDÍTOTT BV. ÜGYEKRŐL				
Adatszolgáltatási időszak kezdete:				2015. 04. 01.
Adatszolgáltatási időszak vége:				2019. 12. 31.
Elítélt vagy védője által kezdeményezett eljárás				
BEADOTT KÉRELMEK SZÁMA	BV. SZERV JAVASLATA		BV. BÍRÓ DÖNTÉSE	
	TÁMOGATOTT	NEM TÁMOGATOTT	ENGEDÉLYEZETT	NEM ENGEDÉLYEZETT
4 405	2 136	1 591	2 280	1 160
Bv. szerv által kezdeményezett eljárás				
KEZDEMÉNYE- ZETT ÜGYEK SZÁMA	BV. SZERV INTÉZKEDÉSE		BV. BÍRÓ DÖNTÉSE	
	Felmérés és környezettanulmány alapján támogatható	NEM TÁMOGATHATÓ	ENGEDÉLYEZETT	NEM ENGEDÉLYEZETT
996	618	152	577	152
			Engedélyezett határozatok száma:	2 857
			Összes ügyek száma:	5 401
Legtöbb ügy az alábbi büntetés-végrehajtási intézetekben fordult elő:				
Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet				1 105
Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet				811
Szegedi Fegyház és Börtön				487

6. számú ábra: Időszakos kimutatás a reintegrációs őrizet alkalmazása iránt indított bv. ügyekről

A fenti kimutatásból jól látszik, hogy a jogintézmény hatályba lépésétől 2019. december 31-ig, hogyan alakultak a reintegrációs őrizetre vonatkozó kérelmek vagy hivatalból történő előterjesztések. Összesen 5 401 ügy indult, amelyből 4 405 esetben a reintegrációs őrizetet az elítélt vagy védője kezdeményezte, és mindössze 996 esetben volt csak arra példa, hogy a büntetés-végrehajtási intézet tett erre előterjesztést hivatalból. Ennek oka megítélésünk alapján az lehet, hogy ugyan az elítélt a jogszabályi feltételeknek megfelel, magatartásával sincs probléma, azonban a sikeres reintegrációjának elérése érdekében különösebb erőfeszítéseket nem tesz. Gondolunk itt arra, hogy például adott esetben a büntetés-végrehajtási intézet kulturális életében nem aktív, szakkörökön vagy akár különböző sport és kulturális rendezvényeken nem vesz részt, kapcsolattartásának erősítése, rendezése vagy akár a szabadulására történő sikeres felkészülése érdekében (például munkahely vagy lakhatás rendezése) szinte semmit nem tesz, gyakorlatilag passzív a reintegrációs célok elérésének megvalósulása érdekében.

2019. december 31-én a reintegrációs őrizetben lévő elítéltek száma 395 fő volt, melyből 288 fő munkaviszonnyal rendelkezett, illetve valamilyen oktatásban vagy szakmaképzésben vett részt. A vizsgált időszakban tehát a reintegrációs őrizetben lévők 73%-a végzett munkát, vett részt valamilyen szakképzésben vagy oktatásban, mely nagyban hozzájárul a társadalomba történő sikeres visszailleszkedéshez.

A jogintézmény hatályba lépése, azaz 2015. április 1-je és 2019. december 31-e között 2309 reintegrációs őrizetbe helyezés került eredményesen végrehajtásra, tehát sem magatartási szabályszegés, sem egyéb ok (például ingatlan probléma, új szabadságvesztés elrendelése vagy visszavont kérelem) nem indokolta annak megszüntetését. A jogintézmény 132 esetben került megszüntetésre valamilyen oknál fogva (például haláleset, magatartási szabályszegés, visszavont kérelem, ingatlan probléma, új szabadságvesztés elrendelése) a reintegrációs őrizet hatályba lépés óta 2019. december 31-ig, mely mindössze a reintegrációs őrizetben lévők 5,71%-a. Fentiek miatt a reintegrációs őrizet megítélésünk szerint méltán nevezhető eredményes jogintézménynek.

Záró gondolatok

2013 decembere minden bizonnyal egy új időszak kezdetét jelentette a magyar büntetés-végrehajtás életében, hiszen ekkor fogadta el az Országgyűlés a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvényt, amely szabályozási elveit, céljait és ideológiáját tekintve is megfelelt egy modern kori, szabadság elvonásával járó jogkövetkezményekről szóló szabályozásnak. Az e törvény égisze alatt szabályozott reintegrációs őrizet egy nagyon szerencsés kombinációja a hatékony reintegrációnak, valamint a hazai és nemzetközi elvárásoknak, ami a túlsúlyosság csökkentését illeti. Az évről évre növekvő ügyszám és az engedélyezett reintegrációs őrizetek száma is azt tükrözi, hogy a jogintézmény nagyon népszerű, nagyon sok fogvatartott szeretne ezen lehetőséggel élni, illetve a törvényszékeken működő büntetés-végrehajtási csoportok bírói is pozitívan állnak a jogintézményhez és azt eredményesnek találják. A jogintézmény társadalmi eredményességét tükrözi az is, hogy a vizsgált időszakban a reintegrációs őrizetben lévők 73%-a megfelelt a társadalom által elvártaknak, hiszen vagy munkát végeztek, vagy valamilyen oktatásban vagy szakmaképzésben vettek részt, így a társadalom részéről nem érte őket semmi olyan negatív hatás, amely a sikeres reintegrációjukat befolyásolta volna. Szintén a jogintézmény társadalmi eredményességét tükrözi, hogy a reintegrációs őrizetben lévő személyek csak közel 6%-ának kellett azt valamilyen ok miatt megszüntetni. Következtetésként levonható, hogy az esetek döntő többségében a fogvatartottak együttműködő magatartást tanúsítottak és megfeleltek a társadalmi elvárásoknak. Összességében elmondható, hogy a jogintézmény egy olyan alternatív büntetés-végrehajtási forma, amely eljárásrendileg megalapozott és jogilag kimunkált, illetve társadalmilag is eredményes, valamint egyfelől megfelel a társadalom és a modern kor elvárásainak, másfelől a szabadságvesztés célja sem szenved hátrányt.

Felhasznált irodalom

- 9/2018. (VI. 11.) IM rendelet a fogva tartott személy esetében a büntetőeljárás lefolytatása, továbbá a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról 116 § (1)
- 10/2015. (III. 30.) BM rendelet az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a bv. szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (Bv. Kódex)
- A büntetés-végrehajtási bírói gyakorlat, különös tekintettel a reintegrációs őrizetre – Összefoglaló vélemény. In: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemen_y_8.pdf (Letöltés: 2020. 02. 27.)
- Bogotyán Róbert (2015): A zsúfoltság csökkentésének útjai a börtönépítésen túl, Börtönügyi Szemle 2015/1.
- Börtönstatisztikai Szemle 2017/1.
<https://bv.gov.hu/sites/default/files/B%C3%B6rt%C3%B6nstatistikai%20Szemle%202017%201.pdf> (Letöltés: 2020. 01. 31.)
- Czenczer Orsolya (2020): Őrizzük is meg nem is... avagy a reintegrációs őrizet jogintézményének hazai aspektusai. In: Blaskó Béla 70. születésnapjára Tanulmánykötet. Dialóg Campus kiadó, Budapest
- Juhász F., Juhász J., Nagy-Mitró L., Somogyi Zs. B. (2019): A bűnisméltés megelőzéséhez kapcsolódó büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői szakmai feladatok, Segédanyag, II. átdolgozott kiadás
- Lőrinczy Attila (2018): A reintegrációs őrizet büntetés-végrehajtási bírói gyakorlata. Online: https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/kiadvany/2018/krim78szamdr_lorincz_attila_a_reintegracios_orizet_buntetes-vegrehajitasi_biroi_gyakorlata.pdf (Letöltés: 2020. 02. 27.)
- Nagy Anita (2018): A reintegrációs őrizet magyarországi és európai fejlődési irányai. Online: <http://real.mtak.hu/86783/1/NagyAnitaK%C3%BAriaiD%C3%B6nt%C3%A9sek.pdf> (Letöltés: 2020. 01. 25.)
- Szabó Ferenc (2017): Az elektronikus monitoring (EM) rendészeti alkalmazási lehetőségeiről. Online: http://www.shp.hu/hpc/userfiles/riaszto/em_cikk.pdf (Letöltés: 2020. 01. 25.)
- Varga-Korítár György (2017): Túlszűfolt büntetés-végrehajtási intézetek – kártalanítás IN: A Bonis Bona Discere Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából szerk.: Barabás A. Tünde – Vókó György OKRI, Budapest
- Veszeli Dániel (2015): A reintegrációs őrizet bevezetése a büntetés-végrehajtás tevékenységrendszerébe, Börtönügyi Szemle 2015/3. szám

Fotó: Bv. fotó

Gálosi Natália

IRODALOMTERÁPIÁN ALAPULÓ CSOPORTFOGLALKOZÁS A BÉKÉS MEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETBEN

Group therapy based on literary therapy at the Békés County Remand Prison

Az irodalmi művek olyan csatornákat tudnak megnyitni, melyek által hatalmas lehetőségek jelennek meg a kommunikációban. Mindez hatékonyan segíti elő a terápiás folyamat sikerességét, és lehetőséget ad a személyiség formálására is. A berögzült sémák, viszonyulásmódok – melyek szerepet játszanak a személy önmagához, másokhoz, végső soron a társadalomhoz való viszonyában – formálhatók. Ennek a folyamatnak a felismerése a foglalkozások alatt bontakozik ki, a novellák értelmezése és feldolgozása során. A csoportfoglalkozásokon feldolgozott novellák központi témája egy-egy személyiségvonás köré rendeződik, melynek formálásával alakítható az egyén alkalmazott viselkedésmódja, értékrendszere, jövőképe.

Kulcsszavak: irodalomterápia, csoportfoglalkozás, fogvatartottak, személyiségformálás, kommunikáció

Literary works can open up channels that lead to huge opportunities for communication. All of this effectively promotes the success of the therapeutic process and also allows for personality development. All fixed patterns and attitudes that play a role in one's relationship to himself or herself, to others, and ultimately to society, can be formed. Recognition of this process develops during the sessions, during the interpretation and processing of short stories. The central theme of the short stories processed during the group literary therapy is organized around a personality trait, which can be used to form the individual's applied behavior, value system and vision.

Keywords: literary therapy, group therapy, inmates, forming personality, communication

Bevezető

A büntetés-végrehajtásban dolgozó pszichológusok feladata többek között a fogvatartottak személyiségformálásában való részvétel, ezzel hozzájárulva a visszailleszkedés sikerességéhez. A mindennapi munkában tehát meg kell találni az egyensúlyt a segítő munka és a börtön biztonságának biztosítása között. A pszichológus mint szakember fontos szerepet játszik a dinamikus biztonság kialakításában, megtartásában, de mellette prioritáznia kell feladatait a szakma szabályainak megfelelően. Komplex rendszerben kell látni mindazon területeket, melyeken a mindennapi tevékenység zajlik, és ez kiterjed mind a személyi állományra, mind a fogvatartottakra, mely magába foglal egyfajta szerepkonfliktust.¹

A fogvatartottak körében végzett pszichológusi munka már a börtönbe kerüléskor kezdetét veszi. Ez az időszak önmagában is egyfajta krízist jelent az egyén életében, így kríziskezelési tevékenységet követel. Gyorsan és hatékonyan kell megtenni a beilleszkedésre, viselkedésre vonatkozó megállapításainkat, egyben segíteni az adaptáció folyamatát. Ehhez olyan szakmai ismeretekre, készségekre, vizsgálatokra van szükség, melyek segítenek felmérni, vajon az adott egyén a személyiségjegyei alapján hogyan viselkedik egy számára ismeretlen helyzetben, illetve rendelkezik-e börtönrutinnal, és ha igen, milyennel. Asch, Milgram, illetve Zimbardo klasszikus kísérletei mind rámutattak arra, mennyire tévedünk abban, hogy életünket a körülményektől függetlenül mindig irányítani tudjuk. A kontrollvesztett állapot, krízishelyzet átélése a személyiségre is hatással van. Ezeket nem tudjuk kivédeni, mivel a körülményektől függenek, tehát ilyenkor ezeknek van erős hatása a megnyilvánuló viselkedésre.²

A mindennapi pszichológusi munka nem merül ki csupán a vizsgálatokban, állapotellenőrzésekben. Mind egyéni, mind közösségi szinten kell a resztoratív folyamatot, a támogató munkát végezni. A csoportfoglalkozások létjogosultsága tehát megkérdőjelezhetetlen, hiszen nagy szerepük van mind a reintegrációban, mind a szocializációs folyamatban, mind pedig a személyiség formálásában. Az egyszemélyes foglalkozásokkal szemben a csoportfoglalkozásokon más területeken, más dinamikával tudunk dolgozni. A társas készségek erősítése, a csoporthoz való tartozás, a másokkal való kommunikáció így fejleszhető az adott keretek között. Az érintett intézet adottságait figyelembe véve, a fogvatartottak összetétele és a letartóztatás változó időtartama miatt a dinamikus, rövid távú beavatkozások kivitelezésére nagyobb az esély és a lehetőség, továbbá ezzel tudok gyors eredményt elérni. Mindezek hatékonyságát a foglalkozásokkal még jobban növelhetjük. Több tanulmány is azt támasztja alá, hogy a kockázatbecslés során a rizikót csökkentő faktorok közé tartozik a szakmai aktivitás,

1 Boros J., Csetneky L. (2002)

2 Zimbardo, P. (2007)

az aktív odafigyelés, a szabadidős tevékenység biztosítása, valamint az étellel való elégedettség növelése.³

A személyiség – mint sajátos organizáció – határozza meg, hogyan alkalmazkodunk a környezethez. Egyes vonások szociális interakciók hatására megváltoztathatók, mint például az értékrendek, attitűdök. A csoportfoglalkozások alatt egyaránt fejleszthetők ezen vonások, az én-erősítő hatás, illetve növelhető a csoportkohézió, a bizalom, az együttműködés és a tolerancia. A közös gondolkodás így adhat termékeny alapot a konfliktusok, problémák hatékonyabb megoldására.

A szociális és érzelmi kompetencia fejlődésében az öröklött és a tanult komponensek egyaránt szerepet játszanak. A csoportfoglalkozások egyik fókusza, hogy feldolgozzuk azt az élethelyzetet, amibe kerültek a résztvevők, bármi is álljon a háttérben.⁴ Az önismereti munka tapasztalati úton járul hozzá ahhoz, hogy megértsék és elfogadják azt a negatív szemléletet, attitűdöt, amivel találkozhatnak. Mindezek azonosítása segíteni fogja ezek kezelését, hiszen a fogvatartottak a bv. intézetben töltött idő alatt, illetve a visszailleszkedés során is szembesülnek majd velük.

A biblioterápia mint a csoportfoglalkozások alapja

A biblioterápia mint kifejezés a görög „biblion” (könyv) és a „therapeia” (gyógyítás) szóból származik, utalva ezzel a könyvek gyógyító erejére. Oláh Andor szavait idézve, a biblioterápia nem jelent mást, mint „tudatosítani és módszerré alakítani át saját tapasztalatunkat, élményeinket és mindazt, ami észrevétlenül valósult meg eddig”.⁵ Bartos Éva kiegészítette a következőkkel: „valóban arról van szó, hogy mindazt a tapasztalatot, amit a könyvek, az olvasás, az irodalom jótékony hatásáról felhalmozott az emberiség, egyszerre átfordították tudatosan alkalmazott módszerré, gyógyító céllal, szándékolt hatás kiváltására”.⁶ A biblioterápiát, vagyis az irodalomterápiát a Magyar Irodalomterápiás Társaság így definiálta: „Az irodalomterápiás foglalkozás mindig egy előre kiválasztott irodalmi mű köré szerveződik, mely lehetőség szerint a csoport tagjainak hasonló problémáját célozza meg. A mű kapcsán a csoportvezető irányításával beszélgetés folyik. A szöveghez fűzött megjegyzések segítenek a csoporttagoknak pontosítani a mű által sugallt témához való viszonyukat. Ez fontos felismerésekre vezet önmaguk megismerésében és mások megítélésében, újrachangolhatja a már megmerevedett egyéni struktúrákat. Bár a résztvevők sokszor irodalomórához hasonlítják a foglalkozást, mégsem műelemzéseket, irodalmi expozékat vár el a csoport vezetője, hanem a résztvevők személyes élményeit szeretné a csoportban közkinccsé

3 Elbogen, E. B., Johnson, S. C. (2009)

4 Kasik L., Zsolnai A. (2010)

5 Bartos É. (1999)

6 Bartos É. (1999)

*teni.*⁷ Összegezve a definíciókat, az irodalomterápia szövegek felhasználásával történő személyiségfejlesztést, továbbá számos pszichés problémához társuló terápiát jelent. Az elbeszélésekkel, történetekkel való gyógyítás szinte egyidős az emberiséggel, melyet használtak tanításhoz, problémamegoldáshoz egyaránt. Ezen terápia során maga a novella fogja elgondolkodtatni a fogvatartottakat, majd inspirálni őket a közös munkára, önreflexióra. A történetekbe való beleélés egyik jellemzője, hogy következmények nélkül dolgozhatnak számos problémamegoldó stratégiával. A cél pedig, hogy a későbbiekben ne indulati, érzelmi alapon hozzanak döntéseket, hanem tudatosabban válasszanak megoldást.

Az irodalomterápia ezen fajtája, a fejlesztő biblioterápia szolgál az önismeret fejlesztésére intellektuális, szociális, kognitív, valamint emocionális szinten.

A csoportfoglalkozásokról részletesen

Előzetes felmérés alapján fogvatartotti igény is megfogalmazódott olyan csoportterápiás foglalkozásokra, melyek segítik a kognitív folyamatok beszűkülésének prevencióját. A foglalkozások kezdetekor az elsődleges szempontok közé tartozott az érzékenyítés elindítása a fogvatartottak között.

A novellák kiválasztása során kortárs írókra esett a választásom, hiszen a jelenben, aktuális problémákkal kívántam dolgozni, mindemellett egyikőjükkal személyesen is megismerkedhettem egy író-olvasó találkozó keretében. Az írások egy-egy csoportfoglalkozás alatt feldolgozható terjedelmű alkotások voltak. A novellákra való reflektálás során volt kibontható az előrevetített félelem, szorongás olyan területeken is, amelyek foglalkoztatták a fogvatartottakat. Az elítéltek az akár hosszú éveket jelentő büntetés után információhátránnyal indulnak a külvilágba, például a technikai fejlődés miatt. A letartóztatottak esetében pedig a minél korábban megkezdett prevenció, a lehetséges maladaptív viselkedésformák fejlesztése jelenti a reintegráció sikerességéhez való hozzájárulást.

Fontos, hogy a művek feldolgozása során a résztvevők jelentéstulajdonítást adtak gondolataiknak, világnézetüknek, érzelmeiknek, félelmeiknek, megfogalmazták a veszteségeiket, egyúttal előrevetítettek egy-egy helyzetet, melyben már szabadon dönthetnek. A szabad akarat gondolati szinten való megélésével pedig csökkenthetjük a tanult tehetetlenség kialakulását, megerősödését. Megtapasztalhatták a sokrétű személyközi viszonyokat az aktív egymásra figyeléssel, a bizalom megteremtésével.

7 Irodalomterápia (Forrás: Magyar Irodalomterápiás Társaság, <http://www.irodalomterapia.hu>)

A csoport hat fogvatartott részvételével került megszervezésre öt alkalommal 2019. szeptember és október folyamán, alkalmanként 90 perc időtartamban. Az általam vezetett csoport összetételében szerepelt mind letartóztatott, mind elítélt férfi fogvatartott is. A fogvatartotti csoport kiválogatására további, egyéb szakmai szempontrendszer alapján került sor. A csoportfoglalkozások összeállítására, megszervezésére szakmai szempontból mindenképpen érdemes volt több időt szánni, hiszen ezzel a holt idő is csökkenthető lett a körleten. A csoportba kerülés egyik feltétele az egyéni motiváció volt, emellett az előszűréssel biztosítottam az intellektuális készségek homogén eloszlását a csoporttagok között. Minden résztvevőnél felvételre került a Raven-féle IQ-teszt⁸, az MLQ-H Élet Értelme kérdőív⁹, valamint a Bar-on Érzelmi Intelligencia Leltár¹⁰ teszt. Az IQ-teszt eredményei a 112 és 125 közötti, vagyis átlag feletti és igen magas sávban voltak. Az MLQ-H Kérdőív magának az élet értelmességének megélését, mint a személyiség- és egészségpszichológia egyik fontos építőelemét vizsgálja, méri. Ezzel a tulajdonsággal lesz az egyén képes arra, hogy akár kedvezőtlen helyzetekben is keressen élményeket, értelmet. A vizsgálatot a kérdőív tíztételes változatával végeztem el, a szubjektív viszonyulás tekintetében pedig pozitív tendencia volt megfigyelhető. A Bar-on Leltár segítségével az érzelmi intelligenciát készségi szinten mértem fel a csoportfoglalkozások indulása előtt, illetve a foglalkozások végeztével is. Ezen kompetenciák segítik az egyént, hogy tudását és képességeit minél jobban kihasználja egy kedvezőtlen helyzetben is. Az érzelmi intelligencia fejlesztése tehát a sikeres megküzdésben kiemelten jelentős szereppel bír, hatással van a pszichés jóllétre, illetve az életben elért sikerességre is.¹¹ A mérések során látható volt, hogy az érzelmi skillek tekintetében fejlődés következett be, tehát javult a fogvatartottak kognitív-emocionális képessége. Szórásértéken felüli növekedést mutatott az Önbecsülés és az Optimizmus faktora.

A csoportfoglalkozások indulása előtt, illetve az öt foglalkozás végeztével is felvételre került a STAI-féle szorongásteszt¹², a BDI-hangulati élet teszt¹³, illetve végezetül egy önjellemző leltár, mely az önismereti csoportról alkotott egyéni benyomásokat térképezte fel. A csoportfoglalkozások indulása előtti, majd a befejezés utáni vonás-, illetve állapotszorongás pontértékeit összehasonlítva közepes fokú, vagyis szórásérték feletti csökkenés volt mérhető: a STAI-S esetén 12 pontos csökkenést, a STAI-T esetén 9 pontos csökkenést mértem. Az eredmények alapján tehát elmondható, hogy a szorongás, illetve az arra való hajlam is csökkenést mutatott.

8 Raven, J., Raven, J. C., Court, J. H. (2003)

9 Martos T., Konkoly Thege, B. (2012) p. 125-149.

10 Bar-On, R. (2002)

11 Bar-On, R. (2001)

12 Spielberger, C. D., Gorsuch, R. L., & Lushene, R. E. (1970)

13 Beck, A. T., Beck, R. W. (1972) p. 52, 81-85.

A Beck Depresszió Kérdőív esetén indulás előtt, illetve befejezés után is normál értéken találtam a mutatót, de összességében átlagosan két pontértékkel csökkent a teszteredmény, tehát a hangulati élet javulása volt megfigyelhető. Az önjellemző leltár kedvező visszajelzést adott a csoportfoglalkozások sikerességéről.

A csoportfoglalkozások levezetése

Az egyes csoportfoglalkozások elméleti leírása tartalmazta a mű és a feldolgozandó téma kapcsolódási pontjait, azok lélektani jelentőségét. Minden csoportfoglalkozás előtt kidolgozásra kerültek a jegyzőkönyvek: az egyes novelláknál megneveztem a központi témát, a főbb motívumok, majd az egyes reflexiók értékelése adta az elemzés egyik fő gerincét. Az ülések kezdetekor elengedhetetlen volt a ráhangolódás, mely általában az adott nap ventilálását foglalta magába. Ezt követően az instrukciót a következőképpen fogalmaztam meg: figyeljék meg, hogyan kapcsolódnak a szöveghez, milyen érzéseket, élethelyzeteket hív az elő, majd ehhez kapcsolódó gondolatokat, kérdéseket fogalmazzanak meg, és jegyzeteljék le. A novellák felolvasása után elegendő időt kellett biztosítani a jelentéstudajdonításra, majd közös munkaként következett a reflektálás. A kezdeti csend után folyamatosan jöttek a gondolatok, melyeket a résztvevők a felolvasás alatt jegyzeteltek le a kérésemre.

Az ülések alatt egyre több saját élményt tudtak előhívni a fogvatartottak, melyeket a jegyzőkönyvben rögzítettem. A reflexió alatt megjelent egyfajta flow-élmény, ami a lezáráskor bizonyos fokú megkönnyebbülés és feltöltődés érzésében fogalmazódott meg. Olyan feladatokat kaptak a foglalkozás alatt, melyekhez a meglévő készségeiket kellett mozgósítani, ezáltal azok hatással voltak mentális állapotukra és kontroll érzésükre is, önjutalmazó formában.

Az első foglalkozáson Rozványi Dávid „*Boldogságbolt*” című novelláját dolgozta fel a csoport, a középpontban az egyéni életcélok megfogalmazása állt. Az egzisztenciális pszichoterápia fókuszja maga a létkérdés, az élet értelmének keresése, az egyéni felelősség és döntés hangsúlyozása. Az életben előforduló, elkerülhetetlen és megoldandó problémákkal való szembesülés volt az aktuális novella központi mondanivalója.

Frankl, a logoterápia megteremtője szerint a lét értelmére való törekvés minden emberre jellemző, és csak az ember sajátja. A csoportfoglalkozás reflexiójában ugyanúgy megfogalmazódott az a tézis, melyről Frankl is írt: választási alternatíváink ugyan adottak bizonyos keretek között, de maga a választás lehetősége mindig megmarad, nem determinált az életünk során, vagyis ez a „szellem dacoló hatalma”¹⁴.

14 Victor, E. Frankl (2018)

A második ülésen a novella folytatása, Rozványi Dávid „*Boldogtalanságbolt*”¹⁵ című műve került elemzésre. A csoportbizalom erős bizonyítéka volt, hogy az egyéni értékrendek megfogalmazását a fogvatartottak milyen mélységig tették meg. Hasonlóan az első alkalomhoz, előtérbe került az egyénileg fontos célok megfogalmazása, de a fókusz áthelyeződött a kudarcok, csalódások átélésére, és az abból való kiútkeresésre is. A csoportdinamikát befolyásoló bizalom kérdésére visszatérve, ez több irányból is megközelítésre került: a börtönön belüli, illetve a kinti életben való alakulása, jelentősége szempontjából. Többen megneveztek fontos személyeket, mint mentorokat életükben.

A harmadik foglalkozás alkalmával Varga Lóránt „*Házassági tanácsadó 2066*”¹⁶ című novellájára tértünk rá. Érzékeny, párkapcsolati problémák, konfliktusok kerültek előtérbe. A csoport központi témája szinte magától a konfliktusmegoldásra terelődött. Az egyéni történetek is az egymás közti kommunikáció minőségére, mennyiségére, tudatos irányítására való törekvésekben domborodtak ki. A foglalkozás során többször jegyzőkönyveztem emlékek betörését, párkapcsolati veszteségeket. Ennél az alkalomnál volt a legintenzívebben megfigyelhető a ventilálás, és az erre való igény.

A negyedik foglalkozáson Varga Lóránt „*A megoldó hivatal*”¹⁷ című novellája kapcsán indult el a beszélgetés. Ezen alkalommal a tágabb társas kapcsolatok és a közösségi élet volt a foglalkozás fő vezérfonala, mégpedig a mindennapok konfliktuskezelése témában. A feldolgozás alatt teret kaptak a társadalomba való visszailleszkedéssel, továbbá bármilyen közösségbe való beilleszkedéssel kapcsolatos kérdések. Közös konszenzusként fogalmazódott meg, hogy szabadulás után elengedhetetlen lesz a tévhit és előítéletek akadályának leküzdése. Tudatosításra került, mi is a tanult tehetetlenség lényege: amikor berögzült sémák szerint gondolkozunk, cselekszünk, még akkor is, ha van lehetőségünk ezeken változtatni. Ismertettem egy Seligman által kidolgozott módszert, mely segít abban, hogy ezeken módosítson az egyén. Az életvezetési módszere a Jól-lét Elmélet elnevezést kapta. A foglalkozás alatt áttekintettük ennek a technikának az elemeit, így a pozitív érzelmek megfogalmazásának gyakorlatát, az elköteleződést mint flow-állapotot, az emberi kapcsolatok fontosságát, a spiritualitást, a valamihez tartozás jelentőségét, valamint az eredményeink és céljaink kiemelésének fontosságát.¹⁸ A csoportfoglalkozásokat Varga Lóránt „*Klimajáték felnőtteknek*”¹⁹ című novellájával zártuk le. A visszailleszkedés, a jövőképpel kapcsolatos elképzelések voltak az ülés fő vezérfonalai. Kiemeltem a társadalmi szerepvállalás jelentőségét az egyén személyiségére. Többen megfogalmaztak egyfajta szorongást is a későbbi

15 <https://rozvanyi.wixsite.com/rozvanyi>

16 <https://vargalorant.hu>

17 <https://vargalorant.hu>

18 Seligman, M. (2016)

19 <https://vargalorant.hu>

visszaailleszkedés jövőképeben, melyek konkrét reintegrációs tervek, célok megfogalmazásával terelődtek pozitív irányba, kereteződtek át kedvező jövőképpé.

Zárszó

A csoportfoglalkozások tehát a művészetpszichológiai irányzatot képviselő irodalomterápiás módszerre épültek fel. A témák bázisát olyan irodalmi művek, novellák képezték, melyek egy adott témakör köré épülnek. A novella volt az a projektív közeg, melyen keresztül áramolhattak a gondolatok, érzések, megélve egymás különböző nézőpontjait, a szemléletváltás lehetőségét. A feldolgozásban nagy szerepet kapott az egyéni élmények megjelenése, megélése, kifejezése is. A személyiség – bizonyos keretek között ugyan, de – a maga plaszticitásából fakadóan számos területen alakítható, formálható. A foglalkozások célja ezért alapvetően a komplex személyiségfejlesztés, valamint az önismeret és az önreflexió mélyítése volt, mindazonáltal ezeken jóval túlmutatott mindaz, ami megjelent az ülések dinamikájában.

A művek előadásmódja, elemzése, az érzelmi élet összehangolása további területek kibontakozását tette lehetővé, mint például az empátia, vagy a stressztűrő képesség fejlesztése. Igazolódtott azon hipotézisem, miszerint a homogén csoportösszetétel alapján és a közös munka eredményeként csökken a szorongás szintje, javul az általános hangulati élet. Fejlődött továbbá a kommunikációs és az érzelmkifejező készség a megfigyelés/jegyzőkönyvek adatai és a visszajelzést mérő önjellemző leltár alapján. Az egzisztenciális pszichoterápiás hatások mérése az MLQ-H Élet Értelme Kérdőív alapján összefüggésben állt a mért szorongással, a hangulati élet javulásával. Az érzelmi élet labilitása és az élet értelmességének megélése negatív kapcsolatként jelent meg az eredményekben. Az aktuális érzelmi életre való hatással, a meglévő készségek működésbe hozatalával, majd ezek feldolgozásával mind az önértékelés, mind a diszfunkcionális viselkedésformák kedvező irányba terelésének lehetősége is kiaknázható a hasonló csoportfoglalkozások alkalmával. Az irodalomterápia nekünk, pszichológusoknak is számos előnyt nyújt: segítségével további lehetőségek vezethetők be a gyógyító, terápiás jellegű munkában, növelve annak hatékonyságát, illetve hozzásegít a saját mentális egészségünk megtartásához is.

Felhasznált irodalom

- Bartos Éva (Szerk., 1999): Segített a könyv, a mese – Vallomások életről, irodalomról, olvasásról, Magyar Olvasástársaság, Budapest
<https://mek.oszk.hu/05400/05496/05496.htm> (Letöltve: 2019.09.05.)
- Bar-On, Reuven (2001): Érzelmi intelligencia és önmegvalósítás. In: Ciarrochi, J., Forgas, J.P., Mayer, J.D.: Az érzelmi intelligencia a mindennapi életben. Kairosz Kiadó
- Bar-On, Reuven (2002): BarOn Emotional Quotient Inventory (EQ-i). A Measure of Emotional Intelligence. User's Manual. Multi-Health System Inc. Toronto
- Batári Gyula (1981): A könyv gyógyító hatása. Beszélgetés a biblioterápiáról dr. Oláh Andorral. Könyvtáros. 2. sz. 100-103. p.
- Beck, Aaron T. (1972): Shortened version of BDI. Postgraduate Medicine, 52, 81-85.
- Boros János – Csetneky László (2002): Börtönpszichológia, Rejtjel Kiadó
- Elbogen, Eric – Johnson, Sterling (2009): The Intricate Link Between Violence and Mental Disorder. Archives of General Psychiatry. 66(2), 152. doi: 10.1001/archgenpsychiatry.2008.537
- Frankl, Victor E. (2018): Mégis mondj igent az életre!, Európa Könyvkiadó Kft.
- Kasik László – Zsolnai Anikó (2010): A szociális kompetencia fejlesztésének elméleti és gyakorlati alapjai. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Magyar Irodalomterápiás Társaság (2010): Mi az irodalomterápia (biblioterápia)?, 2010-2020. Online: <http://www.irodalomterapia.hu> (Letöltve:2019.09.05.)
- Martos Tamás - Konkoly Thege Barna (2012): Aki keres, és aki talál – az élet értelmessége keresésnek és megélésének mérése az Élet Értelme Kérdőív magyar változatával. Magyar Pszichológiai Szemle, 67(1). 125-149
- Raven, John – Court, John H. (2003): Manual for Raven's Progressive Matrices and Vocabulary Scales. San Antonio, TX: Harcourt Assessment.
- Seligman, Martin (2016): Flourish - élj boldogan! - A boldogság és a jól-lét radikálisan új értelmezése, Akadémiai Kiadó Zrt.
- Spielberger, Charles D. – Gorsuch, Richard L. – Lushene, Robert E. (1970): Manual for the State-Trait Anxiety Inventory. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press
- Zimbardo, Philip (2007): A Lucifer-hatás. Ab-Ovo, Budapest

Felhasznált jogszabályok

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

Internetes hivatkozások

<https://vargalorant.hu> (Letöltve: 2019. 09. 05.)

Győri Márk

A FOGVATARTOTTI FOGLALKOZTATÁS HATÁSAI A FOGVATARTÁS BIZTONSÁGÁNAK VETÜLETÉBEN

*Impacts of inmate employment
in terms of detention security*

A tanulmány témája a biztonság és a foglalkoztatás kapcsolatának bemutatása. Létezik-e 100%-os biztonság a fogvatartás tekintetében? Végrehajthatók-e egyforma hatékonysággal vagy fordított arányosság látható a két kiemelt feladat között? Tanulmányomban ismertetem a foglalkoztatás és a fogvatartás biztonságának kiemelt fontosságát. A 100%-os fogvatartotti foglalkoztatási ráta elérése kiemelt célkitűzés a Büntetés-végrehajtási Szervezet számára, amely a téma aktualitását is indokolja. Megvizsgálom, hogy létezhet-e 100%-os biztonság, illetve 100%-os foglalkoztatás. Mi a prioritás, a foglalkoztatás vagy a biztonság? Egyik terület sem működhet a másik nélkül, azonban egymás hatékonyságát csökkenthetik adott esetben.

Kulcsszavak: teljes foglalkoztatás, rendkívüli események bekövetkezése, fogvatartás biztonsága, munkáltatás, rizikófaktor

The topic of this study is to present the relationship between prison security and inmate employment. Can there be 100% security during detention? Can the two priority tasks be carried out with equal efficiency or is there an inverse proportionality between the two tasks?

In my study, I outline the paramount importance of both task, namely the inmate employment and the detention security. Achieving a 100% inmate employment rate is a key objective for the Hungarian Prison Service, which also justifies the importance of this topic. I will examine whether there can be 100% security and 100% employment. What is priority, employment or security? Neither area can work without the other; however can reduce each other's effectiveness in certain cases.

Keywords: full employment, occurrence of emergencies, security of detention, employment, risk factor

Fogvatartotti foglalkoztatás

A fogvatartotti foglalkoztatás csökkenti a súlyos rendkívüli események bekövetkezésének valószínűségi rátáját, reintegrációs célokat szolgál, emellett a munkáltatás pozitív hatást gyakorol a fogvatartottak viselkedésére. Ugyanakkor a fogvatartotti foglalkoztatás az egyik legnagyobb rizikófaktor a súlyos rendkívüli események bekövetkezésében, kiemelten a szökés, illetve engedély nélküli eltávozás vonatkozásában.

„A büntetés-végrehajtás feladata a büntetési célok érvényesítése a büntetés, illetve az intézkedés végrehajtásán keresztül, azzal a célkitűzéssel, hogy a végrehajtás során az egyéniesítés szempontjait biztosítani kell annak érdekében, hogy az megfelelően szolgálja az egyéni megelőzési célok elérését.”¹ A büntetés-végrehajtás legfőbb feladata napjainkban a reintegráció. A reintegrációs tevékenység alappillére, hogy az elítéltekben az önbecsülés és a felelősség érzése kialakuljon, illetve megerősödjön. Fontos emellett az is, hogy a fogvatartott megfelelően felkészüljön a szabadulást követő életre, mind társadalmi, mind munkaerőpiaci szempontból. A büntetés-végrehajtás legfőbb feladata nemcsak a fent említett tényezők elérését célozza, hanem azt is, hogy a lehető legnagyobb mértékben csökkentse a bűnismétlés, a visszaesés mértékét. Ahhoz, hogy a fent említett célok teljesülhessenek, minden fogvatartottnak egyéni reintegrációs programban kell részt vennie.

A fogvatartotti munkáltatás bemutatásakor az első és legfontosabb dolog a munkáltatás fogalmának tisztázása, mely minden részletre kiterjedően pontos meghatározásként került a Bv. törvénybe (a továbbiakban: Bv. tv.), az alábbiak szerint. *„Munkáltatás: a reintegrációs tevékenység azon formája, amikor az elítéltek vagy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy és a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető munkavégzése szervezeten, rendszeresen, haszon- vagy bevételszerzési céllal, a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) által szabályozott munkaviszonytól eltérő, jogszabályban meghatározott feltételekkel és díjazás ellenében történik, az így létrejövő munkáltatási jogviszony alanyai munkáltatóként a bv. intézet, a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdasági társaság vagy a bv. szerv szerződése és az elítéltek vagy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy és a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető hozzájárulása alapján más gazdálkodó szervezet, valamint munkavégzőként az elítélt, a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy vagy a szabálysértési elzárásra kötelezett elkövető.”²*

1 Csóti A. (2013) p. 14.

2 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 3. § 13.

A fogvatartotti munkáltatás fogalmának tisztázása mellett fontos kitérni arra is, hogy a fogvatartotti foglalkoztatás nem csak a munkáltatást jelenti, hanem a munkaterápiás foglalkoztatást is. A munkaterápiás foglalkoztatás egy olyan reintegrációs tevékenység, melybe elsősorban a kényszergyógykezelt, az ideiglenesen kényszergyógykezelt és a gyógyító-terápiás csoportba helyezett fogvatartottak kerülnek bevonásra, továbbá azok, akik egészségi állapotukra, valamint megváltozott munkaképességükre való tekintettel a korábban meghatározott munkáltatásban nem képesek részt venni. A munkaterápiás foglalkoztatás esetében is fontos szempont, hogy a munkavégzés szervezeten, rendszeresen, térítési díj ellenében történik.

A fogvatartotti foglalkoztatás egyik legfőbb célkitűzése – a reintegrációs feladatokon túl –, hogy a Büntetés-végrehajtási Szervezet (a továbbiakban: Bv. Szervezet) önálló legyen és a lehető legnagyobb mértékben önfenntartóvá váljon. Ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk a fogvatartotti munkáltatásról, szükséges néhány általános szabályt ismertetni. A bv. intézetnek, intézménynek Bv. tv.-ben rögzített feladata, hogy az adottságainak megfelelően biztosítsa az elítéltek munkáltatását. A munkába állításról a Befogadási és Fogvatartási Bizottság (a továbbiakban: BFB) dönt. A fogvatartott számára lehetőség szerint a végzettségének, szakképzettségének megfelelő munkát kell biztosítani. A munkáltatás szabályos és jogszerű végrehajtásához a munkáltatónak, azaz a bv. intézetnek, illetve a gazdasági társaságnak munkáltatási szabályzatot kell készítenie, melyben köteles rögzíteni a munka rendjét, díjazását, az adott munkakörhöz szükséges orvosi alkalmassági vizsgálatok szükségességét, illetve a munkavédelmi előírásoknak való megfeleltetést. Emellett minden foglalkoztatott fogvatartott részére egyedi vagy csoportos munkaköri leírást kell készítenie, a végzett feladatok függvényében.³

A jogszabályi háttérben megfogalmazottak alapján minden fogvatartott köteles munkát végezni, kivéve a letartóztatottak. A letartóztatott fogvatartottak nem kötelezhetők munkavégzésre, csak saját kérelmükre dolgozhatnak. A jogerősen elítélt fogvatartottak esetében néhány munkavégzés alóli mentesítő körülményt említenék a teljesség igénye nélkül. Nem köteles a fogvatartott munkát végezni abban az esetben, ha munkaképtelen, ha betöltötte a nyugdíjkorhatárt, ha várandós, illetve szül, valamint akkor sem, ha tankötelezettsége fennáll. Ezek az alap okok, melyek mentesítik a munkavégzés alól az elítélteket. A munkavégzés alóli mentesség teljes leírását a Bv. tv. tartalmazza.⁴ Fontos megemlíteni, hogy munkába csak a tizenhatodik életévét betöltött fogvatartott állítható, de ez természetesen “csak” a fiatalokú elítéltek, mint speciális fogvatartotti csoport esetében mérvadó.

3 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 220. §

4 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 223. §

A piaci verseny igencsak torz képet mutatott az elmúlt időszakban és napjainkban is, ennek ellenére a fogvatartotti munkáltatás igyekezett a piaci körülményekhez való felzárkózás lehetőségét megteremteni. Ez azonban a speciális munkakörülmények és szabályozások mellett igen nehéz feladatnak bizonyult. Olyan lépések születtek, melyek a hátrány kiegyenlítését, a gazdasági társaságok, és általában a Bv. Szervezet fogvatartotti munkáltatását hivatottak támogatni. Ilyen segítő lépésként említendő a társasági adó alóli mentesség, a speciális szakmai feltételből fakadó sajátos többletköltségek elismerése és részbeni megtérítése, illetve a Bv. Szervezet belső ellátásra történő átállása.

Magyarország Kormánya a bv. intézetekben a teljes körű foglalkoztatás elérését közel 9 évvel ezelőtt tűzte ki célul, ugyanis ekkor vált világossá, hogy a Bv. Szervezeten belül folyamatosan csökkent a munkáltatott fogvatartottak létszáma, ezzel együtt a tartási költségükhöz való hozzájárulások mértéke is. E feladat prioritásáról és megvalósításának szükségességéről a bv. intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III. 9.) Korm. határozatában (a továbbiakban: Kormányhatározat) rendelkeztek. A Kormányhatározat 2. pontja kimondja, hogy az elítéltek teljes körű foglalkoztatásának meg kell valósulnia, mely a nemzetközi normáknak is megfelel.⁵

A 2006. január 11-én az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által elfogadott Rec (2006)2. Új Európai Börtön szabályok (a továbbiakban: Európai Börtön szabályok) is hangsúlyozott figyelmet szentel a fogvatartottak által végzett hasznos munkának, a személyiséget formáló képzéseknek, a képességek szinten tartásának, fejlesztésének. Ezzel összhangban, hazánkban is meg kellett teremteni a 100%-os foglalkoztatási ráta eléréséhez szükséges infrastrukturális feltételrendszert, illetve az ehhez elengedhetetlen pénzügyi hátteret.

A csökkenő foglalkoztatási arány megszüntetésére és megfordítására készült el a Bv. Szervezet részéről a központi államigazgatási szervek és a rendvédelmi szervek irányában fennálló egyes ellátási kötelezettségekről, a termékek és szolgáltatások átadás-átvételének és azok ellentételezésének rendjéről szóló 44/2011. (III. 23.) Kormányrendelet, illetve az ennek végrehajtásáról szóló 9/2011. (III. 23.) BM rendelet, melyben a korábban említett Kormányhatározatban feladatként meghatározott teljes körű foglalkoztatáshoz szükséges feltételeket biztosítják a Bv. Szervezet számára. A jogszabályi háttér módosításával új célokat tűzött ki a Bv. Szervezet egésze. Ezek közül az első és legfontosabb, hogy a foglalkoztatásba bevont fogvatartottak száma folyamatosan növekedjen. Ez rövid távú célként jelent meg, hosszú távon pedig a 100%-os foglalkoztatás megteremtése vált prioritássá. Ezzel együtt természetesen a tartási költséghez való hozzájárulás

5 1040/2011. (III. 9.) Kormányhatározat a büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről

mértékének növelése, a munkáltatásban rejlő reintegrációs feladatok kiaknázása, a szükséges költségvetési támogatások mértékének csökkentése, a bv. szervek likviditási problémáinak elkerülése, illetve azok saját hatáskörben történő kezelése is kiemelt célként jelent meg 2011-ben.

A fogvatartottak munkáltatásának helyszíneit három területre lehet felosztani. Így megkülönböztetünk költségvetési munkáltatást, illetve a Bv. Szervezet gazdasági társaságainál, a kft.-kben végzett fogvatartotti foglalkoztatást, továbbá bér munkáltatást. Költségvetési munkáltatásban, azaz a bv. intézet által munkáltatott fogvatartotti létszám a 2019. évben országosan 4 500 fő volt. A költségvetési munkáltatás keretében foglalkoztatottak 70%-a a klasszikus intézetfenntartási munkákban, míg 30%-a a bv. intézetek által vállalkozási szerződés alapján létesített munkahelyeken dolgozik. Az intézetfenntartási munkáltatás keretében a fogvatartottakat próbálják a szakmájuknak megfelelő területen foglalkoztatni, hacsak annak végzésétől nem tiltotta el őket jogerősen a bíróság. Ezek a munkaterületek általában a házi műhelyek, amelyek az intézet karbantartását végzik, a fogvatartotti konyhák, ide tartoznak a részleg és épülettakarítók, az étel- és csomagostók, a fodrászok, az udvaros, a raktár- és a gépjárműtelep segéd munkások. A költségvetési munkahelyeknek köszönhetően az intézeteknek csak nagyon kis százalékban kell külső vállalkozókat igénybe venni a fenntartás érdekében, ezzel is csökkentve a kormányzati kiadási oldalt. A munkáltatás ezen formája, ahogyan a megnevezésből is következtethető, a költségvetési források felhasználásával kerül végrehajtásra, ezáltal tervezhetőbb, behatárolhatóbb, úgymond stabilabb munkahelynek tekinthető, hiszen nincs kitéve a piaci változások által okozott eseményeknek. Mindezek ellenére a gazdasági társaságoknál összpontosul a fogvatartotti munkáltatás, hiszen sokkal nagyobb számban tudnak foglalkoztatni, illetve a gazdasági társaságok – az eltérő profiljukból eredően – szélesebb körben tudják a fogvatartottakat szakképzettségüknek megfelelő munkakörben elhelyezni.

Mivel a fogvatartotti foglalkoztatás a büntetés-végrehajtás gazdasági társaságainál centralizálódik, a továbbiakban ezeket ismertetem.

A bv. gazdasági társaságok egységes jellemzője, hogy olyan bv. intézetek mellett működnek, melyek egyben letöltő házak is, ebből kifolyólag elsősorban a jogerősen elítéltek foglalkoztatása valósul meg. A legtöbb esetben a munkaterületek a bv. intézet bástyafalán belül helyezkednek el, azaz a biztonsági feltételek adottak. Kivételt képeznek a mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági társaságok telephelyei, melyek jellegükből adódóan nagy területen vagy elszórtan helyezkednek el és az elhelyezkedés speciális jellegét, illetve gazdaságossági szempontokat figyelembe véve nem megoldható a kerítéssel történő elhatárolás. Az ilyen munkaterületeken a fogvatartotti létszám függvényében megállapított, a lehető legbiztonságosabb munkáltatás végrehajtásához szükséges felügyelői állománnyal kerül végrehajtásra a fogvatartotti foglalkoztatás.

A Bv. Szervezet összesen 11 gazdasági társasággal rendelkezik, melyeket a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka 2015-ben a Bv. Holding vállalatcsoportba szervezte, melynek a 12., és egyben irányító tagja a Bv. Holding Kft. lett. A sikeres együttműködés érdekében a társaságok egységesített számviteli, pénzügyi, kontrolling, közös beszerzési, informatikai rendszer talaján működnek együtt, összehangolt humánerőforrás-menedzsment, marketingtevékenység kialakításával, összehangolt vagyongazdálkodási, fejlesztési és beszerzési döntésekkel, összehangolt jogi tevékenységgel, valamint jogi tanácsadó szolgálat biztosításával.

A bv. gazdasági társaságok a fogvatartotti munkáltatást saját tevékenységként vagy úgynevezett bér munka jogcímen végzik. Előbbi jelentése, hogy a társaság a profiljába illeszkedő, jórészt öröklött tevékenységben saját maga állít elő produktumot, míg ezzel szemben a bér munka a külső munkáltatáshoz hasonlóan azt jelenti, hogy külső céggel kötött szerződés alapján valósul meg a munkáltatás azzal a különbséggel, hogy a tevékenység végzése a bástyafalakon belül marad.

A gazdasági társaságok – profiljuknak megfelelően – rendelkeznek mindazon üzemekkel, telephelyekkel és a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúrával, gépi berendezésekkel, melyek a saját tevékenységüknek megfelelően biztosítják együttesen a munkáltatás feltételeit.

A fogvatartotti munkáltatás színtereit biztosító gazdasági társaságok tevékenységét szabályozó rendelkezések meghatározzák a bv. intézettel való együttműködés kötelmét a büntetés-végrehajtási cél és feladatok megvalósítása érdekében, azaz mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a fogvatartottak minél nagyobb számban vegyenek részt a foglalkoztatásban.

A fentiekben már ismertetettek alapján, mely szerint néhány gazdasági társaság profiljából fakadóan (mezőgazdasági tevékenység) nem megoldott a kerítéssel való ellátottság, amely a biztonsági tevékenység szempontjából rizikófaktort jelent, további nehézséget okoz ezen gazdasági társaságok nagy kiterjedése és tagoltsága is.

Gazdasági társaság megnevezése	Terület (hektár)
Annamajori Kft.	1 057,07
Állampusztai Kft.	9 116,20
Nagyfa-Alföld Kft.	852,60
Pálhalmi Agrospeciál Kft.	4 309,03
Összesen:	15 334,90

1. táblázat: A mezőgazdasági gazdasági társaságok területe

Az összefoglaló táblázatban megjelenítettem azt a négy gazdasági társaságot, amelyek a mezőgazdasági munkáltatásban érintettek. A legnagyobb gazdálkodó területtel az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet mellett működő Állampusztai Kft. rendelkezik. A mezőgazdasági profillal rendelkező társaságok hatalmas kiterjedése és tagoltsága komoly kihívást jelent a biztonságos munkáltatás végrehajtása során.

A 2011. évben meghatározott belügyminiszteri elvárásként megfogalmazott teljes körű fogvatartotti foglalkoztatás a 2017. év végéig megvalósult. A foglalkoztatott fogvatartottak országos létszáma (amely magában foglalja a munkáltatott, a terápiás foglalkoztatásban és a kizárólag oktatásban részt vevő fogvatartottakat) így közel 11 000 fő volt 2019-ben. Terápiás foglalkoztatásban átlagosan majdnem 400 fő vett részt, kizárólag oktatásba, képzésbe közel 1 800 fogvatartottat vont be a büntetés-végrehajtás.

A gazdasági társaságok és a bv. intézetek a foglalkoztatás bővítését szorosan együttműködve, új tevékenységek beindításával, további munkahelyek létrehozásával, külső gazdálkodó szervezetekkel történő szerződéseken alapuló munkáltatással, valamint a képzésbe bevont fogvatartotti létszám növelésével valósították meg. A teljes körű foglalkoztatás elérését és a belső, valamint a központi ellátás minél nagyobb arányú kiszolgáltatását célzó intézkedések között szerepelt az új munkahelyteremtő, az üzemertermelést megvalósító beruházások mellett a munkáltatás biztonságát támogató, és az érintett bv. intézettel közös biztonságtechnikai fejlesztések végrehajtása is.

	2015. évben (fő)	2016. évben (fő)	2017. évben (fő)	2018. évben (fő)	2019. évben (fő)
Gazdasági társaságoknál összesen	4 405	4 548	4 678	3 861	3 643
Ipari gazdasági társaságoknál	2 334	2 521	2 620	2 320	2 195
Mezőgazdasági társaságoknál	2 071	2 027	2 058	1 541	1 448
Költségvetési munkáltatás	2 963	3 334	3 483	3 125	4 254
PPP munkáltatás	672	749	633	723	750
Munkáltatott összlétszám	8 040	8 631	8 794	7 709	8 647

2. táblázat: A munkáltatott fogvatartottak átlagos létszáma 2015 és 2019 között⁶

A BvOP Gazdasági Társaságok Főosztályának feladata a fogvatartotti munkáltatás felügyelete, a végrehajtott feladatok ellenőrzése, a szakmai iránymutatás, illetve a foglalkoztatásba bevont fogvatartotti létszám folyamatos monitorozása. Az adatok alapján készített táblázatban az elmúlt 5 évben munkáltatott fogvatartottak átlagos létszáma

6 Forrás: BvOP, Gazdasági Társaságok Főosztálya

látható. A munkáltatott fogvatartottak összlétszáma a 2015 és 2019 között 607 fővel emelkedett. Az is jól látható, hogy a vizsgálat második és harmadik évében volt egy jelentősebb emelkedés az összlétszám tekintetében, amely azonban 2018-ban jelentős visszaesést mutat, ami a bázisévhez képest 4,2%-os csökkenést jelent. Ezt azonban a tavalyi évre sikerült megemlíteni a 2015-ben és a 2016-ban mért magasabb összlétszámra. Az első 4 évben a gazdasági társaságok vonatkozásában jelentősebb fogvatartotti létszám mutatkozott, mely arány megmaradt 2018-ig, ahol azonban már nem volt olyan nagymértékű az eltérés a költségvetési terület és a gazdasági társaságok létszámaiban, mint a korábbi években, majd ez az arány a 2019-ben megfordult. Az összesítő táblázatból jól látható, hogy az utolsó vizsgálati évre a költségvetési munkáltatásba bevontak aránya magasabb lett, mint a gazdasági társaságoknál munkáltatottaké. Az okok vizsgálata nem kapcsolódik szorosan a tanulmány vezérgondolatához, azonban azt fontosnak tartom megemlíteni, hogy egy összetett és többtényezős változó áll a létszámárányok megfordulásának hátterében. Kiemelten a gazdasági társaságokat érintő piaci differenciálódás, a belső ellátásra vonatkozó szabályok változása, illetve a fogvatartotti összetétel (szakemberek hiánya, munkaképes fogvatartottak) módosulása.

A táblázatban szereplő PPP munkáltatás a két, PPP konstrukcióban működő bv. intézet (Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet) által kötött vállalkozási szerződés alapján munkáltatott fogvatartottak létszámának alakulását mutatja.

Annak érdekében, hogy az elmúlt 5 év munkáltatási adatairól reális és átfogó képet kaphassak, vizsgáltam a munkáltatott fogvatartottak létszámát a fogvatartotti összlétszám vetületében. Az adatokat az alábbi táblázatban foglaltam össze.

	2015. évben	2016. évben	2017. évben	2018. évben	2019. évben
Fogvatartotti összlétszám	17 792	18 581	17 982	17 251	16 664
Munkáltatásba bevontak összlétszáma	8 040	8 631	8 794	7 709	8 647
Százalékos arány	45,19%	46,45%	48,90%	44,69%	51,89%

3. táblázat: A fogvatartotti összlétszám és a munkáltatásba bevontak aránya

A táblázatból jól látható, hogy a munkáltatott fogvatartottak létszáma a vizsgálati években minden esetben közelített a teljes fogvatartotti populáció feléhez. Ennél a vizsgálati szempontnál is látható, hogy az arány egyenletesen növekedett, azonban a 2018-ban bekövetkezett létszámcsökkenés is jól látható. A tavalyi évben a munkáltatásba bevontak összlétszáma már elérte a teljes fogvatartotti létszám 51,9%-át.

A fentiek alapján elmondható, hogy az elmúlt évben a „100%-os” foglalkoztatás a lehető legnagyobb mértékben teljesült, tekintettel arra, hogy a foglalkoztatási arányszám nemcsak a munkáltatásba bevont fogvatartottak számát jelenti, hanem az egyéb, más módon foglalkoztatottakat (pl.: oktatás, szakmaképzés) is.

A munkáltatás biztonsága

A fogvatartotti munkáltatás során végrehajtott biztonsági feladatok bemutatását szükséges néhány alapvető fogalom tisztázásával kezdeni.

„A fogvatartás biztonsága olyan állapot fenntartását jelenti, amelynél a bv. intézetben, illetve a büntetés-végrehajtási feladat teljesítése miatt a bv. intézet területén kívül tartózkodó személyek élete, testi épsége, szabadsága, a büntetés-végrehajtás anyagi javainak sértetlensége, valamint a büntetés-végrehajtási feladatok zavartalan ellátása a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően biztosított.”⁷ A Bv. Szervezet egységeinek biztonsági rendszerében kiemelt szerepet kap a fogvatartottak munkáltatása. A munkáltatás közbeni őrzés, felügyelet és ellenőrzés megszervezése során figyelembe kell venni a tárgyi és személyi feltételeket, így különösen az adott munkahely biztonsági feltételeit, a munkavégzés jellegét, körülményeit, továbbá a fogvatartottakra vonatkozó információkat.

A munkahelyek kockázati besorolásának és kockázatelemzésének ismertetése előtt fontos bemutatni a BFB tevékenységét, ugyanis a bizottság kiemelt feladata a munkáltatásba bevont fogvatartottak munkába állítása – lehetőleg képzettségi szintnek megfelelően –, illetve a biztonsági kockázatba sorolása, amely a munkahely meghatározásának szempontjából kiemelt jelentőséggel bír. Ez az a fórum, ahol a biztonság és a foglalkoztatás „képviselői” is jelen vannak, megteremtve ezzel annak egyensúlyát. A BFB üléseken a biztonsági osztályvezető jelenléte kötelező, aki javaslatot tesz a fogvatartott biztonsági kockázatba sorolására. A bizottság állandó tagja továbbá a bv. intézet gazdasági szakterületéről a költségvetési munkáltatás végrehajtásáért felelős állományi tag, valamint, ha az adott bv. intézet mellett működik gazdasági társaság, akkor annak munkáltatás-biztonsági vezetője is köteles részt venni az ülésen.

A BFB legkésőbb a befogadó részlegbe helyezést követő tizenötödik napon – a kockázatelemzési vizsgálat eredményének megismerését követően – köteles a fogvatartottat meghallgatni és dönteni az őt érintő kérdésekben (elhelyezés, reintegrációs programba, oktatásba, képzésbe történő bevonás, rezsimbe sorolás), kiemelten a foglalkoztatásba történő bevonásról, illetve a biztonsági kockázatba történő besorolásról. A BFB ülése

⁷ 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól 2. § (4)

előtt a bv. intézet és a gazdasági társaság (ha van) írásban átadja munkaerő igénylését az együttműködési megállapodásában, valamint a munkáltatási szabályzatban meghatározott időpontig a bv. intézet, illetve a gazdasági társaság vezetője által kijelölt személy részére. Az igénylésnek tartalmaznia kell, hogy a munkáltató mely munkahelyre és munkakörbe kéri a munkaerő biztosítását, a munkaképesség feltüntetésével. A munkaképesség megítéléséhez a BFB a büntetés-végrehajtási orvos által kiállított orvosi alkalmassági dokumentumot tekinti alapidokumentumnak. A munkaképességet a büntetés-végrehajtási orvosnak felül kell vizsgálnia. A felülvizsgálat gyakorisága eltérően alakul a különböző esetekben. Abban az esetben, ha a fogvatartottat munkaképtelenné nyilvánítják, a felülvizsgálatot évente, ha a munkaképesség változását foglalkozás-egészségügyi, vagy egyéb vizsgálat során észlelt egészségi állapot megváltozásakor tapasztalták, akkor soron kívül el kell végezni. Ugyanez a szabály abban az esetben is, ha a fogvatartott vagy a munkáltató a munkaképesség felülvizsgálatát kéri. A munkaképesség negatív változása esetén a bv. orvosnak haladéktalan írásbeli tájékoztatási kötelezettsége van az intézkedésre jogosult személy felé. Egy éven túli munkaképtelenség esetén a fogvatartott munkaképtelenségének hosszabb időtartamra, illetve véglegesen történő megállapítását a Büntetés-végrehajtás Központi Kórház Felülvizsgáló Bizottsága végzi.

A fogvatartottak elosztása során biztosítani kell a bv. intézet működéséhez szükséges munkaerőt, valamint azt, hogy a fogvatartott lehetőség szerint a szakképzettségének, illetve képességeinek megfelelő munkakörben dolgozzon, mindezt a bv. intézet, illetve a gazdasági társaság folyamatos együttműködése mellett kell tenni.

A fogvatartottak munkába állítása után – amennyiben a BFB döntése által meghatározott munka a fogvatartott számára nem megfelelő – a fogvatartott írásban kérheti leváltását, illetve másik munkahelyre, vagy munkakörbe történő áthelyezését. Ebben az esetben az érintett fogvatartott reintegrációs tisztje továbbítja a kérelmet a BFB részére. A fogvatartottak kérelmének minden esetben tartalmaznia kell a kérelem indokát és a gazdasági szakterület vagy a gazdálkodó szervezet erre kijelölt tagjának a javaslatát. A kérelmet a benyújtástól számított 15 napon belül a BFB-nek meg kell vizsgálnia és döntést kell hoznia.

A BFB-nek rendszeresen, de legalább háromhavonta felül kell vizsgálnia a munkaképes, jogszabály alapján munkavégzésre kötelezett és nem dolgozó fogvatartott munkába állításának lehetőségét.

A tanulmány témája szempontjából, a BFB által ellátott feladatok közül – a munkába állítás mellett – a fogvatartottak biztonsági kockázatba történő besorolása kiemelt jelentőséggel bír.

A biztonsági kockázatba sorolásokat folyamatosan felül kell vizsgálni, eltérő gyakorisággal a három csoport vonatkozásában. A magas kockázatú fogvatartottakat 3 havonta, a közepeseket 6 havonta, míg az alacsony kockázati besorolású fogvatartottakat évente kötelező felülvizsgálni. A besorolás alapjául szolgáló körülmények változása esetén a BFB – rendkívüli esetben a bv. intézet parancsnoka – az elítélt biztonsági kockázati besorolását a fent ismertetett határidőktől függetlenül is köteles megváltoztatni.

A Fogvatartotti Alapnyilvántartó Rendszerből lekért adatok alapján táblázatot készítettem az elmúlt évek fogvatartotti létszámában a biztonsági kockázatba sorolás megoszlásáról.

	Alacsony biztonsági kockázatba sorolt (fő)	Közepes biztonsági kockázatba sorolt (fő)	Magas biztonsági kockázatba sorolt (fő)
2016. évben	2 588	15 257	656
2017. évben	2 368	14 701	798
2018. évben	1 763	14 344	1 106
2019. évben	1 426	13 920	1 294

4. táblázat: A fogvatartottak biztonsági kockázat szerinti létszáma 2015-2019 között

A 2015. január 1-jén hatályba lépett jogszabály (Bv. tv.) megváltoztatta az addigi biztonsági csoportba sorolást, ami ezáltal a régi 1-4 közötti csoportokról, a táblázatban feltüntetettetekre változott, így az adatokat 2016-tól szerepeltetem. Megállapítható, hogy a közepes biztonsági kockázatú csoportba soroltak voltak a legnagyobb létszámban.

A munkahelyek biztonsági besorolásáról, kockázatelemzésről és a munkáltatás során végrehajtott biztonsági feladatok kiemelt jelentőségéről

A fogvatartottak munkáltatásának végrehajtására kialakított munkaterületeken a foglalkoztatott fogvatartottakkal szemben alkalmazott biztonsági tevékenység módját (őrzés, felügyelet, ellenőrzés) a fogvatartottak biztonsági kockázati besorolása alapján, ahhoz igazodóan kell meghatározni, továbbá gondoskodni kell az ahhoz szükséges személyi feltételek megteremtéséről. A munkaterületeken alkalmazott személyi állomány létszámát, összetételét, felszerelését a biztonsági körülmények figyelembe vételével kell szervezni. A munkáltatás biztosítására kijelölt személyi állomány létszámát a fogvatartotti létszámhoz kell igazítani, ezt a bv. intézet biztonsági rendszerének leírásában, illetve a gazdasági társaság munkáltatási szabályzatában kötelező

rögzíteni. A felügyeleti létszámot utólagosan és időszakosan csökkenteni nem lehet, ezért a felügyelet helyettesítési rendjének kialakításáról megfelelően gondoskodnia kell a munkáltatónak. A költségvetési, illetve a gazdasági társaságok által működtetett munkahelyen a végrehajtásban részt vevő személyi állomány monitorozása kiemelt jelentőséggel bír. A fogvatartottak munkáltatása során a biztonsági tevékenységet ellátó hivatásos állomány részletes feladatait őrutasításban, szolgálati utasításban, munkaköri leírásban, illetve abban az esetben, ha a biztonsági tevékenységet rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban, illetve munkaviszonyban álló munkavállaló látja el, a munkaköri leírás biztonsági mellékletében rögzítik. A fogvatartottak foglalkoztatásában részt vevő hivatásos állomány a munkáltatás ideje alatt őrzési, felügyeleti, ellenőrzési feladatot lát el. Beosztás szerint megkülönböztetünk foglalkoztatási biztonsági felelőst, foglalkoztatási felügyelőt, illetve a foglalkoztatást közvetlenül irányító művezetőt. A munkáltatásban részt vevő rendvédelmi igazgatási jogviszonyban álló, illetve a bv. gazdasági társasággal munkaviszonyban álló személy a munkáltatás ideje alatt felügyeleti, ellenőrzési feladatot lát el, beosztását tekintve lehet foglalkoztatási felügyelő, foglalkoztatást közvetlenül irányító művezető, gépjárművezető, illetve különleges esetben – amikor nincs a munkaterületre beosztva hivatásos állományú személy – foglalkoztatási biztonsági felelős. A munkáltatás helyszíne a bv. szerv vezetője által jóváhagyott állandó vagy ideiglenes munkahely lehet, ahol az engedélyezett fogvatartotti állománytábla és a munkáltatási szabályzatban megállapított munkarend alapján foglalkoztatás történik. A munkahelyek biztonsági szempontú minősítését minden esetben a bv. szerv vezetője hajtja végre. A munkahelyek biztonsági szempontú besorolása során figyelembe kell venni az ott foglalkoztatott fogvatartottak összetételét, létszámát, biztonsági kockázat értékelését, illetve a rendelkezésre álló személyi állomány létszámát, valamint a munkaterület jellegét, sajátosságait. Az adott munkahely biztonsági besorolásának megállapítása után meg kell határozni az ott foglalkoztatható fogvatartottak biztonsági kockázatát, a minimális felügyeleti létszámot és a maximálisan foglalkoztatható fogvatartotti létszámot.

Szem előtt kell tartani annak tényét, hogy leggyakrabban az alacsony valószínűségű, de nagy kihatású eseményekből fakadnak a legnagyobb veszteségek. A bv. szerv vezetőjének szükséges komplexen látni az eseményeket, azaz nemcsak a nagy hatású és magas valószínűségű eseményekre szükséges koncentrálni, hanem az események láncolatára is.

A bv. szervek számára a biztonsági rendszert úgy kell kialakítani, hogy az a legmagasabb szintű hatékonysággal működjön, de a túlbiztosítás mint tényező ne jelenjen meg, a működtetés eredményessége érdekében. A rendszer működtetése, fejlesztése vonatkozásában szem előtt kell tartani, hogy a biztonság megteremtése minden esetben alacsonyabb költséggel jár az események bekövetkezése előtt, mint azt követően. Emiatt is kiemelten fontos, hogy a rendszer elemeinek vizsgálata során ki kell szűrni

azokat, melyek meghibásodtak, illetve nem optimálisan működnek, ezek pótlása kiemelt prioritást kell, hogy kapjon. A biztonsági rendszer fejlesztése folyamatos feladat, mely során új eszközök beszerzésére, valamint egy-egy új módszertan elsajátítására szükséges gondot fordítani. A fejlesztés során innovatív megoldások bevezetésére kell törekedni annak érdekében, hogy a bekövetkező rendkívüli események kockázata a minimális szinthez közelire legyen redukálható. Itt is megjelenik a „100%-os biztonság” kialakításának igénye. A munkahelyek tárgyi feltételeinek kialakítása során a bv. szervezeteknek, de különösen a gazdasági társaságoknak szükséges felülvizsgálni a munkaterületek biztonságtechnikai körülményeit, azok fejlesztési lehetőségeit. Fontos, hogy a biztonsági létesítmények, berendezések, védelmi építmények, őr- és szolgálati helyek egyszerű kialakításán és felszerelési tárgyaik biztosításán felül jelző, riasztó technikai eszközöket és rendszereket is telepítsenek. További kiemelt feladatként kell, hogy megjelenjen, hogy a lehetőségek függvényében elektronikus megfigyelési rendszerek kerüljenek kiépítésre a tiltott tárgyak bejutásának, valamint a rendkívüli események bekövetkezésének megakadályozása érdekében.

Egy-egy új munkahely létesítése esetén minden esetben el kell végezni annak biztonsági besorolását, majd ahhoz igazodóan ki kell egészíteni a bv. szerv vagy bv. gazdasági társaság biztonsági rendszerének leírását.

A folyamatos monitoringtevékenységgel az elérni kívánt cél minden esetben az adott szakterület szakmai színvonalának fejlődése, valamint a munkáltatás biztonságának aktuális állapotának nyomon követése. Az érintett szakterületek vezetőinek közös feladata, hogy megfigyeljék a Bv. Szervezet működésére veszélyt jelentő külső hatásokat, valamint új körülmény fellépése esetén gyors, szakszerű és a leghatékonyabb reaklási módszert alakítsák ki. Fontos tényező, hogy a munkáltatásba bevont fogvatartottakat körültekintően válasszák ki a munkáltatók. A kiválasztás során a korábban kábítószer-gyanús anyaggal, illegális mobiltelefonnal vagy egyéb más tiltott tárggyal kapcsolatba került fogvatartott – különösen a külső – munkahelyre való beállítása csak alapos, mindenre kiterjedő mérlegelés után valósulhat meg. A fogvatartottak vizsgálata során ki kell térni az elkövetett bűncselekményre, az előéletre, a kapcsolati rendszer feltérképezésére, a függőségi kérdésekre, valamint a korábban kiszabott fegyelmi fenyítésekre. A személykiválasztásnál figyelemmel kell lenni a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer főbb elemeire is. Az egyes fogvatartottak esetében a kockázati kérdések mérlegelésére a munkába állítás során is hangsúlyt kell fektetni. A fentiekből jól látható, hogy a korábban ismertetett BFB feladatok kiemelt fontosságúak, különösen a magas biztonsági kockázati csoportba sorolt munkahelyek, illetve fogvatartottak esetében.

A továbbiakban a munkáltatás színtereit ismertetem, adottságaik, felépítésük alapján csoportosítva.

A munkaterületek felosztásánál különbséget kell tenni azok mérete és kiterjedése alapján.

Ezen szempontok alapján a munkaterületek az alábbiak szerint osztályozhatók:

- több épületből, létesítményből álló, nagy területen elhelyezkedő, saját úthálózattal rendelkező, kerítéssel körülvett vagy nem határolt,
- több épületből álló, belső úthálózattal rendelkező, kerítéssel körülvett,
- egy épületből, épülettömbből álló, kerítéssel körülvett,
- egy, vagy több különálló épületből, épülettömbből álló, a közterülettel közvetlenül érintkező,
- egy épületből, épülettömbből álló, más épületekkel, közterülettel közvetlenül érintkező,
- épülettömbön belüli, egy vagy több épületrészből álló objektumok,
- épülettel nem rendelkező, nagy kiterjedésű nyitott területek (pl.: szántóföld stb.).

A méret és kiterjedés alapján történő felosztás egy igen komplex, többtényezős besorolási rendszer. A kockázati besorolások kialakításának érdekében azonban szükséges a munkaterületek építészeti adottságait is figyelembe venni. Meg kell vizsgálni a munkáltatás helyszínét biztosító épület méretét, anyagát, szerkezetét, az ajtók, ablakok, erkélyek, egyéb nyílászárók elhelyezkedését, méreteit és nyithatóságát. Biztonsági szempontból fontos továbbá az esőcsatornák, a villámhárítók, az antennakábelek és az egyéb vezetéksatornák elhelyezkedése, a közművek csatlakozása és az építészeti jellegzetességek.

A munkaterületek védelmi szempontú monitorozása során az alábbi tényezőkre is nagy hangsúlyt kell fektetni.

- a munkaterület munkarendje (folyamatos, időszakos, hivatali, ügyeleti, egyéb),
- a munka (tevékenység) kezdése és befejezése (műszakváltás stb.),
- a személyzet létszáma,
- a létszám fluktuációja, változásai,
- a ki-, belépők, bent tartózkodók ellenőrizhetősége,
- a személyzet szakképzettsége, munkaköri sajátosságai.

Gyakorlati végrehajtás során a munkaterületek csoportosítására a leggyakrabban alkalmazott szempont a belépési jogosultság alapján kialakított osztályozási rendszer, melynek alapján megkülönböztetünk nyitott, zárt és részben nyitott munkahelyeket. Nyitott munkaterületnek nevezzük azokat a munkaterületeket, ahová bárki, külön engedély nélkül beléphet. Ezzel szemben a zárt munkaterület az, ahová csak a meghatározott személyek, a meghatározott jogosultsági rendben és okmányokkal léphetnek be. A részben nyitott munkaterületeket tagoltság jellemzi, azaz egyes részeire engedély

nélkül bárki beléphet, azonban meghatározott területeire csak külön engedéllyel mehetnek be személyek.

A munkáltatás biztonságának teljes körű bemutatásához szükséges ismertetni a munkaterületek biztonsági rendszerét, annak elemeit. Alapvetően a biztonsági rendszer három fő elemből áll: biztonsági rendszabályok, biztonsági személyzet, valamint a biztonság tárgyi eszközei. Véleményem szerint a három elemből a biztonsági rendszabályokat a munkaterületek vonatkozásában részletesen szükséges ismertetni. A biztonsági rendszabályok olyan előírások, amelyek a munkaterület biztonságos működését szabályozzák. A biztonsági rendszabályok egy része jogszabályok formájában jelenik meg, míg másik részét az ún. egyéb normák, belső utasítások alkotják. Ezek a szabályok az előírás hatálya alá tartozó személyekre vonatkozóan kötelező érvényűek. A legáltalánosabb biztonsági rendszabályok a teljesség igénye nélkül az alábbiak:

- személyek be- és kiléptetésének, valamint a benntartózkodásának rendje,
- járművek, szállítmányok be- és kilépésének rendje,
- anyagok, eszközök be- és kivitelének rendje,
- az objektum őrzésének rendje,
- adat- és titokvédelmi szabályok,
- a belső mozgás, és helyiségekben való tartózkodás rendje,
- a helyiségek nyitásának és zárásának rendje,
- a tűz-, munka-, és polgári védelmi szabályok.

Ezen rendszabályok betartása és betartatása kiemelt jelentőségű a biztonságos fogvatartotti foglalkoztatás megteremtése érdekében.

A kockázatelemzések elkészítése és értékelése után három biztonsági kockázati szint alakítható ki a munkaterületek vonatkozásában, mely szerint megkülönböztetünk alacsony, közepes és magas biztonsági kockázatú munkaterületet.

Alacsony biztonsági kockázatú munkahelynek tekinthető az a munkahely, melynél rendkívüli esemény bekövetkezésének valószínűsége alacsonyként került megállapításra. Olyan munkaterületek tartoznak ide, melyek a bv. szerv őrzött területén belül létesültek, továbbá amelynek nyílászárói ráccsozattal megfelelően levédettek, a szükséges biztonságtechnikai eszközökkel ellátottak, a helyiség elektronikus megfigyelési eszközzel ellenőrizhető és biztonságosan zárható. A munkaterületek egyes egységei nem tagoltan helyezkednek el, ebből kifolyólag jól áttekinthetők. Jellemző továbbá, hogy a szociális helyiségek (mosdó, étkezdé, pihenő) – amennyiben volt rá lehetőség – a munkaterületen belül kerültek kialakításra. Az alacsony minőségű munkahely valamennyi biztonsági kockázatba sorolt fogvatartott foglalkoztatására alkalmas. Tehát egyaránt munkáltatható a munkahelyen alacsony, közepes és magas biztonsági

kockázatba sorolt fogvatartott is. A munkaterület alacsony biztonsági kockázatba történő besorolását még hatékonyabban elősegítheti, ha rendelkezésre áll a munkaterületet körülvevő bástyafal, illetve biztonsági kerítés, önállóan vagy kombináltan. Tovább csökkenti a biztonsági kockázatot, ha a munkaterületet körülveszi áthatolás jelző rendszer, illetve a külső területen olyan kamerarendszer került kiépítésre, mely a munkaterület külső vonalát teljes egészében lefedi, abban nincsenek holtterek. A munkaterület bejáratánál alkalmazott, kizárólag mágneskártyával történő belépés lehetősége tovább növelheti a munkaterület biztonságát. Ebben az esetben a bejáratok manuális nyitása kizárólag áramkimaradás esetén lehetséges.

Közepes biztonsági kockázatú munkahely esetében rendkívüli esemény bekövetkezésének lehetősége merülhet fel. A közepes kockázatú munkahelyek esetében a munkaterület nyílászárói rácozzattal megfelelően levédettek, a szükséges biztonságtechnikai eszközökkel rendelkeznek, a helyiség lehetőség szerint elektronikus megfigyelési eszközzel ellenőrizhető és biztonságosan zárható. A terület könnyen áttekinthető, továbbá a szociális helyiségek (mosdó, étkeзде, pihenő) – amennyiben volt erre lehetőség – a munkaterületen belül kerültek kialakításra, azokkal a biztonsági szempontú eltérésekkel, melyek alkalmassá teszik azokat a biztonságos munkáltatás végrehajtására. A közepes biztonsági kockázatú munkahelyen közepes és alacsony biztonsági kockázatba sorolt fogvatartott foglalkoztatható.

Magas biztonsági kockázatú munkahelynek tekinthető minden olyan munkaterület, melynél a rendkívüli esemény bekövetkezésének lehetősége magas értéket mutat. Ez a bv. szerv őrzött területén belül és azon kívül létesített olyan munkaterület, ahol a foglalkoztatás biztonsági szempontú kialakításai nem felelnek meg a korábban ismertetett alacsony és közepes minőségű munkahelyekkel szemben támasztott feltételeknek. Ez jellemző a mezőgazdasági jellegű intézetek esetében az épülettel nem rendelkező, nagy kiterjedésű nyitott területekre, ahol komoly kihívást jelent annak biztosítása, hogy a munkahely alkalmas legyen alacsony és közepes biztonsági kockázatba sorolt fogvatartottak foglalkoztatására.

Biztonságtechnikai fejlesztések alkalmazhatósága a foglalkoztatás során

A munkáltatás biztonságának folyamatos fenntartása érdekében szükséges a munkahelyek folyamatos fejlesztése. A BvOP szakirányítói kötelezettségéből fakadóan folyamatosan monitorozza a bv. szervezetben bekövetkezett fejlesztéseket, azok mértékét, minőségét, költségeit. Nem forintosított elvárás sem a bv. gazdasági társaságokkal, sem a bv. intézetekkel szemben az, hogy bizonyos mértékű fejlesztést hajtsanak végre, de a bv. szervezet vezetői az elmúlt vizsgálati időszakokban nagy hangsúlyt fektettek a szabályozók felülvizsgálatára, az oktatások/képzések megtartására.

A bv. intézetek dologi kiadásai, a működésre szánt összegek nem elsősorban a belső munkahelyek (raktárak, műhelyek) biztonságtechnikai fejlesztését hivatottak előmozdítani. A költségvetési területeken foglalkoztatott fogvatartottak lényegesen kisebb forintosítható bevételt produkálnak, illetve arányában sokkal kevesebb elítéltnek tudtak a vizsgálati időszakban munkát biztosítani a bv. intézeteken belül, mint a gazdasági társaságokban (bár a tavalyi év vonatkozásában már nagyobb arányú volt a költségvetési munkáltatásba bevont fogvatartottak száma, mint a gazdasági társaságoknál munkáltatott létszám). Ettől függetlenül a bv. intézetek is kiemelt figyelmet fordítottak a munkáltatásra és annak biztonságára. Számos olyan fejlesztést hajtottak végre, amelyek mindenképpen szükségesek voltak. Ilyen volt például a monitorok, kamerák cseréje, a riasztórendszer cseréje és fejlesztése, illetve szolgálati állatok vásárlása. Továbbá olyan fejlesztéseket is végrehajtottak, amelyek nem igényeltek többlet költségvetési forrást. A biztonsági tisztek ellenőrzési rendszerének átalakítása, valamint a biztonsági vizsgálatok esetszámának növelése is az intézetek fejlesztései között szerepeltek. A bv. intézetek számára adott volt a lehetőség, hogy belső területeiket felülvizsgálva új munkahelyeket hozzanak létre a részlegeken és a zárt területeken, bővítve ezzel a magas biztonsági kockázatba sorolt fogvatartottak munkáltatásának lehetőségét, így pedig a technikai környezet sem igényelt különösebb fejlesztéseket. A gazdasági társaságok terén végrehajtott fejlesztések is elemzés alá kerültek. A gazdasági társaságok rendkívül differenciáltan hajtották végre a biztonsági fejlesztéseiket. A gazdasági társaságok sok esetben innovatív megoldásokkal igyekeztek a fogvatartotti foglalkoztatás létszámának növekedését elérni. Új munkaterületeket alakítottak ki, amit területek egybenyitásával, illetve bérlésével (bv. intézettől) igyekeztek elérni. Továbbá a bv. intézeten belüli munkahelyeket alakítottak ki, és zárkán történő foglalkoztatást is bevezettek. Az egyik kft. a bv. intézet számára felszereléseket is tudott vásárolni (ruházat, sisakok), illetve egy úgynevezett „mini ügyelet”-et alakított ki, mely a társaságnál felszerelt kameraképek megfigyelését szolgálja. Természetesen a nagyobb árbevételt realizáló társaságok nagyobb beruházásokat tudtak végrehajtani.

A biztonságtechnikai fejlesztések vonatkozásában gyökeres változást hozott a tavalyi évben hatályba lépő 1063/2019. (II. 25.) Korm. határozat. A Magyar Állam ebben a kormányhatározatban 2019-ben egyszeri jelleggel 2,7 milliárd forintot biztosított a büntetés-végrehajtási szervek statikus és dinamikus biztonsági elemeinek fejlesztésére, biztonsági szintjének fokozására. A fejlesztéssel a Bv. Szervezet célja a közrend és a közbiztonság fenntartásában való hatékonyabb közreműködés elérése, továbbá a fogvatartás biztonságának megerősítése, az elítéltek, és egyéb jogcímen fogvatartott személyek őrzésére, felügyeletére és ellenőrzésére, a tiltott tárgyak bv. szerv területére történő bejutásának megakadályozására, a fogvatartottak egymás sérelmére elkövetett bűncselekményei megakadályozására, a szuicid prevenció eredményes megvalósítására, valamint a teljes körű foglalkoztatás elérésére irányuló feladatok hatékonyabb ellátásával. A koncepció olyan innovatív műszaki alapelveket határoz meg, amelyek

logikája mentén a kijelölt bv. intézetek – döntő többségben – saját kivitelezéssel, a személyi állomány szakmunkájának, valamint a fogvatartottak munkaerejének bevonásával kialakítanak egy új, jövőbe mutató, a szakterületen egyedülálló, integrált biztonsági rendszert.

A fejlesztések célja volt továbbá az is, hogy a biztonsági elemek modernizációja által, bizonyos esetekben (például az őrtornyok működtetése részlegessé tehető vagy megszüntethető) megvalósuljon az élőerő kiváltása.

A fejlesztés nem kizárólag a munkáltatás biztonságát volt hivatott elősegíteni, azonban minden egyes eleme elősegíti a „100%”-os biztonság elérését. Az érintett bv. intézetekben lehetőség nyílt a fejlesztések által a munkáltatásba bevont fogvatartotti létszám növelésére. A 2019-ben végbement fejlesztések sikerességére való tekintettel 2020-ban továbbiak kerülnek végrehajtásra.

Távfelügyeleti eszközök hasznosíthatósága a munkáltatásban

Az elektronikus távfelügyeleti eszközöket alapvetően a reintegrációs őrizet végrehajtására szerezte be a Bv. Szervezet. Az egyre szélesebb körű fogvatartotti foglalkoztatás életre hívta a távfelügyeleti eszközök munkáltatásban való alkalmazásának lehetőségét.

A fogvatartott bv. intézeten kívüli foglalkoztatása esetén az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásáról a biztonsági osztályvezető és a munkáltatás-biztonsági vezető javaslatára a BFB dönt. A távfelügyeleti eszközök alkalmazása lehetővé teszi a munkáltatásba bevont fogvatartottak körének szélesebbé tételét, illetve kiemelt cél az élőerő szükségének csökkentése. A fogvatartotti foglalkoztatás hatékonyságának növelése érdekében több száz távfelügyeleti eszköz került kiosztásra a gazdasági társaságok részére, növelve ezzel a fogvatartotti kivonulási arányt. A büntetés-végrehajtási gazdasági társaságoknál a távfelügyeleti eszközök hasznosnak és jól alkalmazhatónak bizonyultak.

A fogvatartotti munkahelyek egy részénél a távfelügyeleti eszköz a meglévő biztonsági infrastruktúrát egészítette ki, növelve ezzel a biztonsági szintet. Egyes munkahelyeknél a munkáltatott létszámok – biztonsági előírásoknak megfelelő – teljes feltöltése vált megoldottá. A bv. intézeten kívüli munkáltatásban részt vevő fogvatartotti létszám felülvizsgálatánál is figyelembe vételre került a távfelügyeleti eszközök használata. Emellett meg kell említeni, hogy az elektronikus távfelügyeleti eszközök a legnagyobb darabszámban a mezőgazdasági profilú bv. gazdasági társaságoknál vannak.

Foglalkoztatás, mint a reintegráció egyik eszköze

A Bv. Szervezet egyik legfontosabb célja, hogy szabaduláskor az elítélt saját meggyőződéséből és lehetőleg külső segítség nélkül legyen képes a társadalomba visszailleszkedni, illetve jogkövető magatartást tanúsítani. Ennek érdekében a lehetőségekhez képest igyekezni kell a szabadságvesztés végrehajtási körülményeit, az elítélt életmódját és a fogvatartás feltételeit közelíteni a civil életben található viszonyokhoz.

A reintegrációban a munkáltatás rendkívül fontos szerepet tölt be, a fő feladat az, hogy a fogvatartottak felismerjék a munka társadalmi szükségességét, azt elfogadják, valamint szakmai ismereteket sajátítsanak el, illetve munkatapasztalatokat szerezzenek, remélve azt, hogy az elítélt munkaerőpiaci kompetenciája fejlődik, elhelyezkedési esélyei növekednek. Ezek összességében járulnak hozzá a szabadult elítélt visszaesési kockázatának csökkenéséhez, amiben a bv. gazdasági társaságoknak nagyon fontos szerep jut.

Nem csupán a „klasszikus” foglalkoztatás segíti a reintegrációs célok elérését, hanem a szakmai képzések, jóvátételi programok is, amelyeket a Bv. Szervezet biztosít a fogvatartottak számára.

A szakmaképzésekkel kapcsolatban szükséges elmondani, hogy a hasznosságuk és alkalmazhatóságuk vitathatatlan a Bv. Szervezet szempontjából, azonban a szakmaképzési oktatások és gyakorlati órák végrehajtásakor a munkáltatás során alkalmazott biztonsági tevékenység ellátása szükséges. Álláspontom szerint az elítéltek képzésének igénye nem helyezhető a biztonságos fogvatartás elé. Ennek okán kiemelt figyelmet kell fordítani valamennyi bv. intézetnek a képzések lebonyolításakor végrehajtott biztonsági feladatokra.

A reintegráció vetületében vizsgált fogvatartotti foglalkoztatás elemei között szükséges megemlíteni a jóvátételi programokon való részvételt. A jóvátételi programok során a fogvatartottak olyan közérdekű feladatokat hajtanak végre, melyek az általuk elkövetett bűncselekmény „jó tette váltását” szimbolizálják. Fontos, hogy a jóvátételi programokban elvégzett tevékenységért a programban részt vevő fogvatartottak anyagi ellenszolgáltatást nem kapnak, pontosan ezért „a jó tett a fizetsége” az elvégzett munkának. 2018-ban és 2019-ben összesen 136 jóvátételi program (saját alkotások átadása, településtudásprogramok, parkrendezés, felújítás, állagmegóvás, helyi közösség számára szervezett kulturális műsor) került megrendezésre, melyben összesen 741 fogvatartott vett részt.

Ezek szervezésekor megtervezik a programot, továbbá a programba bevonásra kerülő fogvatartottak létszámát és összetételét. A jóvátételi program helyszínéül szolgáló

területen a bv. intézet kijelölt személyi állománya előzetes helyszíni szemlét hajt végre. Ennek megállapításait a szemlét követő 3 munkanapon belül jegyzőkönyvben kell rögzíteni, és a jegyzőkönyvet meg kell küldeni a végrehajtásban érintett személyi állomány részére. Ezt követően a program előterjesztésre kerül a bv. intézet parancsnoka felé. A jóvátételi program megvalósításában részt vevő személyi állományi tagok részére (annak végrehajtását megelőzően) minden esetben speciális eligazítást kell tartani. Az adott program sikeres lebonyolítását követően a bv. intézet köteles a BvOP, Fogvatartási Ügyek Szolgálata részére adatot szolgáltatni a megvalósított jóvátételi programok vonatkozásában.

A jóvátételi programok kapcsán is nagyon fontos szerepet kap a biztonság, hiszen a legtöbb esetben ezek a bv. intézeten kívül zajlanak. Kiemelt figyelmet kell fordítani a megvalósítás során a biztonsági tevékenységekre, illetve a fogvatartotti összetétel meghatározására. A jóvátételi programok végrehajtása során is törekedni kell a lehető legmagasabb biztonsági szint elérésére, ugyanis az ezek kapcsán bekövetkezett esetleges rendkívüli események a programok végét jelenthetik, aminek igen negatív hozadéka lenne a fogvatartottak reintegrációjának vetületében.

A rendkívüli események

A rendkívüli események általános bemutatásához elsősorban a rendkívüli esemény fogalmának tisztázása szükséges.

„Rendkívüli eseménynek minősül minden olyan esemény, amely a fogvatartás biztonságát súlyosan sérti vagy veszélyeztet, és külön intézkedések bevezetését teszi szükségessé, így különösen

- a) a terrorcselekmény,
- b) a fogolyzandulás,
- c) a bv. szerv létesítményét, eszközeit, járműveit, valamint a személyi állomány tagját vagy az elítéltet ért támadás,
- d) a bv. szerv létesítményéből vagy járművéből való erőszakos kitörés,
- e) a fogolyszökés,
- f) az elítélt öngyilkossága,
- g) az elítélt halála,
- h) a bv. szerv létesítményét vagy járművét veszélyeztető elemi csapás vagy jelentős tüzeset.”⁸

⁸ 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól 48. § (1)

A rendkívüli eseményeket cselekmény és történes jellegű csoportokba sorolhatjuk. Cselekmény jellegűnek tekinthető minden olyan rendkívüli esemény, amely emberi magatartás következményeként következik be. Ilyen típusú rendkívüli esemény például az elítélt öngyilkossága vagy a fogolyszökés, illetve az engedély nélküli eltávozás. A rendkívüli események egy másik csoportját a történes jellegű események alkotják. Ebben az esetben az emberi magatartás csak közvetett módon játszik szerepet, vagyis az esemény bekövetkezése nem befolyásolható. Ilyen rendkívüli eseménynek számítanak a különböző természeti csapások (árvíz, villámcsapás).

A Bv. Szervezet gyakorlati szempontból, illetve előfordulási gyakorisága miatt a fogolyszökést és az öngyilkosságot tartja súlyos rendkívüli eseménynek. Emellett a fogolyzandulás és a terrorcselekmény az, ami a rendkívüli események szempontjából súlyosnak minősül. A fogvatartás biztonságát sértő és veszélyeztető tényezők kapcsán különbség látható a két súlyos rendkívüli „eseménycsoport” között. A fogolyszökés, illetve az engedély nélküli eltávozás és az öngyilkosság esetében a fogvatartott tetteinek végrehajtása során egyéni érdekek érvényesítésével cselekszik. Ezzel szemben a fogolyzandulás és a terrorcselekmény a bv. intézet rendje ellen irányuló fogvatartotti magatartás.

A munkáltatás során bekövetkezett rendkívüli események

A munkáltatás biztonsági szempontból az egyik legnagyobb rizikófaktort magában hordozó tevékenység, melynek kapcsán a rendkívüli események bekövetkezésének rátája igen magas. A munkáltatás során nem csak a fogolyszökés jelent rizikófaktort, hanem más súlyos rendkívüli események is. Ennek legkiemelkedőbb példája az 1984. október 19-én, Richter Richárd által a Szegedi Fegyház és Börtön Alföldi Bútorgyárában elkövetett, a Bv. Szervezet történetében bekövetkezett egyik legsúlyosabb és legismertebb rendkívüli esemény.

Az eset vizsgálatakor a személyi állomány felelősségét nem állapították meg, ugyanakkor a folyamatosan ellenszegülő, magas számú fegyelmi cselekményekkel rendelkező fogvatartott veszélyes eszközökkel ellátott munkahelyen való foglalkoztatásának megfontoltabb kezelése, illetve a személyi riasztó megléte megmenthette volna a felügyelők életét. A hasonló rendkívüli események elkerülése érdekében a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka intézkedést adott ki, melyben kiemelt feladatként megjelent a biztonságtechnikai fejlesztések gyorsítása, a fejlesztések végrehajtásának fontossága és a személyi riasztók rendszerbe állítása.

Összegzés

A munkáltatás kiemelten fontos szerepet tölt be a Büntetés-végrehajtási Szervezet működésében, azonban a fogvatartotti foglalkoztatás az egyik legnagyobb rizikófaktor a rendkívüli események bekövetkezésének vonatkozásában, kiemelten a szökés és az engedély nélküli eltávozás megvalósíthatóságában. Természetesen ezzel együtt a fogvatartotti foglalkoztatás szerepe megkérdőjelezhetetlen jelentőségű, mind gazdasági, mind fenntarthatósági, mind pedig reintegrációs szempontból. Mindezek ellenére az első és legfontosabb tényező, melyet a szervezetnek szem előtt kell tartania, az a biztonságos fogvatartás megteremtése. Az ismert tények alapján megállapítható, hogy a „100%-os biztonság, 100%-os foglalkoztatás” szimbolikusan értelmezendő, azaz a 100%-os biztonság nem létezik. Folyamatosan törekedni kell a lehető legmagasabb szintű biztonsági körülmények megteremtésére biztonságtechnikai fejlesztésekkel, munkahelyek kialakításával, az állomány folyamatos szakmai képzésével és egységes szabályozók kiadásával, azonban a teljes biztonság ezek ellenére sem valósítható meg. Ugyanis akármilyen jól is működik egy gépezet, az emberi faktor mindig jelen van, mint lehetséges veszélyforrás.

Papp Károly r. altábornagy úr, a Belügyminisztérium közbiztonsági főigazgatójának 2019. évi évértékelő beszédében elhangzott gondolataival zárom tanulmányomat: *„A Büntetés-végrehajtási Szervezet számára kiemelten fontos feladat a biztonság megteremtése, emellett a fogvatartotti foglalkoztatás folyamatos növelése. Azt azonban ne felejtsek el, hogy a biztonság az első... a rangsorban az első tíz helyen a biztonság áll és csak a tizenegyedik a fogvatartotti foglalkoztatás.”*

Felhasznált irodalom

- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- 1040/2011. (III. 9.) Kormányhatározat a büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- Csóti András (2013): A magyar büntetés-végrehajtási szervezet, múltja, jelene és jövője az új börtönügyi változások tükrében. Börtönügyi Szemle, 2013/4. szám, 14.

Hinkel Tamás

AZ INNOVATÍV TECHNIKAI MEGOLDÁSOK HATÁSA A FOGVATARTÁS BIZTONSÁGÁRA

The impact of innovative technical solutions on detention security

Tanulmányom témája az elmúlt időszakban a Büntetés-végrehajtási Szervezetben bevezetett innovatív technikai fejlesztések bemutatása és azok alkalmazhatósága. Megvizsgálom a technikai novumok fogvatartás biztonságára gyakorolt hatását, a rendkívüli események megelőzésében játszott szerepét, továbbá azt, hogy segítséget nyújt-e a végrehajtó személyi állomány mindennapi szolgálatellátásában. A tanulmányban a vonatkozó normatív háttér megfelelését kutatom, melynek során tanulmányozom a témám szempontjából releváns közjogi szervezetszabályozó eszközöket, szervezeti szabályzókat. Emellett felhasználom a témakörrel kapcsolatban megtartott egyeztetések, konferenciák tapasztalatait is. Bemutatásra kerülnek a konkrét fejlesztések, így a Szolgálati Alkalmazás a Fogvatartás Elősegítésére, a Navigator alkalmazás, valamint a zárt láncú csomagküldés rendszere. Az értekezés végkövetkeztetéseként arra keresem a választ, hogy az elmúlt időszakban a Büntetés-végrehajtási Szervezet fejlesztési téren kellő hatékonysággal nyúlt-e a 21. század technológiai forradalma által kínált innovatív eszközökhöz, rendszerekhez.

Kulcsszavak: innováció, fogvatartás biztonsága, rendkívüli esemény, technikai megoldások, munkakörülmény

The topic of my study is the introduction of innovative technical developments introduced in the recent period in the Hungarian Prison Service and their applicability. The study focuses on the impact of technical novelties on the security of detention, their role in the prevention of extraordinary events, and their assistance of the executive staff in the day-to-day service. In the study I research the adequacy of the relevant normative background I study the public law organizational tools and organizational regulations relevant to my topic. In addition, I used my experiences during consultations and conferences held on the topic. Specific improvements will be presented, such as the mobile application for the detention facilitation system to be used by the guards during service in prisons (named SAFE, based on the Hungarian abbreviation), the application called Navigator, and the web shop-like closed inmate parcel delivery system. As a conclusion, I am looking for the answer to the question whether in the recent period the Prison Service has handled sufficiently and effectively the development the innovative tools and systems offered by the technological revolution of the 21st century.

Keywords: innovation, security of detention, emergency, technical solutions, working conditions

Bevezetés

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BvOP) a szakirányítási feladatok ellátása során prioritásként tekint a végrehajtó személyi állomány munkakörülményeinek javítására és a munkaterhek csökkentésére úgy, hogy a bv. szervek és a fogvatartás biztonsági „szintjének” emelése is egyúttal megvalósítható legyen. Fontos, hogy a modern, innovatív technológia adta lehetőségek beépítésre kerüljenek az egyes szakfeladatok végrehajtásába. Tény, hogy a 21. században a biztonság megteremtése, valamint az informatikai lehetőségek nem két külön terület, azok egymással fuzionálnak, az egyik nélkül nem létezik a másik. A szakirányítási szakterület olyan megoldások után kutat, amelyek hatékonyabbá, alaposabbá, professzionálisabbá teszik az általános feladatvégrehajtást, de emellett a személyi állomány adminisztratív terheit csökkentik. Tanulmányomban elemzem ezen újítások hatását a rendkívüli események kialakulására, illetve a fogvatartás biztonságára, vizsgálom a rendkívüli események bekövetkezésének megelőzésében vállalt szerepüket, valamint a további fejlődési lehetőségeket, jövőbeli irányokat. Kiemelten fontos, hogy a 21. században a személyi állomány tagjai a szellemi és fizikai képzettség mellett a megfelelő infrastrukturális háttérrel rendelkezzenek, ez elengedhetetlen a hatékony, szakszerű feladatellátás biztosítása érdekében.

Kutatási módszereim

A fogvatartás biztonságával kapcsolatos egyes innovatív technológiai fejlesztések bemutatását, illetve az újabb megoldásokra történő javaslatok megfogalmazását teszem meg a tanulmányomban, illetve a fejlesztésekkel kapcsolatban vizsgálom a civil szférában már bevált technikai megoldásokat, amelyeket adaptálni lehet a bv. rendszerbe. Az elmúlt időszakban bevezetett, vagy akár pilot projekt keretein belül még tesztelt új technikai megoldások ismertetésével felvázolom a büntetés-végrehajtás jövőbeli irányát a fogvatartás biztonságának törvényekben megfogalmazottak szerinti szavatolása, valamint a személyi állomány védelmének támogatása érdekében.

Hipotézisem bemutatása

Kutatásom célja, hogy a teljes Büntetés-végrehajtási Szervezet (a továbbiakban: Bv. Szervezet) vonatkozásában elemezzem a végrehajtó személyi állomány adminisztrációs terheit, valamint a fogvatartottakkal kapcsolatos fontos információk áramlását. Bizonyítani kívánom, hogy a digitalizáció világában elengedhetetlen a rendvédelmi szervek, és ezen belül a Bv. Szervezet ez irányú fejlesztése. A végrehajtó személyi állomány, különösen az őrzési és ügyeleti feladatokat ellátók ügykezelési feladatainak hatékonyabbá tétele, de ezzel együtt az ilyen jellegű feladatokra fordított humán kapacitás csökkentése is megvalósult, illetve egyes fejlesztések teljes körű kialakítása meg fog történni. A

tanulmányomban részletezett nyilvántartások, valamint a különböző szakterületek által preferált, de eddig egymás részére nem hozzáférhető információk megosztása egyszerűbbé vált. Az egyes alkalmazások hozzájárulnak a személyi állomány védelméhez, illetve a fogvatartás biztonságának emeléséhez, emellett hatásuk pozitívan érinti a szolgálati feladatok terheinek csökkentését és egy komplex informatikai rendszer kialakítását.

A fogvatartás biztonsága

Egy adott ország társadalmának alapvető elvárása a rendvédelmi szervekkel szemben, hogy járuljon hozzá a közrend és a közbiztonság védelméhez, ezáltal olyan rendszert működtessenek, amely szavatolja az állampolgárok biztonságát. Ennek kialakítása és fenntartása végső soron állami feladat a vonatkozó jogszabályok megalkotása, az igazságszolgáltatási rendszer, illetve rendvédelmi szervek működtetésének tekintetében. Az állampolgárok alapvető igénye, hogy olyan környezetben éljenek, ahol nem kell tartani attól, hogy bűncselekmény áldozatai lesznek, ebből adódik, hogy a jelenlegi rendszeti rendszeren belül a Bv. Szervezetnek a letartóztatottak és elítéltek fogva tartásával biztosítani kell, hogy azok csak akkor térjenek vissza a társadalomba, amikor abba sikeresen tudnak visszailleszkedni és a társadalom jogkövető tagjává tudnak válni. Ezek alapján a Bv. Szervezet által elérni kívánt társadalmi cél a közrend és a közbiztonság fenntartásában való közreműködés erősítése, továbbá a biztonságos fogvatartás szavatolása, az elítéltek őrzésére, felügyeletére és ellenőrzésére, a tiltott tárgyak bv. szerv területére történő bejutásának megakadályozására irányuló feladatok hatékony ellátása.

A Bv. Szervezet a feladatainak törvényes ellátásával járul hozzá a közrend és a közbiztonság erősítéséhez. A Bv. Szervezet a külön törvényben meghatározott szabadságelvonással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárású kényszerintézkedéseket, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozását, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatokat végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv. A Bv. Szervezet a feladatainak törvényes ellátásával járul hozzá a közrend és a közbiztonság erősítéséhez.¹

A fentiek szerint a Bv. Szervezetnek úgy kell működnie, hogy biztosított legyen a közrend és a közbiztonság fenntartása, ennek érdekében tisztázni szükséges ezeknek a fogalmát. A közrend az, aminek végterméke a biztonság, jogilag szabályozott, a jog által védett. A közrend alatt Magyarország törvényes állapotát kell érteni. A közbiztonság szó a társadalmi együttélés jogilag oltalmazott állapotát jelenti, ami egy olyan közállapot, melyben sem az egyes állampolgárok, sem egyes közösségek, sem a gazdasági élet szereplői nincsenek kitéve jogellenes cselekedetnek.²

1 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről 1§ (1), (2) bekezdés

2 Dr. Balla Zoltán – Közbiztonsági ismeretek előadás, 2019. április 27.

A Bv. Szervezet alapfeladata a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvényben (a továbbiakban: Bv. törvény) foglaltak végrehajtása, melynek során kiemelt feladat a fogvatartás rendjének és biztonságának fenntartása, ennek keretében különösen a rendkívüli események bekövetkezésének megelőzése vagy a rendkívüli esemény bekövetkezése esetén annak megszakítása. A büntetés-végrehajtás feladata a büntetési célok érvényesítése a büntetés, illetve az intézkedés végrehajtásán keresztül, azzal a célkitűzéssel, hogy a végrehajtás során az egyéniesítés szempontjait biztosítani kell annak érdekében, hogy az megfelelően szolgálja az egyéni megelőzési célok elérését.³ E törvényi meghatározás alapján a Bv. Szervezetnek azt kell elérnie, hogy a bv. intézetekben fogva tartott személyek a szabadulásuk után a társadalom hasznos tagjaivá váljanak, és ne kövessenek el újabb bűncselekményeket.

A fogvatartás biztonsága olyan állapot fenntartását jelenti, amelynél a bv. intézetben, illetve a büntetés-végrehajtási feladat teljesítése miatt a bv. intézet területén kívül tartózkodó személyek élete, testi épsége, szabadsága, a büntetés-végrehajtás anyagi javainak sértetlensége, valamint a büntetés-végrehajtási feladatok zavartalan ellátása a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően biztosított.⁴

A Bv. Szervezet a fentiekben meghatározott törvényi feladatokat szervezeti szinten is szabályozza.

Ez alapján a Bv. Szervezetnek olyan biztonsági rendszert kell kialakítania, amely folyamatosan biztosítja a fogvatartottak őrzését, felügyeletét, ellenőrzését, a bv. szervet érintő objektumvédelmet, valamint a Bv. Szervezet jogszabályban meghatározott feladatainak biztonságos körülmények közötti ellátását.

Totális intézmény mivoltából, úgy kell a rendszert üzemeltetni és napi szinten szervezni, hogy az a nap 24 órájában, folyamatosan azonos biztonsági szinten működjön. A szervezés során figyelembe kell venni a teljesség igénye nélkül az egyes speciális szakfeladatok végrehajtását (pl.: országos körszállítás), a fogvatartottak napirendjét (pl.: takarodó utáni zárás végrehajtása, intézeti látogató fogadása), az időjárás viszonyokat, a technikai eszközök, biztonsági berendezések műszaki állapotát, a személyi állomány bevethető létszámát, a rendelkezésre álló humán erőt. Annak érdekében, hogy az alapvető feladatok végrehajtása, valamint a személyi állomány és a bv. szerv területén tartózkodók testi épsége, a jogszabályokban meghatározott feladatok biztonságos ellátása biztosítható legyen, folyamatos őrszolgálatot szükséges üzemeltetni. Ezen feladatok megszervezése

3 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 1. § (1)

4 A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 2. § (4)

és végrehajtása magas szintű vezetői irányítást, rendszeres folyamatos felettesi kontrollt, továbbá a végrehajtó személyi állomány kimagasló színvonalú feladatellátását követeli meg. Elmondható tehát, ahhoz, hogy a büntetés-végrehajtás szervezete biztonságosan tudja végrehajtani a törvényben meghatározott feladatait, egy igen komplex biztonsági rendszert kell kialakítania és folyamatosan működtetnie. Ennek a rendszernek szenzitívnek kell lennie minden olyan hatásra, amely veszélyt jelent a büntetés-végrehajtás működésére. Flexibilisnek kell lennie, mert csak úgy tud eredményt produkálni, ha képes a lehető leggyorsabban alkalmazkodni a veszélyeztető körülményekhez.⁵ A 21. században a társadalmi és állami elvárásoknak történő megfelelés nem szavatolható kizárólag a fentiekkel, a technológiai fejlődés okán szükségserű, hogy a Bv. Szervezet olyan innovatív technikai eszközöket, eljárásrendeket, metódusokat alkalmazzon, melyek felveszik a versenyt a felgyorsult világ kihívásaival.

A fogvatartás biztosítása érdekében a Bv. Szervezetnek komplex rendszert kell kialakítania és folyamatosan – a maximális biztonság elvére tekintettel – fenntartania, üzemeltetnie. A maximális biztonság elve a következőkkel határozható meg. A jogszabályok és egyéb biztonsági szabályok keretei között lehetőség nyílik a Bv. Szervezet számára – így ezen belül a büntetés-végrehajtási szervekére is –, hogy a biztonsági feladatok végrehajtása során bizonyos határok között önállóan differenciálhasson. Ezen differenciálás keretében a biztonsági feladatok végrehajtását úgy kell megszervezni, hogy az fenntartsa az adott helyzetben biztosítható maximális biztonságot.⁶

A Bv. Szervezet országos parancsnoka által kiadott – az alapvető biztonságot és hatékony feladatvégrehajtást biztosító – szabályozók, módszertani útmutatók és különböző protokollok minden esetben a vonatkozó jogszabályi háttérre kell, hogy épüljenek. Ezek nyújtanak lehetőséget a biztonsági tevékenység magasabb szinten történő, differenciált végrehajtására. A biztonságot akár közvetve is érintő feladatok végrehajtását minden körülmények között fokozott figyelemmel kell megszervezni. A kialakított statikus biztonságon túlmenően ide értve a folyamatos fejlesztésen áteső biztonságtechnikai rendszereket, valamint megújuló rendszerelemeket kiemelt szerepe van a szakmailag felkészült, megfelelő létszámban bevethető személyi állománynak. Ahhoz, hogy e rendszer szavatolni tudja a törvényeknek, társadalmi elvárásoknak megfelelő működést, rendkívül fontos, hogy a 21. századnak megfeleljen, a technológiai, informatikai fejlődést nyomon kövesse, az innovatív megoldásokat a mindennapi munkába a biztonságos fogvatartás, a személyi állomány védelme, valamint a feladatvégrehajtás hatékonyabbá tétele és az adminisztratív feladatok csökkentése érdekében beépítse. A fogvatartás biztonságos végrehajtása érdekében a BvOP a civil világban, a versenyszférában,

5 Sztodola T. (2017) p. 88.

6 Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja (Farkas Ferenc bv. alezredes, Sztodola Tibor bv. őrnagy, Hanzi Attila bv. őrnagy) – Büntetés-végrehajtási biztonsági ismeretek jegyzet – III. fejezet 1.12 pont (2007)

valamint a rendszerttel kapcsolatos nemzetközi trendekben megjelenő novumokat folyamatosan monitorozza, elemzi, a gyakorlati munka során teszteli.

A SAFE rendszer (Szolgálati Alkalmazás a Fogvatartás Elősegítésére)

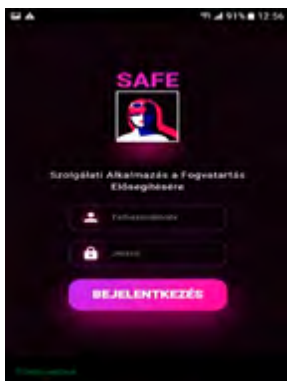
A rendszer bevezetésének célja

Korábban a Bv. Szervezet a végrehajtó személyi állomány adminisztrációs feladatait a megszokott (több évtizede bevezetett) naplókban, okmányokban rögzítette. Ez a napi szolgálatellátás során nagy terhet rótt a személyi állomány tagjaira, valamennyi dokumentálási kötetet manuálisan, kézzel írva kellett végrehajtani. Emellett bizonyos időintervallumok visszamenőleges ellenőrzése, elemzése, valamint az egyes rendkívüli események miatt a fogvatartottak bv. szervén belüli mozgásának utólagos vizsgálata a vezetői állomány számára rendkívül megterhelő volt, akár több naplót kellett egyesével végig olvasni, abból jegyzetelni, illetve megbirkózni a személyi állomány írásképével. Az elmúlt 15 évben megemelkedett adminisztrációs feladatok, valamint a magas esetszámokat produkáló bűncselekmények miatt intézkedéseket, technikai fejlesztéseket volt indokolt és szükséges bevezetni.

A technológiai fejlesztések során szempont volt, hogy egy új eljárásrend és szolgálati eszköz bevezetése a bv. intézetekben szolgálatot teljesítő végrehajtó állomány napi feladatellátását elősegítse, valamint egyes esetekben figyelmeztetésként szolgáljon az olyan fogvatartottakkal történő érintkezés során, akik kapcsán hivatalos személy elleni erőszaktól, szuicid cselekményektől, vagy bármely más, rendkívüli események elkövetésétől lehet tartani. A BvOP egy olyan innovatív rendszer kifejlesztésén dolgozott, amelynek segítségével a fentiek mellett – elsősorban – a fogvatartotti elhelyezési részlegeken, valamint a fogvatartottakkal közvetlenül érintkező, szolgálatot teljesítő testületi tagok folyamatosan nyomon tudják követni a fogvatartottak mozgását, tartózkodását. A fogvatartotti szállítások végrehajtása során egy-egy célintézetbe az esti órákban – általában hivatali munkaidőn kívül – megérkezik 20-40 fő fogvatartott, akiket motozásnak, egészségügyi befogadásnak kell alávetni. Ezen időszakban a bv. szervekben már csak az őrzési feladatokat ellátók vannak jelen, így az esti órákban nagy terhet jelent a megérkezetteket elhelyezni a részlegen, zárkában, emellett elvégezni a Fogvatartotti Alapnyilvántartó Rendszerben (a továbbiakban: FANY) a meghatározott dokumentálásokat. A cél egy olyan eszköz és rendszer bevezetése volt, amellyel az egyes dokumentációs feladatokat bárhol el tudják végezni a végrehajtó állomány tagjai, és ezáltal hatékonyabb lesz a mindennapi adminisztrációs feladatellátás.

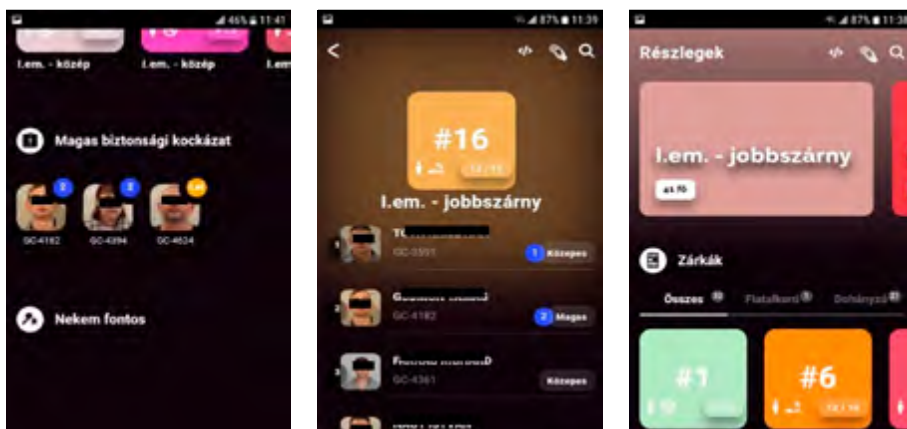
Szolgálati alkalmazás a fogvatartás elősegítésére és annak működése

A Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 2018. április hónaptól kezdődően folyik a Szolgálati Alkalmazás a Fogvatartás Elősegítésére (a továbbiakban: SAFE) program tesztelése. A bv. intézet pilot projekt keretein belül került kijelölésre a feladatra. A tesztelt rendszer célja, hogy adott körülmények között, éles használatban megismerhetők legyenek a mobil eszköz előnyei, amely az elhelyezési részlegeken, a fogvatartotti munkahelyeken, azaz a szokványos irodai környezettől távol szolgálatot teljesítő hivatásos állományú tagok információ igényét elégíti ki. A SAFE projektet 2019-ben további nyolc bv. intézetben vezették be.⁷ A rendszer úgy működik, hogy a személyi állomány tagját egy okos eszközzel (átalakított mobiltelefon) látják el, így a bv. szerv területén bárhol elérí a munkájához elengedhetetlen adatbázisokat, informatikai rendszereket. A könnyű kezelhetőség érdekében mobiltelefonokat alkalmaznak a megjelenítésre hosszú készenléti idővel, illetve a folyamatos használat során keletkező amortizációval szembeni ellenállósággal. A bv. szervek elhelyezési részlegein, emeletenként összesen 2 db WiFi router került telepítésre, amelyeken keresztül a vezeték nélküli, okos eszközök csatlakozni tudnak a belső hálózatokhoz, így a FANY rendszerhez is. Fontos kiemelni, hogy a beállított hálózati védelmi tanúsítványok, valamint a jelszóval védett kapcsolódás miatt más „idegen” eszköz nem tud csatlakozni a rendszerhez, illetve azon keresztül a különböző adatbázisokhoz. Olyan kialakítású a technológia, hogy – bejelentkezést követően – offline módban is használható. Ha a személyi állomány tagja a WiFi router megfelelő közelségében tartózkodik, akkor szinkronizálja a mobil eszközön lévő adatokat a hálózaton található adatbázisokkal, ezáltal folyamatosan aktuális információk birtokában van a FANY rendszer is.

1. kép: Az alkalmazás kezdőfelülete, 2. kép: az eszköz, 3. kép: a falra telepített NFC chip

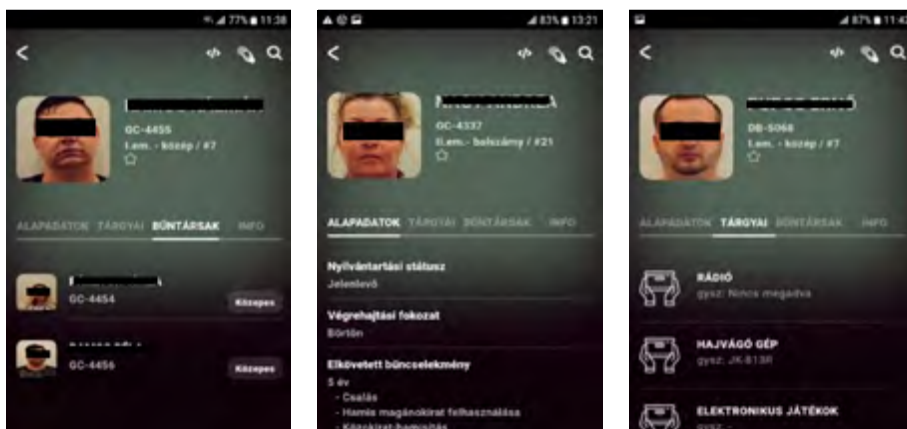
7 Fővárosi Bv. Intézet I. objektum, Győr-Moson-Sopron Megyei Bv. Intézet, Somogy Megyei Bv. Intézet, Tiszalóki O. Bv. Intézet, Békés Megyei Bv. Intézet, Fővárosi Bv. Intézet III. objektum, Veszprém Megyei Bv. Intézet, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön

4., 5., 6. kép: A SAFE alkalmazás felületei

Az egyes elhelyezési részlegek, zárkák azonosításához NFC⁸ chipek kerültek telepítésre a bejáratokhoz. Amennyiben a személyi állomány tagja eszközének segítségével azonosítja a részleget, zárkát, úgy az előre meghatározott adatok megjelennek az eszközön. A kezdőképernyőn az intézet részlegei között lehet navigálni. Az ikonon belül megtalálható a részlegen elhelyezett fogvatartottak összesített létszáma. A részlegeken belül a zárkák találhatóak és az ikonokon keresztül már információt lehet kapni a zárkában elhelyezett fogvatartottak neméről, dohányzási szokásáról, valamint a zárkában lévő ágyak/fogvatartottak létszámáról.

Az adatok online módban szinkronizálnak a FANY rendszerrel. A megfelelő szintű jogosultságokkal akár bv. intézetek között is lehet váltani.

7., 8., 9. kép: a SAFE alkalmazás felületei

⁸ Az NFC rendszer egy olyan információ átvitel biztosító technológia, amely gyors és biztonságos adatcserét tesz lehetővé és nem igényel azonosítást, a kapcsolat létrehozása emellett automatikus.

A fogvatartottak részére NFC chippel ellátott plastikkártyák kerültek rendszeresítésre, így a személyi állomány az eszközzel történő leolvasás után tudja azonosítani a személyt. Egy fogvatartott kiválasztásakor az alapadatok fülön elérhetőek a személy bv. alapadatai: név, fénykép, elhelyezés, nyilvántartási státusz, kiadott intézeti mobiltelefon száma, azonosítója, végrehajtási fokozat, elkövetett bűncselekmény, ítélet, szabadulási idő, biztonsági kockázati besorolás, rezsikategória, dohányzási szokás, egészségügyi munkavégző képesség, foglalkoztatás, speciális részleg, élelmezési norma. A szoftver kialakítása során fontos szempont volt, hogy az olyan funkciókkal bírjon, amelyek ténylegesen segítik a személyi állomány munkáját, valamint gördülékenyebb feladatellátást eredményeznek, akár egy biztonsági vizsgálat vagy esemény kivizsgálásának végrehajtása során is. Ez alapján került a SAFE applikációba egy olyan menüpont, amely alatt megtalálhatóak a fogvatartott részére kiadott technikai eszközök, vagy akár a fogvatartott bűntársai is. Lehetőségünk van egyéni információk bejegyzésére is (akár fényképpel ellátva) egy adott fogvatartotthoz.

A fogvatartottak intézetben belüli aktuális tartózkodási helyének (sétaudvar, munkaterület, közösségi helyiség, kondicionáló terem, stb.) meghatározása NFC chip leolvasásával valósul meg. Az áthaladás regisztrálását a felügyelet rendelkezésére bocsátott mobil eszközökkel lehet végrehajtani.

A SAFE rendszer gyakorlati előnyeinek összegzése

A pilot projektben történő tesztelések eredményei rámutattak arra, hogy a személyi állomány napi feladatellátását a SAFE alkalmazás nagymértékben elősegíti. Az információszerezés gyorsabb, hatékonyabb, nem szükséges a szolgálati helyen lévő asztali számítógépet használni a különböző információk kinyerésére (pl.: biztonsági vizsgálat során az érintett fogvatartottnál engedéllyel tartott tárgyak tekintetében).

A körletfelügyelő ellenőrzi a felügyeletére bízott körletrészen, részlegesen elhelyezett fogvatartottak létszámát. E kötelem teljesítését a SAFE rendszer nagyban elősegíti, tekintettel arra, hogy egy gombnyomásra megállapítható a részlegesen adott időben tartózkodók létszáma, valamint az egyéb helyszíneken lévő fogvatartottak száma is. A személyi állomány védelmét szolgálja, hogy az eszközön megjelenítésre kerültek a magas biztonsági kockázati besorolású fogvatartottak, így a közvetlen érintkezés előtt fel lehet készülni egy esetleges ellenszegülésre, támadásra. A gyakorlati tapasztalatok alapján további előnyként jelentkezett, hogy a különböző statisztikákat (pl.: munkára vonulás, látogatófogadás, szabadlevegőn tartózkodás) nem a hagyományos okmányok hosszú ideig tartó elemzése során lehetett kinyerni, hanem az alkalmazás adatbázisából egyszerű lekérdezéssel elő lehetett hívni az adatokat. A szállítási feladatok végrehajtását követően a zárkára helyezést a tényleges behelyezés helyszínén egy mozdulattal el lehet végezni, ez nagymértékben elősegíti a felügyelet hatékony időgazdálkodását.

A rendszer tapasztalatait összegezve megállapítható, hogy az alkalmazás a 21. századnak megfelelő arculata, dizájnja, tartalma, valamint a használhatósága miatt – országos bevezetését követően – egy hiánypótló, szükséges kiegészítő eszköze lesz a Bv. Szervezet teljes végrehajtó személyi állományának. A fokozatos bevezetés és a későbbi országos alkalmazásba vétel a büntetés-végrehajtás egészének segítséget fog nyújtani a gördülékenyebb napi szintű feladatvégrehajtáshoz, valamint képes lesz információkat biztosítani az esetleges intézkedések előtt. A fogvatartottak által elkövetett egyes cselekmények kiemelten fognak megjelenni a felületen, amely a személyi állomány tagjainak védelmét hivatott elősegíteni. A pilot intézet végrehajtó személyi állománya rendkívül pozitívan fogadta a rendszer bevezetését, az érintett tagok hosszú távú lehetőségeket látnak a SAFE alkalmazásban. A készülék bevezetésével a személyi állomány munkakörülményei javulnak, a szakmai presztízs emelkedik. Az eszköz használatával az adminisztrációs idők csökkennek, a felügyelet több időt tud a fogvatartottak kezelésére fordítani.

Az elhelyezési részlegeken szolgálatot teljesítő felügyelők munkáján túl a technológia lehetőséget ad más szakterületek (pl. reintegrációs tisztek) munkájának támogatására is, mivel a FANY rendszer megjeleníthető a mobil eszközökön (pl. fogvatartotti mobiltelefonok, zárkabejáráskor adatok közvetlen elérése a fogvatartott tájékoztatására, ellenőrzésére). A keresés menüpont alatt megtalálható valamennyi bv. intézetben jelen lévő fogvatartott. Lehetőség nyílik a fogvatartottak közötti keresésre (a keresést végrehajtó akár szótöredékekre, vagy nyilvántartási számra is tud keresni). A szoftver ezek alapján megkönnyíti a napi munkavégzést, a legtöbb számítógéppel történő műveletet bárhol el lehet végezni az adott elhelyezési részlegen. A SAFE rendszer teljes körű bevezetésekor a tárgyban részletesen rendelkező központi szabályozás kiadása szükséges az egységes alkalmazás elősegítésére.

A SAFE fejlesztési lehetőségei

- A fogvatartotti elhelyezési részlegeken körletfelügyelői szolgálatot teljesítők részére további tehercsökkentést jelentene, ha a meghatározott zárkaellenőrzések végrehajtását is ezen eszköz és a falra telepített NFC chippek segítségével lehetne dokumentálni;
- az eszközök számában is fejlesztéseket szükséges alkalmazni, a rendszert abban az esetben lehet teljes mértékben kihasználni, ha valamennyi fogvatartottal rendszeresen érintkező személyi állományú tag ellátása megtörténik;
- az ellenőrzésre jogosultak körét (pl.: biztonsági tiszt, osztályvezetők) nagyobb méretű megjelenítő eszközzel, 8-10” átmérőjű tablettel lehetne ellátni, így valamennyi fogvatartotti részleg adatai egy időben megjeleníthetők lennének;

- a rendszer által közölt információk valamennyi szakterület részére tudnának segítséget nyújtani a mindennapi munkavégzés során, de ehhez az alábbi adatokkal és eljárásrendi lehetőségekkel lenne szükséges kiegészíteni:
 - díjazás nélküli munkavégzés nyilvántartása,
 - élelmezési nyilvántartás (tálalási jegyzék),
 - szabadlevegőn tartózkodás ütemterve,
 - gyógyszerosztás végrehajtásának nyilvántartása,
 - orvosi rendelésre jelentkezés előjegyzésének rögzítése,
 - egészségügyi engedélyek nyilvántartása,
 - fogvatartott átadása-átvételének rögzítése,
 - munkáltatás során létszámmellenőrzés dokumentálása;
- körlet-főfelügyelői, körletfelügyelői szolgálati naplók kialakítása a szoftverben, a fogvatartottak átadás-átvételének, valamint a tevékenységük ellenőrzésének elektronikus úton való hiteles rögzítésére, dokumentálására;
- a SAFE rendszer kiterjesztése (a bv. intézetek költségvetési, valamint a gazdasági társaságok munkaterületeire) során lehetővé válna a munkakezdés, valamint a munkaidő végének rögzítése, így a munkaerő-gazdálkodási szakterület is profitálna a rendszerből, továbbá a veszélyes eszközök kiadása-visszavétele is regisztrálható lenne;
- az előállítások végrehajtását is e felületen lehetne dokumentálni egy „check-point” rendszerrel: az érintett fogvatartottak eligazítását, a mozgáskorlátozó eszközök felhelyezését, az elindulást, a megérkezést, az előállítás megkezdését és annak befejezését.

Zárt láncú csomagküldés

A Bv. Szervezet törvényben meghatározott feladata az egyes büntetések végrehajtása mellett, hogy elősegítse a fogvatartottak szabadulás utáni társadalmi beilleszkedését és a jogkövető magatartás kialakulását. A szabadságvesztés-büntetés alatt csak úgy lehet érvényesíteni a reintegrációs célokat, ha a fogvatartottak tudják, hogy szabadulásuk után várja őket valaki, újra közösségbe fognak kerülni. Ennek eléréséhez kiemelten fontos, hogy a bv. szervekbe utaltak – a társadalmi izolációból adódóan – lehetőségeikhez mérten megfelelően tudják tartani a kapcsolatot a hozzátartozóikkal. A legalapvetőbb kapcsolattartási formák: levelezés, telefonbeszélgetés, látogatófogadás, csomag küldése és fogadása. A csomagok fogadása kiemelt rizikófaktor a bv. szervek rendjének és biztonságának fenntartásában, ugyanis tiltott tárgyak, anyagok, szerek elrejtésre alkalmas, ellenőrzésük időigényes, valamint rendelkezésre álló személyi állományt, és precízen

működő felderítési technikai eszközöket kíván. Egyes fogvatartottak és hozzátartozóik próbálják kihasználni azon lehetőségeket, amelyek során tiltott mobiltelefont, vagy akár kábítószer-gyanús anyagot tudnak a bv. intézetbe bejuttatni. Az elmúlt évek előtalálási esetszámainak elemzése alapján a BvOP megállapította, hogy ugyan a tiltott mobiltelefonok bejutása a csomagvizsgáló berendezéssel és manuális átvizsgálással megakadályozható, de a kábítószer-gyanús anyagok előtalálása nehezebb feladat, mert azokat gyakran élelmiszerbe, ruházati termékekbe, papírlapokba áztatják. A szabadságvesztés végrehajtása során a bv. intézet az e fejezetben, valamint a végrehajtási fokozatokra és rezsimekre vonatkozó szabályok szerint, a társadalomba való beilleszkedés érdekében elősegíti, hogy az elítélt fenntarthassa és fejleszthesse hozzátartozóival, más személyekkel, valamint a reintegrációs célkitűzéseket elősegítő külső szervezetekkel való kapcsolatát. Az elítélt kapcsolattartása az e törvényben meghatározottak szerint, a bv. intézet rendje és a fogvatartás biztonsága érdekében ellenőrizhető. A bv. intézet rendje és a fogvatartás biztonsága érdekében, vagy egészségügyi okból a kapcsolattartás korlátozásának is helye lehet.⁹ Ez alapján olyan technikai megoldások bevezetésére került sor, melyekkel szavatolni lehet a kábítószer-gyanús anyagok bejutásának minimalizálását. A Bv. törvény 2018. július 1-től hatályba lépő módosuló szabályozása megváltoztatta a fogvatartotti csomagküldés rendszerét. Az élelmiszert és egyes tisztasági cikkeket, tisztítószereket a jogszabályok hatályba lépésének időpontjától az engedélyezett kapcsolattartók már csak online felületen, a bv. webshopon keresztül megvásárolva küldhetik be, az ellenérték átutalásával vagy bankkártyás fizetéssel. Ennek következményeképp a postai úton beküldhető termékek típusa és mennyisége korlátozódott.

A fogvatartottak kapcsolattartásának szabályozása a büntetés-végrehajtás rendszerében ugyan látszólag csak a társadalom egy szűkebb rétegét érinti, a hatása azonban mégis kiterjed úgy a Bv. Szervezet személyi állományának tagjaira, mint a fogvatartottak kapcsolattartóira, hozzátartozóira: a civil állampolgárokra mint „harmadik személyekre” is.¹⁰

Az online csomagküldő rendszer bevezetését megelőzően vizsgálni volt szükséges annak körülményeit, hogy a csomagküldési rend új szabályai megfelelnek-e a Bv. törvényben foglaltaknak. Kiemelt feladat volt a Bv. Szervezet számára az egységesség követelményének figyelembevételével a változásokra való felkészülés, az országos gyakorlat kialakítása, továbbá szakmai támogatás nyújtása az egyes átdolgozandó elemek, vitás kérdések kapcsán. A webshopok létesítésével kapcsolatban előírt adatvédelmi szabályokra, a vitatott jogértelmezési kérdések tisztázására figyelemmel kellett lenni. Az eddigiekhez képest merőben új gyakorlat nem csak a fogvatartotti populációt,

9 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 172. § (1) (2) bekezdés

10 Kovács M. (2018)

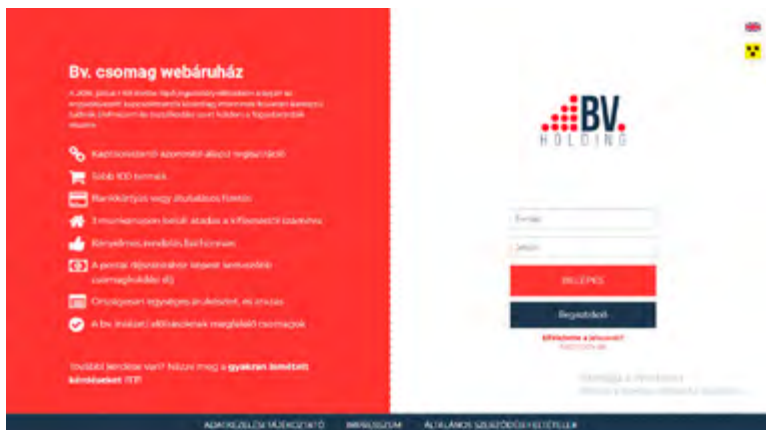
valamint a bv. szervek személyi állományát terhelte meg, de a kapcsolattartókat is. A minél szélesebb körű tájékoztatás a megváltozó jogszabályi rendszerről szintén kiemelt feladat volt, amely a bv. intézetek és a fogvatartottak, valamint a BvOP honlapján és a webshopen is elhelyezett általános tájékoztató útján került megvalósításra.

A zárt láncú és általános fogvatartotti csomagküldés, valamint a kiétkezés egységes eljárásrend alapján történik a bv. intézetekben, emellett megtörtént az egységes Házirend mellékletét képező és a megváltozó jogszabályokkal szinkronban álló, a fogvatartottak birtokában tartható tárgyak körét és mennyiségét meghatározó rendelkezés módosítása.

A zárt láncú csomagküldő rendszer működése és kialakításának szükségessége

A zárt láncú csomagküldő rendszer működése

A 21. század rohamos technológiai fejlődésével mindenki számára elérhetővé vált az internet nem csak otthoni körülmények között, hanem akár okostelefonon is. A fogvatartottak részére 2018-ig kizárólag hagyományos módon lehetett csomagot küldeni, a megvásárolt árukat postai feladással lehetett eljuttatni a részükre. A jelenlegi online rendszer egy nyílt webshop, amelyen keresztül lehet a kiválasztott termékeket megvásárolni és a címzetthez eljuttatni. A regisztráció során azonban csak hivatalos kapcsolattartók küldhetnek csomagot, így a kapcsolattartói nyilatkozat megléte még e rendszeren keresztül is elengedhetetlen. A fogva tartó bv. intézet egy kódot biztosít a hozzátartozóknak, amely megadásával lehet véglegesíteni a rendelést. A termékek kifizetése átutalással vagy bankkártyás vásárlással történhet. A megrendelt árukat a Bv. Holding Kft. készíti össze, illetve szállítja – a posta segítségével – a bv. szervekbe.

10. kép: A zárt láncú csomagküldő rendszer webshopjának kezdőfelülete

A webshop rendelkezik minden olyan szükséges tartalommal, amely a civil világban is megtalálható: gyakran ismételt kérdések, angol nyelvű felület, adatvédelmi tájékoztatás, általános szerződési feltételek, elérhetőségek.

A hagyományos csomagküldési eljárás a személyi állomány csomagozással foglalkozó tagjainak rendkívül nagy munkaterhet jelentett, bv. intézettől függően egyes napokon akár 100-150 csomag átvizsgálását, kiosztását is végre kellett hajtani. Emellett ki kell emelni, hogy a csomag tartalmával kapcsolatban csak minimális kontrolltevékenység tudott érvényesülni, a fémkereső eszközök, csomagvizsgáló berendezések mellett a manuális átvizsgálás és kábítószer-kereső szolgálati állattal történő vizsgálat nem nyújtott kellő hatékonyságot a tiltott tárgyak bv. szervbe történő bejutásának megakadályozására. A jelenlegi rendszer szavatolja, hogy az egyes árucikkek ne legyenek kábítószer-gyanús anyaggal fertőzve, a termékek csomagolása sértetlen marad, ekképpen biztosítható, hogy a fogvatartottak nem jutnak tiltott tárgyakhoz.

A zárt láncú csomagküldő rendszer szükségessége

A bv. szervek működését, biztonságát a fogvatartottak birtokában nem tartható tárgyak jelentősen veszélyeztetik, azok felderítése – a miniatürizáció, az újabb és újabb kifinomult rejtési módok miatt – a hagyományos eszközökkel, illetve módszerekkel egyre nagyobb nehézséget jelent, fokozott figyelmet igényel.¹¹ A tiltott mobiltelefonok, infokommunikációs eszközök bv. szervezetben lévő jelenléte több problémát felvet. Egyrészt a letartóztatott, illetve folyamatban lévő büntető ügyekkel rendelkező fogvatartottak az eljárást befolyásolni tudják az engedély nélküli kommunikációval, másrészt a fogvatartotti populáció ellenőrizetlenül tudja hozzátartozóival a kapcsolatot

11. kép: Mikro méretű mobiltelefon és okosórák előtálalása csomagban beküldött kártyapakliban

11 Kovács M. (2018)

tartani, így nem monitorozhatóak a magánéletükben bekövetkezett esetleges negatív körülmények, amelyek akár rendkívüli események kialakulásához is vezethetnek. Kiemelt feladata a Bv. Szervezetnek, hogy a jogkorlátozott személyek – kiszolgáltatottságuk révén – életét és testi épségét is védje. Az ellenőrizetlen kommunikáció során az esetleges családi problémák önkárosításhoz, szuicid cselekményekhez vezethetnek, így az illetékes személyi állomány tagjai – információ hiányában – nem tudják meghozni a szükséges intézkedéseket ezen események preventív kezeléséhez. Ezen aggályok mellett fontos még megjeleníteni, hogy a tiltott mobiltelefonokkal a bv. szervek falain belül is lehetőség nyílik bűncselekmények (pl.: csalás) elkövetésére is.

Kiemelten kell megjeleníteni e téma elemzése során, hogy az illegális mobiltelefonok típus szerinti trendjeiben 2017-től markáns változásokat lehet megállapítani, megjelentek a mikro méretű mobiltelefonok, melyeket külföldi weboldalakról lehet beszerezni a hagyományos eszközök árának töredékéért. Emellett – kisebb méretükből adódóan – előtalálásuk nagyobb kihívás a személyi állomány számára.

A zárt láncú csomagküldő rendszer gyakorlati előnyeinek összegzése

A zárt láncú csomagküldő rendszer vizsgálata alapján megállapítható, hogy a Bv. Szervezet a jogszabályi rendelkezések hatályba lépéséig eredményesen felkészült a fogvatartotti csomagküldés- és fogadás országos szintű, egységes bevezetésére. Az eltelt időszakra vonatkozó csomagküldés gyakorlati tapasztalatainak feldolgozását és értékelését – a jövőben lehetséges kockázatok felmérése, illetve azok csökkentése és megszüntetése, a rendkívüli események bekövetkezésének megelőzése érdekében – a BvOP megkezdte és rendszeresen vizsgálja a bv. intézetekkel együttműködve. A fejlesztési tervek a webshop platformjába történő újabb nyelvek megjelenítését célozzák. Az árubeszállító cég monitorozásával párhuzamosan új, országos beszállítók felkutatása indult meg a Bv. Holding Kft. részéről, amely nemcsak az árszínvonal tartása, de a beszállítási pontosság javítása érdekében is nagyobb biztonságot adhat a Bv. Szervezet célkitűzéseit tekintetében.

A zárt láncú csomagküldés rendszerének bevezetésével kapcsolatban elmondható, hogy a tiltott tárgyak bejutásának, előtalálásának csökkenő tendenciáját eredményezte, emellett pozitívként jelentkezett az is, hogy a központi webshop miatt egységes tételek, egységáron történő vásárlására van lehetőség, ami a fogvatartottak tekintetében e rendszer megjelenése előtt hangulati tényező volt. További pozitívum az elemzésem eredménye mellett, hogy az egyes megvásárolt tételek teljes körűen ellenőrizhetők, úgy a gyártás, mint a forgalmazás vonatkozásában is. Az egységes termékekhez történő hozzájutás vélhetően csökkenti a fogvatartottak között a cserekereskedelmet, így ha közvetve is, de az egymás sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekmények

csökkenéséhez is vezethet az új rendszer. A kábítószer-gyanús anyagok előtalálása terén további fejlődést lehetne elérni, ha a csomagküldés mellett a levelezés rendszerét is új alapokra helyezné a Bv. Szervezet, például e-mail formájában.

Navigator rendszer

A Navigator rendszer létrehozásának célja a BvOP főügyeleti, és a bv. szervek ügyeleti tevékenységének elősegítése volt. A rendszer kezdeti feladataként megjelent, hogy a Bv. Szervezet különböző adatbázisai (FANY, munkáltatás stb.) által gyűjtött adatokat egy helyen, egységesen, modern formavilágban, a lehető leghatékonyabb módon prezentálja a felhasználónak, a megfelelő jogosultsággal rendelkezőknek. A Bv. Szervezet egyedi igényeinek megfelelően 2018-ban került kialakításra a Navigator rendszer. A BvOP részéről jelentkező folyamatos fejlődési, fejlesztési igény miatt a rendszer jelenleg az alábbi modulokból áll:

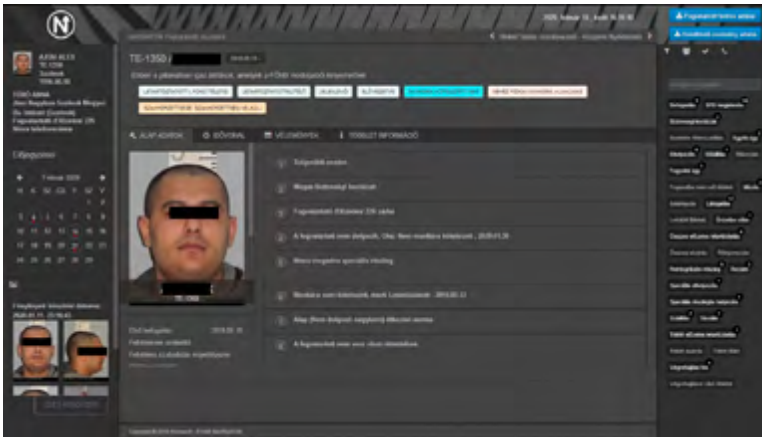
- „Jelenlévők keresése”,
- „E-naplók”,
- „Szállítás követés”.

A „Jelenlévők keresése” modul bemutatása

Az alkalmazás kialakítása hiánypótlónak bizonyult, ugyanis a fogvatartással kapcsolatos adatok megjelenítésére nem volt egy egységes felület, több elérési úton keresztül, szoftverből kellett kinyerni az adatokat. Ez nagyban nehezítette az ügyeleti tevékenységet ellátók munkáját olyan esetekben, amelyek során az időszerűség, a gyors és hatékony reagálás prioritást élvez (pl.: rendkívüli esemény).

A modul kezdő felületén a bv. szervekben valamennyi jelenlévő fogvatartott keresésére nyílik lehetőség akár név, akár nyilvántartási szám alapján. Az alkalmazás a FANY rendszer adatbázisában végzi a keresést, de mivel ez csak egy megjelenítő felület – melyben az adatokat szerkeszteni nem lehet –, így a találatok kimutatása gyorsabb, mint a hagyományos rendszerekben való keresés. A „Jelenlévők keresése modul” egy felhasználóbarát felületen összegezi egy adott fogvatartottal kapcsolatos adatokat. Valamennyi fontos alap bv. információ mellett fényképet, idővonalat tartalmaz a kezdő felület, de lehetőség nyílik a kapcsolattartásra, fegyelmi helyzetre, egyes foglalkozásokra vonatkozó adatok megjelenítésre is. Valamennyi fogvatartott profilján található egy naptár, amelyen megjelenítésre kerülnek az érintett jövőbeli hivatalos eseményei (pl.: előállítások, orvosi vizsgálat stb.), emellett a fogvatartottak adatlapján található idővonal funkció segítségével egyszerűen, vizuálisan visszakereshetők a múltbéli hivatalos eseményei.

Kiemelést érdemel, hogy a felületen megtalálható egy „Rendkívüli esemény adatai” gomb, amely megnyomásával egy szerkeszthető dokumentum jön létre a fogvatartottak alapvető adataival, fényképével, ez soron kívüli nyomtatást vagy akár e-mailben történő továbbküldést tesz lehetővé. Tekintettel arra, hogy az egyes rendkívüli események felszámolása során az időszűrés az egyik legfontosabb tényező, e fejlesztés nagyban segíti a felszámolásban részt vevők munkáját. További funkcióként működik, hogy adott zárkákra is lehet keresni, így a helyiségben elhelyezett valamennyi fogvatartott egyszerre is megjeleníthető alapadatokkal, fényképekkel. E felületen is lehetőség van a fotókra kattintással az érintett fogvatartottakra vonatkozó „Rendkívüli esemény adatai” nyomtatványt generálni.

12. kép: A Navigator „Jelenlévők keresése” modul kezdőlapja

Az „E-naplók” modul bemutatása

A bv. szervek személyi állományának a szolgálati feladataival összefüggésben a megtett intézkedéseket, illetve egyéb szolgálati kötelemeket dokumentálni szükséges, melyeket különböző rendszeresített okmányokban, naplókban hajtanak végre manuálisan. E dokumentálás végrehajtása sok időt vesz igénybe, így az egyes feladatok feltorlódnak, a naplók vezetése terhet jelent a személyi állomány számára. A 21. században már olyan vállalatirányítási és okmányolási rendszerek léteznek, melyek e terhet csökkentik, a napi munkával járó adminisztrációs feladatokat mérsékelik. A Bv. Szervezet – ezen alkalmazások mintájára – olyan egységes felületet, tevékenységtámogató rendszert hozott létre, amelyben a dokumentálás egyszerűbbé válik, a visszakereshetőség, az ellenőrzések végrehajtása, a vonatkozó statisztikák elkészítése akár gombnyomásra megvalósulhat. A Bv. Szervezet egyedi igényeinek megfelelően 2018-ban került kialakításra a Navigator E-napló modulja, amely – elsősorban a biztonsági tevékenység támogatása okán – több naplót tartalmaz, így elősegítve, hogy a vezető okmányok

egy helyen, egy online felületen legyenek megtalálhatóak. A bv. szerv területére belépő személyek és az előállítások nyilvántartása, a szolgálati napló és az ellenőrzési napló az 1990-es években kerültek kialakításra, az azóta eltelt időszakban alapvető változás sem a felépítésükben, sem azok kitöltésének módszertanában nem történt.

A Navigator E-napló modulban a biztonsági szakterület részére jelenleg az alábbi naplók elektronikus változatai érhetők el:

- Ellenőrzési napló,
- Jelentésre kötelezett események naplója,
- Bv. szerv területére belépő személyek nyilvántartása,
- Előállítások nyilvántartása.

Előbbiek az adminisztrációs terhek csökkentésére hivatottak, mivel nem írott formában történik a különböző naplók vezetése, hanem egy számítógépes felületen. Ezen túl a keresési és szűrési funkciók is biztosítottak, melyek a személyi állomány részére gyors információszerzési lehetőséget jelentenek. Évtizedekkel ezelőtt még nem volt megfelelő technikai háttér annak érdekében, hogy ne manuálisan kelljen a fenti dokumentációkat elvégezni, azonban ma már az ehhez szükséges eszközök rendelkezésre állnak. A szervezeti szintű szabályozások a bv. szervek vezetői és beosztott vezetői állománya részére meghatározzák a különböző szolgálati okmányok ellenőrzését, valamint egyes dokumentumok alkalmazását is. Valamennyi végrehajtó személyi állományi tag részére meghatározásra kerültek kötelek a különböző okmányok vezetésével kapcsolatban, a pontos, folyamatos, precíz, visszakövethető kitöltésért minden érintett személyes felelősséggel tartozik.

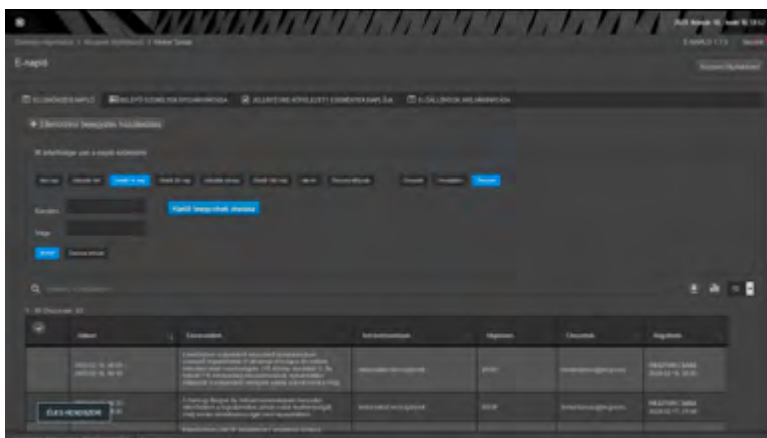
Az E-naplókkal kapcsolatban garanciális elemként működik, hogy egy-egy papíralapú okmány megnyitásáról is gondoskodni kell, amelyeket a biztonsági tiszt páncélszekrényében kell elhelyezni arra az esetre, ha egyáltalán nem lehetséges az elektronikus dokumentumokban történő adatrögzítés (tartós áramszünet, teljes rendszer leállítás stb.).

Ellenőrzési napló

A biztonsági tiszt az ellenőrzéseinek dokumentálásával kapcsolatos szolgálati kötelmeit, valamint a tett intézkedéseit egy papíralapú naplóba vezette, melyet szolgálati előjárója hagyott jóvá. Az utólagos vezetői ellenőrzések, visszakeresések végrehajtása, a különböző statisztikák készítése során problémát okozott a nagy mennyiségű szöveg vizsgálata.

A jelenleg elektronikusan vezetett ellenőrzési naplóban lehetőség van a bejegyzés tartalmát e-mail formájában szolgálati előjárónak megküldeni, amennyiben a feltárt hiányosság más szakterületet érint, úgy annak vezetője részére is megküldhető az

észrevétel. A bejegyzéseket a megfelelő jogosultságokkal rendelkezőknek „olvasottá” kell tenni, tehát dokumentálni kell, hogy tudomást szereztek a bejegyzés tartalmáról. A napló rendkívül nagy előnye a nyomtatott okmánnyal szemben, hogy pontos dátumra vagy időszakra (pl.: elmúlt 14 napra, elmúlt 30 napra) is indítható keresés, emellett szűrni lehet a vezetők által olvasott és még nem olvasott bejegyzésekre is. A napló leghasznosabb funkciója, hogy szövegre, szövegrészletekre is lehetséges keresni, így rendkívül gyorsan megtalálhatóak a keresett bejegyzések. A hagyományos naplóval szemben hatékonyabb a digitális okmány, ugyanis a feltárt hiányosságok sokkal gyorsabban felszámolhatók, tekintettel a gyorsabb információáramlásra. Emellett garanciális elemként szolgál annak ténye, hogy valamennyi érintett vezető megkapja a bejegyzéseket e-mailben, melyet a rendszer dokumentál.

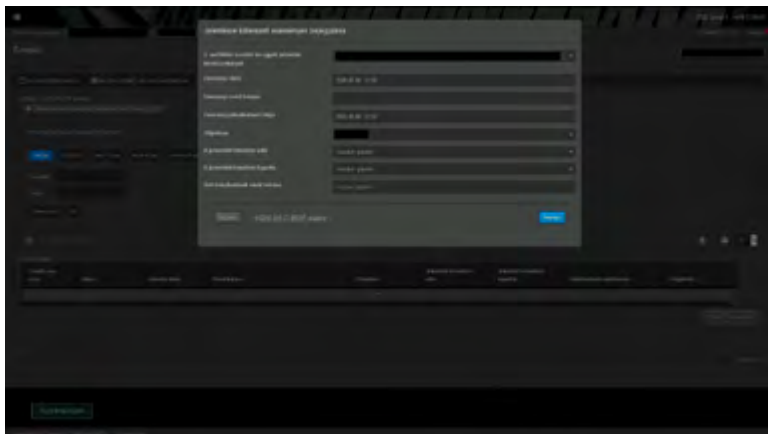

13. kép: A Navigator „Ellenőrzési napló” almodul kezdőlapja

Jelentésre köteles események naplója

A szabályozókban meghatározott események dokumentálása mellett a különböző eseményeket a BvOP Főügyelet részére szóban jelenteni köteles a bv. szerv vezetője által meghatározott személy. A jelentés időpontját, a jelentés tartalmát, a megtett intézkedéseket, az esemény helyszínét, a jelentést tevő nevét és a jelentést fogadó nevét a szabályozó 3. melléklete szerinti okmányba volt szükséges ezidáig vezetni. A Navigator rendszer alatt működő „Jelentésre köteles események naplója” menüpontban sem szükséges más adatokat rögzíteni, az okmány a papíralapú napló digitális tükrözése. A bevezetés és alkalmazásba vétel mellett szólt, hogy utólagos keresési lehetőségek elérhetők, különböző kimutatások azonnal kinyerhetők az adatbázisból, ezzel csökkentve az adminisztratív munkaterheket. E napló fejlesztése még nem fejeződött be, második ütemben fog megvalósulni a tiltott tárgyakkal kapcsolatos jelentések adatlap-szerű

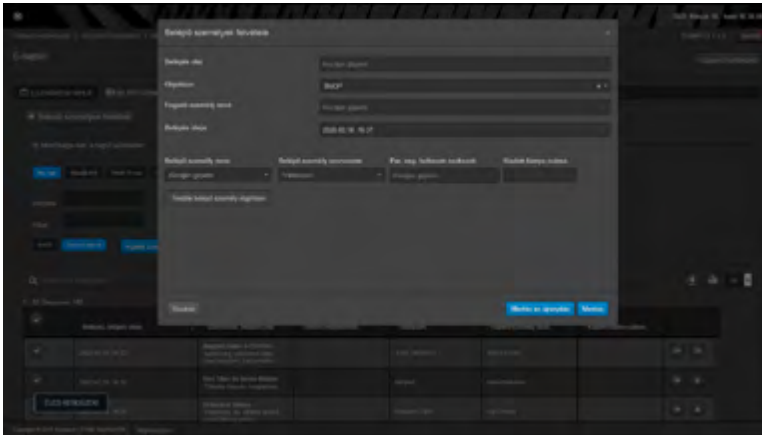
felületen történő végrehajtásának kialakítása, ahol fényképek, egyes dokumentumok fénymásolatai is csatolhatók lesznek.

14. kép: A Navigator „Jelentésre kötelezett események naplója” almodul kezdőlapja

A bv. szerv területére belépő személyek nyilvántartása

A személyek bv. szerv területére történő beléptetése a fogvatartás rendje, biztonsága szempontjából kiemelt kockázatú feladat, melyet alátámaszt, hogy a tárgykörrrel kapcsolatos generális, eljárásbeli- és végrehajtási feladatokat a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény, a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól szóló 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet, illetve belső szakmai normák szabályozzák. A végrehajtásért felelős személyi állomány tagjának figyelemmel kell lenni az azonosító okmányok hitelességére, a beléptetés során alkalmazott technikai eszközök működésére (pl.: csomagvizsgáló berendezés, kapukeretes fémkereső), a belépő személyek viselkedésére, a be nem vihető tárgyak körére, azok elzárására, a belépő személyek tájékoztatására és nyilatkoztatására, valamint a belépéssel kapcsolatos dokumentálásra is. A figyelemmegoszlás, valamint a dokumentációs kötelem miatt a BvOP olyan felületet hozott létre, amely a nyomtatott napló online megfelelője, a rögzítendő adatokat egy alkalmazáson keresztül lehet kezelni. Az egyes mezőkbe alapvető választási lehetőségek kerültek beépítésre, így azok akár gombnyomásra kitölthetők (pl.: belépés ideje, belépés oka). A szoftver valamennyi adatot naplóz, így a rögzítendő kísérő személyi állományú tag nevét nem szükséges betáplálni, a kezdőbetűk beírását követően lehetőségek jelennek meg, illetve előre beállítható, hogy aktuálisan ki a beléptetést végző személy. Mint a fentiekben bemutatott naplók esetében is látható volt, úgy e digitális okmány előnye is a visszakereshetőség, az utólagos ellenőrzés gyors lehetősége és a kimutatások gombnyomásra történő készítése.

15. kép: A Navigator „Bv. szerv területére belépő személyek nyilvántartása” almodul kezdőlapja

Előállítások nyilvántartása

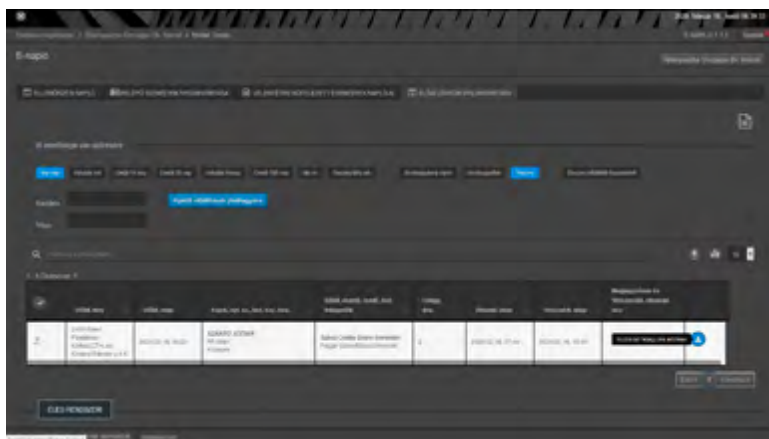
A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendeletben foglaltak szerint a büntetőügyben a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság idézése vagy értesítése, továbbá a közvetítő értesítése alapján a bv. intézet az elítéltet a tárgyalásra, meghallgatásra, nyilvános ülésre, ülésre az idézésben, az értesítésben vagy az előállításra vonatkozó intézkedésben megjelölt helyre és időpontban előállítja.¹²

A fogvatartottak bv. intézeten kívül történő előállítása az egyik legnagyobb kockázattal járó biztonsági szakfeladat.

A nyomon követés érdekében a BvOP szükségesnek tartotta egy olyan felület kidolgozását, amelyen napokra lebontva, előre tervezhetően megjelennek a fogvatartottak előállítási kötetelmei. Az „Előállítások nyilvántartása” okmányban szükséges rögzíteni egy előállítandó fogvatartott nevét, nyilvántartási számát, biztonsági kockázati besorolását, az előállítás helyét, idejét, az előállítást végrehajtó személyi állományú tagok nevét, rendfokozatát, az útba indítás és visszaérkezés idejét. E naplót kiváltó digitális okmányba is szükséges a fenti információkat rögzíteni, de emellett a megjegyzés rovatba lehetőség van az elrendelt mozgáskorlátozó eszközöket, az előállítás esetleges elmaradását, a feladatvégrehajtás során bekövetkezett eseményeket is dokumentálni. Büntetőügyben történő előállításkor az eljáró ügyészség vagy a bíróság elrendelheti az alkalmazott mozgáskorlátozó eszköz eltávolítását. Az előállító biztonsági felügyelő

¹² A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 81. § (1)

az erre vonatkozó rendelkezést köteles végrehajtani. Az intézkedés nem vonatkozhat a vezető és a lábbilincs eltávolítására.¹³ A digitális naplóban lehetőség van továbbá az előállításához tartozó, automatikusan kitöltött „kockázati feljegyzés” letöltésére, amely a bírók részére jelenít meg releváns információkat és nyújt segítséget a mozgáskorlátozás enyhítésének során, valamint e nyomtatványra köteles az eljáró bíró rögzíteni az enyhítés elrendelését. Valamennyi e-naplóhoz hasonlóan e digitális napló előnye is a visszakereshetőség, az utólagos gyors ellenőrzés lehetősége, a kimutatások gombnyomásra történő készítése. Az országos, rendszerszintű statisztikák készítésére is alkalmas, szerkeszthető excel formátumban letölthető egy adott időszak előállításainak száma, az előállítások oka és módja, akár bv. intézeti bontásban is.

16. kép: A Navigator „Előállítások nyilvántartása” almodul kezdőlapja

A „Szállítás követés” modul bemutatása

A Navigator rendszer „Szállítás követés” moduljának fejlesztési igénye a BvOP napi-rendjén volt évek óta, azonban egy 2018. évi rendkívüli esemény bekövetkezése okán vált egyértelművé, hogy az alkalmazás a napi szintű szolgálatellátás során nélkülözhetetlen. A rendkívüli esemény okán született döntés arról, hogy kerüljön kialakításra egy olyan rendszer, amellyel a fogvatartottak bv. intézeten kívül mozgását folyamatosan nyomon lehet követni, valamint egyes események során az érintett fogvatartottakról releváns adatokhoz lehet jutni.

A Navigator alkalmazás „Szállítás követés” modulja felel a fogvatartotti szállító járművek GPS alapú követéséért. A frissítések 15 másodperces időközönként történnek, ez szinte

13 A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 54. § (4) pont

valós idejű helyzet meghatározást tesz lehetővé. Az alkalmazás egy térképes felületen mutatja a valós időben úton lévő szállító járművek helyzetét. Ezen alkalmazás a FANY rendszerrel került összekötésre, így a gépjárművekre kattintva meg lehet tekinteni az autón elhelyezkedő fogvatartottakat, amely rendkívüli események bekövetkezése során hatékonyabb, gyorsabb felszámolást biztosít. A bv. szervek folyamatosan tudják monitorozni, hogy a szállítmány hol jár, az esetleges megállásokat, eseményeket a bv. intézetből le lehet reagálni, a mentesítő járműveket útba lehet indítani. Az alkalmazásban különböző szűrési feltételeket lehet beállítani, így kimutatható, hogy egy adott szállítási napon országosan vagy akár bv. intézeti szinten, mennyi magas biztonsági kockázati besorolású, tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt, letartóztatott, fiatalkorú, női fogvatartott tartózkodik úton. A bv. szervek rendje, biztonsága szempontjából kiemelkedően fontos, hogy a szolgálatot ellátó biztonsági tiszt állomány tisztában legyen a gépjárművek aktuális helyzetével, emellett a BvOP Főügyelet valós időben tudja nyomon követni a körszállítások során, hogy mennyi gépjármű érkezett meg a Budapesti Fegyház és Börtönbe, valamint az egyes gépjárműveknek mennyi időbe telik megérkezni.

17. kép: A Navigator “Szállítás követés” almodul kezdőlapja

A Navigator rendszer előnyei, összegzés

Az elmúlt évek új szemlélete, miszerint a papíron vezetett okmányokról a digitális felületekre indokolt áttérni, a Navigator rendszerben testesül meg legjellegzetesebben, ezzel a napi szintű dokumentációs munka hatékonyabbá, gyorsabbá vált a Bv. Szervezetben. A gyakorlati tapasztalatok alapján, a rendkívüli események felszámolása során az érintett fogvatartottokról gördülékenyebben lehet adatot szerezni az alkalmazás segítségével. E tény a bv. szervek felszámoló és az események vizsgáló állományának is kiemelt segítség, de társ rendvédelmi szervek bevonása esetén is gyorsabbá vált az információ átadása. Az alkalmazással napi szinten dolgozó személyi állomány

munkavégzését segíti a program, emellett a munkaterhek csökkentésében is szerepet tudott vállalni. Pozitívumként jelentkezik a hagyományos dokumentálással szemben az automatikus archiválás funkciója és a különböző szűrési lehetőségek. A rendszer pontosabb dokumentálást tesz lehetővé, az okmányvezetési hibák elkövetése minimalizálódott.

Fejlesztési javaslatok

- Az E-naplók modult ki lehetne egészíteni egy olyan felülettel, amelyen a tiltott tárgyak előtalálásával kapcsolatos körülményeket a bv. szervek jelentésre köteles személyei nem szóban jelentenék, mert ez mind a jelentést tevőnek, mind a fogadónak leterheltséget jelent, tekintettel arra, hogy egy ilyen jelentéstétel hozzávetőlegesen 30-60 percig tart. Egy olyan speciális online platform jelentheti a megoldást, ahol űrlap-szerűen, valamennyi releváns és megjelenhető körülményre csak előre meghatározott válaszokat lehetne adni. A kialakítással nőne az információáramlás, valamint a tiltott tárgyakra vonatkozóan – tekintettel arra, hogy ez éves szinten 6 000-10 000 jelentést takar – automatikusan generált kimutatásokat lehetne vezetni;
- a bv. szerv területére belépő személyek nyilvántartásának a Navigatorban megjelenített formájának megfelelően a jelenleg még nyomtatott verzióban vezetett Gépjármű forgalmi napló integrálása további előnyökkel járna;
- az egységes arculat kialakítás, valamint szoftverhasználat szempontjából előnyös lenne, ha a biztonsági tiszti szolgálati napló is a Navigator E-napló moduljában lehetne elhelyezve;
- a körlet-főfelügyelők, körletfelügyelők szolgálati naplóinak integrálásával egyszerűsödne azok okmányvezetése, a visszaellenőrizhetőség biztosított lenne, valamint a SAFE rendszerrel történő összekötés után a naplóban automatikusan megjelenének az elvégzett biztonsági ellenőrzések;
- a bv. szervek vonatkozásában kiemelten fontos lenne, és rendkívüli módon lecsökkentené a személyi állomány adminisztratív terheit, ha a Navigator újabb moduljaként egy olyan felület kerülne kidolgozásra, melyen az egyes adatszolgáltatásokat lehetne teljesíteni. A felület szerkesztését a BvOP kijelölt állománya hajtaná végre, valamint a beérkező adatokból rögtön országos, összesített kimutatásokat lehetne készíteni. A rendszeres adatszolgáltatások bv. intézetek általi feltöltése, valamint a BvOP főügyelete általi összesítése így egyszerűsödne;

- a „Szállítás követés” modulhoz hasonlóan, vagy abba beépítve a személyi állomány kézi EDR eszközeinek nyomon követését is indokolt lenne kialakítani.

Befejezés

A SAFE alkalmazást a végrehajtó személyi állomány pozitívan fogadta, rendszeresen fejlesztési javaslatokkal segítik a rendszer kiteljesedését. Az alkalmazás a napi feladatok végrehajtása során segítséget jelent a létszámok vezetésében, így a felügyelet a felelősségi körébe tartozó személyekkel egyszerűbben tud elszámolni.

A bv. szervek biztonságos, rendkívüli eseménytől mentes működéséhez a zárt láncú csomagküldési rendszer nagymértékben hozzájárult.

A Navigator alkalmazás a bv. szervek ügyeleti tevékenységét nagymértékben segíti, az információáramlás és az információgyűjtés felgyorsult. A rendkívüli események felszámolása során a rendőrségi és egyéb társszerveknek gyorsabban tudunk információt szolgáltatni.

A fogvatartás biztonságának fontosságával kapcsolatban kívántam prezentálni, hogy a Bv. Szervezetnek is nyitottnak kell lenni az innovatív technológiák alkalmazására annak érdekében, hogy a törvényekben meghatározott feladatainak maradéktalanul eleget tudjon tenni. A jelenlegi technológiai forradalomban, ahol akár egy okostelefonról is irányíthatjuk a háztartási gépeket, illetve a lakóházak motorikusan működő eszközeit, elengedhetetlen, hogy a polgári életben is bevált alkalmazásokat és eszközöket beépítsük feladataink ellátásának megkönnyítésére, emellett, ami még fontosabb, a rendkívüli eseményektől mentes szolgálat elősegítésére. Az egyes alkalmazások bemutatása során próbáltam a hagyományos, a bevezetett fejlesztések előtti eljárásrendeket, gyakorlatokat bemutatni, majd ezzel szembe állítani a jelenleg már teljesen és országosan, vagy csak pilot projekt keretein belül működő rendszereket.

Természetesen az általam bemutatott és vizsgált rendszerek alkalmazása nem elegendő a nyugodt, eseménymentes szolgálatellátáshoz, mindig is szükség lesz a személyi állomány alapos, elhivatott, a különböző normákban meghatározottak szerinti munkavégzéséhez. A Bv. Szervezet jó irányba indult el a modernizálás tekintetében, de új alkalmazások létrehozására, a meglévők folyamatos fejlesztésére, a személyi állomány életének és testi épségének védelmére, valamennyi testületi tag munkavégzésének könnyítésére nagy hangsúlyt kell fektetni a jövőben is.

A bevezetett informatikai rendszerek elősegítik a bv. szervek rendjének, biztonságának fenntartását, hozzájárulnak a személyi állomány munkaterheinek csökkenéséhez, valamint – ami a legfontosabb – életük és testi épségük védelméhez.

Az innovatív technikai fejlesztésekkel kapcsolatban a már megjelenítetteken túl a legfontosabb, hogy a különböző alkalmazások között olyan rendszer jöjjön létre, ahol minden mindennel össze van kapcsolva, olvasni és szerkeszteni is bárholnan lehessen a megfelelő jogosultságok beállítását követően.

A kifejlesztett rendszereket a rendőrségi és más társszervek részére is rendelkezésre lehetne bocsátani a jogosultsági szinteknek megfelelően, így az információk torzulását minimalizálni lehetne.

Felhasznált irodalom

- 16/2014. IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- 33/2011. (XII. 2.) BM utasítás a Belügyminisztérium és a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek ügyeleti szolgálatait által teljesítendő tájékoztatási kötelezettség rendjéről, valamint a Kormányügyelet működéséről
1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
- Jegyzet – Büntetés-végrehajtási biztonsági ismeretek (Farkas Ferenc bv. alezredes, Sztodola Tibor bv. őrnagy, Hanzi Attila bv. őrnagy) Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja 2007.
- Kovács Mihály (2018): Zárt láncú csomagküldés a magyar Büntetés-végrehajtási Szervezetben, Börtönügyi Szemle 2018/4., BvOP, Budapest
- Sztodola Tibor (2017): Mit vár a biztonsági a reintegrációs tisztektől?, Börtönügyi Szemle 2017/1., BvOP, Budapest

Lőrincz József

EGY SZINTETIZÁLÓ MŰ MARGÓJÁRA

Gondolatok Pallo József: „A magyar börtönügy kodifikációs csomópontjai” című munkájához

Újabb értékes művel gyarapodott büntetés-végrehajtási szakirodalmunk. Pallo József nem kevesebbre vállalkozott, mint megkísérelte 200 évre visszamenően újra szemügyre venni azokat a jogalkotási magaslatokat, amelyek világítótoronyként, szakmánk útjelzőiként eligazodást nyújtottak a börtönügy változó irányvételéhez. A kötet bevezetője egy horátiusi idézettel kezdődik: „*carcer mala mansio*”, azaz a börtön nem kellemes lakóhely. Ez a kellemetlen igazság nem csupán a bentlakókat érinti, de a tudományos művelőket is sokáig tisztes tartózkodásra indította a téma feltárásában, ezért is ünnepelhető minden olyan törekvés, amely ennek az intim területnek igaz szándékait napfényre hozza.

E méltató tanulmány szerzője több mint fél évszázada kíséri figyelemmel kutatóként és oktatóként a hazai büntetés-végrehajtás alakulását, jóformán azóta, hogy törvényi szintű szabályozást nyert. Pallo József munkája felidézi bennem az elmúlt évtizedek nem hiába való küzdelmeit és egyben nosztalgikus érzéseit. Műve egyben gondolatébresztő is számomra. Gratulálok a könyv írójának, akinek sikerült 180 oldalba sűríteni szakmánk viszontagságos fejlődésének fontosabb állomásait a felvilágosodás korai derengésétől napjainkig.

A börtönügy működésének általános értékmérője talán a hatékonysága lenne, azaz, hogy mennyire alkalmas eszköze a bűnözés visszaszorításának. Ezt azonban az elmélet és a gyakorlat is elutasította, mondván: a bűnözés multifaktorális, a börtön önmagában nem alkalmas a megfékezésére. Ez egyben arra is bizonytalan választ adna, hogy melyik börtön a hatékonyabb, az, amelyik megtorol, vagy az, amelyik felemel, azaz a szenvedéssel, megfosztással járó, avagy a felségítő, hiánypótló, új életszakaszt kezdeményező.

Pallo munkája ez utóbbi tendenciát kutatja és találja meg a hazai jogfejlődésben: a filantrópia, a humanizmus az igazi hajtóereje a kodifikációs újratervezéseknek, még akkor is, ha ez alkalmasint csak papírízű, ám jószándékú törekvés maradt.

A börtönügy európai és hazai útjának stációin ott láthatjuk az emberi gonoszság és az emberi találékonyság minden elképzelhető változatát. Kezdetben vala a Teremtő megengesztelésének ősi szándéka, majd az igazság megsértésének ellentételezéseként a rab gerinctörő sanyargatása, azután testének és szellemének puszta izolációja. Ezután a felvilágosodás fényében a polgár, a „homo ökonomikus” láthatóvá teszi a rabot, mint termelőt és teremtőt, mint egyáltalán az embert. A humanizmus térhódításának első jele, hogy a pragmatikus polgár szerződést kötne a bosszúvágyó társadalommal azért, hogy a börtöntjárt emberek ne afféle kiközösített, ártó szándékú páriaként rakódjanak le újból és újból a társadalom peremén, hanem hasznos tagjai legyenek annak.

Nálunk a pragmatikus polgár kései születésű, de már viszontagságos világrajzjövetelek – a 19. század közepén – a reformkor liberális eszmei áramlatával támogatja az emberi méltósággal és a szabadsággal szorosan összefüggő tömlöckérdést, a fogházjavítást. Kodifikációs terméke az 1843. évi börtönügyi törvényjavaslat, az összes elérhető európai börtönszabály áttanulmányozásával megszületett, Európa „csúcsmínőségű” jogalkotása, igazi, eszmei munka, csodálatosan konzisztens, logikusan felépített mű. Igaz, nem lett törvény, de érdeme, hogy a modern szabadságvesztés-büntetés fogalmát bevezette a magyar köztudatba, a magyar politikai és vármegyei végrehajtási „közvéleménnyel” megismertette a börtönügy legújabb elveit, követendő modelljeit.

Az 1848-as szabadságharc bukását követően Magyarországon a megvont szuverenitás okán a birodalom általános jogának alkalmazása természetes volt. E politikailag szomorú korszaknak szerény hozadéka volt az általánossá tett szabadságvesztés-büntetés, melynek realizálása érdekében kezdetét vette a magyarországi fegyintézet-létesítési program, de kétségtelen előrelépés volt abban is, hogy a kazamatákból, tömlöcökből kihozott rabok számára a rendszeres ételmezést, a munkakényszert, a rend, a fegyelem és a tisztaság szigorú betartását vezették be.

Az 1867. évi kiegyezés – a monarchikus diktatúra fölött aratott közjogi diadal – megnyitotta az utat a polgári Magyarország felépítése előtt. A feladatok legfontosabbika az addig megbéklyózott hazai jogrendszer modernizációja lett. A társadalmi mozgalmak indulati, forradalmi jellegét a hétköznapi aprómunka evolúciója váltotta fel. Ám – mint ezt a szerző is jól érzékelte – a korabeli szégyellnivaló börtönállapotok javítása nem tűnt aprómunkának: a Szemere-Deák-Eötvös által képviselt, európai szellemiségű börtönügyi gondolkodás méltó folytatója Horvát Boldizsár, korának igazságügy-minisztere rendkívüli erőfeszítéseket kezdeményezett a modern börtönrendszer kiépítésére. Oltalma alatt készültek el a Hárszabályok, az intézetek igazgatására,

adminisztrációjára, szolgálati viszonyaira, a házirendre, a fogvatartottak kezelésére és felügyeletére vonatkozó részletes utasítások, olyan sikerrel, hogy azok jórészt a II. világháborúig érvényben maradtak.

A 19. század utolsó harmadára a kor értő tudományossága számára már magától értetődő volt, hogy a büntetés végrehajtása – mint a büntető anyagi és eljárási jog omegája – kardinális kérdés az igazságszolgáltatás számára, tehát törvénybe kell foglalni szabályozását. Ennek ellenére Csemegi Károly számára nem adtak megbízást külön büntetőügyi javaslat, inkább egy önálló, új, az európai tendenciákat és eredményeket magába foglaló egységes büntetőjogi kódex elkészítésére. A szabadságvesztés-büntetés szabályozásának mikéntjét – mint ezt Pallo részletesen kifejti – az ún. „*Csemegi-kódexben*” a proporcionalitás és a differenciálás vezérelve orientálta, azaz: a büntett súlyával arányos büntetésnek, illetve a fegyház-börtön-fogház-államfogház-elzárás felosztás lehetőségének érvényesítése. Aminek ezt a konstrukciót, ezt az elnagyolt képet ki kellett élesítenie, az az igazságügy-miniszter rendelete (és annak mellékletei), amelyben tüzetesen szabályozták a büntetés-végrehajtási processzust, pontosították a végrehajtási individualizációt. A neheze azonban ezután következett: a sikerszabályozás, a kodifikátor elképzeléseinek leképezése egy igényes architektúrális követelményekkel rendelkező, differenciált intézethálózatra. Mint ismeretes, hazánk korabeli – azóta is példátlan – gazdasági fellendülése ebben segítségünkre volt: a század végére Magyarországon 9 országos, 65 törvényszéki és 313 járásbírósi fogház működött (számos helyen a felépült igazságügyi épületegyüttesek a városok fontos képi elemeivé, építészeti látványosságaivá is váltak). Elgondolkodtató, hogy ennek a már modernizációra érett intézethálózatnak jelenlegi, 80%-os fennmaradása vajon az egykori sztárépítész, Wagner Gyula örökérvényű művészetének, avagy a 20. század egymást követő kormányai szűkkeblűségének köszönhető-e.

A 20. század elejének társadalomtudományi fordulata pönológiai paradigmaváltáshoz, forradalmian új – antropológiai, pszichiátriai és szociológiai – kutatások hiteles, tudományos eredményeit alkalmazó büntetéstani felfogás felé fordult. A reformerek a teológiai magyarázatú szabad akarat helyébe a természettudományos alapokon nyugvó determinista felelősséget állították. A társadalomra veszélyes emberek – állították – a tudomány eszközeivel felismerhetőek, a büntetéssel (intézkedéssel) pedig korrigálhatóak. A reform-büntetéstannak köszönhető az elmebetegségek kényszergyógyítása, a fiatalokúak különleges, nevelési szempontú kezelése, a dologkerülők munkára szoktatása, a krónikus bűnelkövetők speciális végrehajtási módszere. Mint Pallo József kifejti, ebben a felforrósodott szellemi eufóriában sorra jelentek meg olyan – jövőbe mutató, sikerrel kecsegtető – büntetőjogi és büntetés-végrehajtási jogszabályok, amelyek szándékuk szerint a feje tetetéről a talpára állíthatták volna a büntetéstani gondolkodásunkat. Ám a Csemegi-kódex itt említett novelláinak mindössze néhány évtizedes kérészélete a pönológiai palettán nem csupán annak tulajdonítható, hogy a

nagy hatalmak hazánk helyét a 20. század közepétől a vasfüggöny rosszabbik oldalán jelölték ki, hanem annak is, hogy a tettes-felelősségi rendszer következetes végigvitele egy korrekt igazságszolgáltatás számára zsákutcának bizonyult. Ennek oka – többek között – abban volt fellelhető, hogy a század eleji, a nyugat-európai igazságszolgáltatásra termékenyítő hatású humán tudományok segítő jelenléte hazai büntetés-végrehajtásunk gyakorlatában alig volt érzékelhető. Sorra buktak el a fiatalokúak fogházának, a dologházának, a szigorított dologházának szépmenyű konstrukciói (ugyanígy, később a század 70-es, 80-as éveiben oktanul felvett „szocialista” reinkarnációi, a szigorított őrizet, az alkoholisták kényszerterápiája és a szigorított javító-nevelő munka – lám ekkor a tudomány segíthetett volna emlékezni, ha komolyan vették volna).

A hazánkat sújtó érdemtelen, tragikus történelmi fordulat az 50-es években csapott le (lásd: 1950. évi II. törvény, a Btá.), amikor a büntetőjog évszázados garanciáinak legtöbbjét megszegtek és százezrek váltak egy paranoid büntetőhatalom martalékává. Csemegi hagyatékát nem lehetett volna ennél jobban megalázni. E korszak politikai hatalma az „agymosásnak” sajátos, radikális eszközeként alkalmazta a büntetőjogot és a börtönt. Honi büntetőjogunk hét éven át az egypártrendszerű, monolitikussá merevedő állami politika direkt irányítású eszközévé torzult, amely ugyan korszerű és hangzatos elveket képviselt, de gyakorlatában az osztályharc egyik előretolt bástyájaként a „szocializmus építésével szembe forduló” megleckéztetését végezte el.

Az '56-os forradalom a hatalom új birtokosait félfordulatra kényszerítette, rövid, de drasztikus megtorlási időszak után a kétarcú lenini büntetőpolitika farvizén megjelent a börtönökben a nevelés ideája, amelynek célja az „elbitangolt”, dolgozó osztályhelyzetű elkövetők visszaterelése a munkás hétköznapiakba (lásd: a 8/1959. évi BM utasítás). Az osztálypolitika érvényesítése, a szigorú marxi dogmák stupid követése egészen a 70-es évek elejéig kitarzott a börtöneinkben is.

Eközben azonban a „Kádár-korszak” rövid „lucidum intervallumában” jogalkotási csoda történt, ha nem is minden külső befolyás nélkül: a „nagy testvér” és a „kis testvérek” a 60-as években egyszerre döbbsen rá, hogy a vasfüggönyön túli, „kizsákmányoló imperialista államok” az „embertelen börtönökre” már a harmadik generációs börtönügyi törvényeket alkotják, erre a méltó választ csak a „szocialista humanizmus” szép példáját nyújtó büntetés-végrehajtásunk törvényi szintű szabályozása adhatja. A keleti blokkban ekkor sorra megjelenő törvényi szabályozások közül a hazai – az 1966. évi 21. tvr. – mégis kiemelhető: a fogvatartottakat jogokkal ruházta fel, és derűs pedagógiai optimizmussal nem kívánt kevesebbet, mint azt, hogy az elítélt személyisége az átnevelési folyamat eredményeként átalakuljon és szabadulása után törvénytisztelő állampolgárrá váljon. (E tanulmány szerzőjének módja volt e tvr. egykori kodifikátorától, Szabó András akadémikustól megtudni, hogy a jogszabály előkészítésére a pártközpontból

kiküldött ellenőr szakértelmének elégtelensége lehetővé tette, hogy elképzeléseiket szabadabban alkalmazhassák).

A 70-es évekre a szocializmus teljes felépítésének mámora tűnni kezdett, elérkezett a lassú kijózanodás pánik-korszaka, amely reflexszerűen a „proletárdiktatúra” hagyományos, kemény kéz eszközével sújtott le a szocializmus építésének vétkes kerékkötőire: a krónikus bűnelkövetőkre és a krónikus alkoholistákra (lásd: az 1974. évi 9. és 10. tvr-ek). Az állam a II. világháború óta most ismét újabb kísérletet tett a tettes-centrikus büntetőfelelősség érvényesítésére, és mint korábban, ezúttal is vesztesen került ki.

A 70-es években a hazai börtönügyet ellentmondásos hatások érték: egyfelől az osztályharcos személyi állományt felváltotta egy felkészültebb, nyitottabb fiatal generáció, amely lehetővé tehetné volna a börtönviszonyok dinamikusabb humanizációját, másfelől azonban a szakterületet az egyre súlyosabb alulfinanszírozása mellett jelentősen megterhelték a fentebb érintett, szakmailag előkészítetlen, gyakran rögtönzésszerű kormányzati döntések. A döntéshozók – tévedhetetlenségük biztos tudatában – nem vették figyelembe a büntetés-végrehajtási szakemberek jelzéseit, azonban sajátos módon a megvalósítás gyakorlati nehézségeit rendre a büntetés-végrehajtás számlájára írták.

Meglepő, de a 70-es évek közepének világtörténelmi eseménye – ha számos áttételen keresztül is, de – hatott börtönügyünk fejlődésére. A hidegháborús feszültség feloldásában jelentős szerepet játszó Helsinki értekezlettel (1975) meginduló közeledés a világrendszerek között – számos kérdés mellett – az államok büntetési, büntetés-végrehajtási rendszereinek kultúráját, humánumát is a társadalom-diagnosztikai tényezők szintjére emelte. E korszak honi vezetése a polgári demokráciáktól való illő távolságtartással ugyan, de a bővülő gazdasági kapcsolatok fenntartásához szükséges, bizalomépítő, a „szalonképességet” javító gesztusokra hajlott, amikor – többek között – lehetővé tette, hogy a börtönügy a fellendülő tudományosság, valamint a korszerűsítés irányába ható gyakorlati tapasztalatok felhasználásával újratervezze önmagát. A szemléleti félfordulatot egy 1976 májusában megfogalmazott előterjesztés indította el, amely a végrehajtás céljáról lehántotta az irreális elemeket, az 1979-es kodifikáció pedig nem a büntetés represszív, elrettentő hatásának növelésében, hanem az elítéltek nevelése terén jelölt meg további tennivalókat. E folyamat fontos állomása volt a humán segéderőknek, a pedagógusoknak és pszichológusoknak a fokozatosan szélesedő bevonása, a börtönügy tudományos kutatásának megkezdése.

Az 1979-es bv. kódex (1979. évi 11. tvr.), ha szemérmes óvatossággal is, de már érzékeltette, hogy hazánk sem kerülheti meg Európának a 20. század diktatúráinak keserű tanulságaiból levonható humanizációs törekvéseit büntetési és börtönrendszereiben. Először jelenik meg hazai börtönügyi jogalkotásunkban az emberi jogok védelme és az európai börtönnormáknak – az egyelőre még érintőleges – felvétele. Az új, joviális

kódex előremutató alkalmazására azonban mégsem kerülhetett sor. Megkezdődött a szocialista vilárendszer agóniája. Ennek már ismert politikai pánik-reflexe a 80-as évek első felében a börtönök feltöltése emberi testekkel, akiket azután az évtized második felében a gorbacsovi „peresztrojka” és „glasznoszty” hazai térnyerése szabadított ki.

A rendszerváltozás utáni szakmai eufóriában, a szemléleti torlaszok megszűntével felvetődött a magyar börtönügy átfogó reformjának gondolata, ennek érdekében a 90-es évek elején különös mozgásba lendült a büntetés-végrehajtás elméleti művelése. A szakterületen felhalmozódott megoldatlan problémák (az infrastruktúra modernizálása, a személyi állomány elmaradt anyagi és erkölcsi megbecsülése, a szabályozásnak az ENSZ és az Európa Tanács normáihoz, ajánlásaihoz közelítése stb.) hirtelen közelebb kerültek. A kezdet lelkesítő volt: 1993 áprilisában megjelent a nemzetközi jogi kötelezettségeket harmonizáló, valamint a korábbi szabályozás néhány hiányosságát korrigáló novella (az 1993. évi XXXII. törvény). A jogharmonizációs munka során így sor kerülhetett az ítéltek emberi és állampolgári jogainak pontos meghatározására, érvényesítésük garanciáinak kidolgozására, a jogvédelem intézményeinek – mint pl. a bv. bíróság feladatkörének, a bíróság előtti jogorvoslatnak, a társadalmi ellenőrzésnek – átgondolt kiszélesítésére. A törvénymódosítás szakmatörténeti paradigmaváltása azonban szemléletének gyökeres átalakítása volt: a paternalista, az ítélteket mélyen alávető, egyoldalúan passzív engedelmességre kényszerítő, a rendet, a fegyelmet abszolutizáló, a konformizmust követelő börtöntől elfordult, ehelyett az ítéltekekkel együttműködő, a felelősségüket a saját sorsukért felébresztő, a társadalomba beilleszkedési készségüket támogató-segítő börtön felé törekvést képviselte.

A 90-es évek közepétől azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a remélt büntetés-végrehajtási reform következetes végigvitele a megfelelő pénzügyi ráfordítások nélkül nem valósulhat meg. Hazánk a gazdasági átalakulás nehéz, átmeneti időszakában a börtönügy jelentős költségvetési elmaradásának orvoslását nem vállalhatta. Kevésbé szemléleti, inkább gazdasági akadálya volt annak, hogy a hazai jogalkotás több ízben – 2005-ben és 2009-ben – sikertelenül futott neki egy korszerűsített bv. törvény elkészítésének. Erre csak 2013-ban kerülhetett sor.

Pallo József munkájának leginkább autentikus feldolgozása a legutóbbi, 2013-as kodifikációhoz kapcsolódik. Ez nem véletlen, hiszen ez utóbbi jogalkotásnak aktív részese, sőt, egyik szülőapja volt, jól érzékelhető e fejezet kimunkálásán a jó apa gondossága. Tőle származnak az alábbi, az új törvény alkotását indokoló és legfontosabb eredményeit felsoroló sommás gondolatok is. Pallo kifejti, hogy a rendszerváltás szellemisége már nem volt összeegyeztethető a korábbi hazai, illetve az előremutató eurokompatibilis szabályozással, különös tekintettel az Európai Parlament 1998-as ajánlásával, másrésztől a CPT megállapításainak való megfeleléssel és az EJEB ítéletek követelményeivel. Ugyancsak elkerülhetlenné tette az új törvény alkotását a Büntető Törvénykönyv

megújítása, de ugyanígy olyan jogtechnikai okok is, mint a büntetés-végrehajtás érzékeny jogviszonyának törvényi szintű szabályozása, illetve a korábbi toldott-foldott szabályozásnak már a jogalkalmazást gátló akadályainak megszüntetése. Az új törvény koncepciójában már természetes követelmény volt a korábbi paternalizmus elvetése és az elítélteket együttműködésre készítő progresszivitás intézményeinek kiterjesztése, abból a belátásból, hogy a büntetés céljának elérése nem csupán a joghátrány alkalmazásán, hanem az elítélt szándékán is múlik. A törvény a társadalomba visszavezetésnek egy új, általános terminológiáját vezet be: a reintegrációt, mely minden olyan eszközt és módszert alkalmazó hatásrendszer, mely az elítéltet arra a felismerésre vezetheti, hogy érdemesebb bűncselekmények elkövetése nélkül élni.

Pallo Józseffel egyetértésben a legújabb bv. törvény kétségtelen pozitívuma, hogy az európai trenddel egyező irányban, a humanista büntetésalkalmazás felé törekszik, alkalmazva mindazokat a vívmányokat, amelyek a végrehajtás célszerűségét és hasznosságát szolgálják. Újításai közül kiemelhető a Kockázatkezelési és Elemzési Rendszer (KEK Rendszer), amely a büntetés megkezdésétől a befejezésig végigkíséri az elítéltet, megfelelő információt szolgáltatva a szabadságvesztés alatti és a szabadulást követő jogkövető magatartás valószínűségére. Magába foglalja az elítéltek megismerését, az információk elemzését és értékelését, a megfelelő differenciálást, a rezsimbesorolást és az egyéniesített döntések meghozatalát, mindezt egy folyamatosan működő monitoring szisztéma alapján.

A törvény újabb progresszív intézményt avat fel a reintegrációs őrizettel, amely egy félszabad végrehajtási szisztéma, egy atipikus házi őrizet megjelenése a pönológiai palettán. Előnye nem csak az, hogy megőrzi az elítélt családi és közösségi kapcsolatait, munkaerőpiaci pozícióit, de egyben csökkenti az intézetek túlszűfoltóságát is.

A polgári jogi, büntetőjogi térhódítása után bátor lépésnek tekinthető, hogy a törvény lehetővé teszi a végrehajtás területén is az ún. helyreállító igazságszolgáltatás egyik sikerintézményének, a közvetítői eljárásnak (mediációnak) az alkalmazását. Segítségével lehetőség nyílik arra, hogy a fegyelmi eljárás megszűnjön, vagy a fenytetés végrehajtását fel lehessen függeszteni, amennyiben az elítélt vállalja az ebben való részvételt. A módszer hozzájárulhat egy biztonságos és rendezett börtönkörnyezet kialakításához.

Nem újkeletű az a felismerés, hogy a reintegráció nem fejeződik be a büntetés-végrehajtási intézetben, hanem folytatódnia kell a szabadulás utáni időszakban is. Ennek gondosabb előkészítését segíti a törvényhozás legújabb intézménye, a börtönön belüli előkészítő gondozást ellátó büntetés-végrehajtási pártfogó felügyeleti szolgálat, mely szoros együttműködésben végzi feladatát a börtönön kívüli pártfogói szolgálattal, a helyi önkormányzatokkal, a munkáltatókkal, az elítélt társadalomba való beilleszkedését

elősegítő, karitatív tevékenységet végző civil szervezetekkel, vallási közösségekkel, valamint egyéb önkéntes közreműködőkkel.

Úgy gondolom, Pallo József munkája jelentősen hozzájárult szakmánk fejlődésének megismeréséhez. A mű erénye, hogy az egyes jogalkotási állomásokat nem elsősorban jogdogmatikailag, etimológiailag jellemzi, hanem történelmi-társadalmi-politikai-gazdasági környezetükben mutatja be azokat. Érzékelteti velünk, hogy a jogalkotás mindig a kívánatos, az elérni való célnak megfelelően rendezi össze a követendő normákat. Ezek hatályosulásához, megvalósításához a jogalkalmazónak azonban még számos akadályt kell leküzdenie, mint ezt a honi büntönügy történetéből megtanulhattuk. Hiszen – mint e munka is igazolja – a büntetés-végrehajtás működéséhez még számos, változó tényezőt is figyelembe kell vennünk. Ilyen, hogy miként alakul az állam büntetőpolitikája; milyen gazdasági erőforrásokkal rendelkezik az állam és ezekből mennyit fordít a büntetés-végrehajtásra; milyen a büntönügy társadalmi elfogadottsága és támogatottsága; milyen hagyományokkal, szellemi örökséggel rendelkezik stb.

A hazai büntönügy csaknem két évszázados fejlődési íve nem a szivárvány egyenletesen emelkedő és színes képződményéhez hasonlítható, jól kivehető társadalmunk fel- és leívelő szakaszai, sikerei és anomáliái, a büntönügy korpuszán pedig jól felismerhetők ezek hegei. Történelmünk hullámverésének szinte minden változása érzékenyen kiütközött a büntönképesség fluktuálásán, a bánásmód kultúráján, a szakma gazdasági és erkölcsi támogatottságán vagy annak elmaradásán és sok minden egyében. Ezért is érdekes és tanulságos olvasmány Pallo József műve, amelyet a Dialog Campus 2019-ben adott ki. A monográfia tudományos és szakmai minőségét bizonyítja, hogy a szerző a közelmúltban méltán érdemelte ki az állam- és jogtudományokban a habilitált doktori címet.

Rutkai Kata – Sánta Lívía

MEGJELENT AZ ÚJ BÖRTÖNSTATISZTIKAI SZEMLE

RÖVIDEN

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Hivatalának Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztálya elkészítette a Börtönstatisztikai Szemle 2020. évi lapszámát. A Főosztály 2015-ben jelentette meg először az online szakmai kiadványt, mely bemutatja a Büntetés-végrehajtási Szervezetet érintő fontosabb statisztikai adatokat. A Börtönstatisztikai Szemle időszaki statisztikákat szolgáltat a fogvatartottakkal kapcsolatos főbb adatokról és a Bv. Szervezet tevékenységéről. A kiadvány az általános szervezeti adatokon túl minden alkalommal tartalmaz egy speciális fogvatartotti csoportra vagy a büntetés-végrehajtás egy speciális területére vonatkozó fejezetet is. Ezt a Börtönstatisztikai Szemle aktuális számához a BvOP Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztályának vezetője, Svecz Miklós bv. alezredes készítette el, és a fogvatartotti létszámokban megfigyelhető tendenciákat mutatja be részletesebben.

A Börtönstatisztikai Szemle jelenlegi, és eddig megjelent lapszámai megtekinthetők magyar¹ és angol² nyelven a Büntetés-végrehajtási Szervezet honlapján.

1 <http://bv.gov.hu/bortonstatisztikai-szemle>

2 <http://bv.gov.hu/review-of-hungarian-prison-statistics>

Ára: 750 Ft